

T.C.

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ
ANABİLİM DALI

YÜKSEK
LİSANS
TEZİ

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN
ADAYLARININ 21. YÜZYIL ÇOKLU
OKURYAZARLIK BECERİLERİNİN
İNCELENMESİ

Fatma Beyza AÇIL

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK
LİSANS PROGRAMI

Antalya, 2022

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ 21. YÜZYIL ÇOKLU
OKURYAZARLIK BECERİLERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatma Beyza AÇIL

Antalya, 2022

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ 21 YÜZYIL ÇOKLU
OKURYAZARLIK BECERİLERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatma Beyza AÇIL

Danışman

Doç. Dr. Nadire Emel AKHAN

Antalya, 2022

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans olarak sunduğum bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçalardan gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanışında alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım. Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

Haziran, 2022

Fatma Beyza AÇIL

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜNE

Fatma Beyza Açıl'ın bu çalışması **24.06.2022** tarihinde jürimiz tarafından **Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi** Ana Bilim Dalı **Sosyal Bilgiler Eğitimi** Tezli Yüksek Lisans Programında **Yüksek Lisans Tezi** olarak **oy birliği** ile kabul edilmiştir.

İMZA

Başkan: : Dr. Öğr. Üyesi Hatice Gedik

(Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi)

Üye: Dr. Serpil DEMİREZEN

(Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi)

Üye (Danışman) : Doç. Dr. Nadire Emel AKHAN

(Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi)

YÜKSEK LİSANS TEZİNİN ADI: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının 21. Yüzyıl Çoklu Okuryazarlık Becerilerinin İncelenmesi

ONAY: Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunun tarihli ve sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans sürecine başladığım andan itibaren tez çalışmamın son aşamasına kadar gerek engin düşünce ve bilgi birikimini benimle paylaşan, desteğini her an hissettiğim, öğrencisi olmaktan gurur ve mutluluk duyduğum çok değerli danışmanım Doç. Dr. Nadire Emel AKHAN'a en içten teşekkürlerimi sunarım. Lisans öğrenimim boyunca ve lisansüstü öğrenimim sırasında bana vermiş olduğunuz emek ve kattığınız her şey için size minnettarım.

Gerek lisans hayatım boyunca gerekse yüksek lisans öğrenimim sürecinde değerli bilgileriyle beni aydınlatan, her zaman duruşunu ve ağırbaşlılığını kendime rehber edindiğim, maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen çok kıymetli hocam Doç. Dr. Osman AKHAN'a, tezin uygulama sürecinde değerli zamanını ayırıp ve tezimin analizi sürecinde emeği geçen Arş. Gör. Melih CAN'a destekleri için teşekkür ederim.

Yüksek lisans sürecinde tanıdığım ve özellikle tezimin uygulama aşamasında emek sarf eden değerli arkadaşlarım Samet ÇİÇEK, Burcu KAYMAK, Hüseyin ACAR, Gülten KOCAĞA, Enes SUBAŞI, Hafize Eda KORKMAZ, Ahmet UYGUR, Ahmet ÖZTÜRK, Sidal KORKMAZ, İrem ÇANKARA ve süreçte yardımlarını esirgemeyen diğer bütün arkadaşlarıma ayrı ayrı teşekkür ederim.

Hayatta yeri asla doldurulamaz olan, varlığına her daim ihtiyaç duyduğum, maddi ve manevi olarak en büyük destekçim, emeklerini asla ödeyemeyeceğim değerli babam Osman AÇIL'a, sevgi ve şefkatini hiçbir zaman esirgemeyen, onun sayesinde bugünlere geldiğim, değerli annem Mine AÇIL'a, her an desteklerini gösteren değerli kardeşlerim Şevval AÇIL ve Şeyma AÇIL'a teşekkür ederim.

Fatma Beyza, AÇIL

Haziran, 2022

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ 21. YÜZYIL ÇOKLU OKURYAZARLIK BECERİLERİNİN İNCELENMESİ

AÇIL, Fatma Beyza

Yüksek Lisans, Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı

Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Nadire Emel AKHAN

Haziran, 2022, 89 Sayfa

21. Yüzyılda bireylerin gelişen ve değişen yaşam şartlarına uyum sağlayabilmesi için birden fazla alanda kendisini geliştirmesi gerekmektedir. Bu durum ortaya birden fazla çoklu okuryazarlık kavramını ortaya çıkarmıştır. Çoklu okuryazarlık bireyin birden fazla okuryazarlık becerisine bütünsel olarak sahip olabilmesi şeklinde ifade edilebilir. Sosyal bilgiler dersinin de çok yönlü bir öğretim programına sahip olduğu düşünüldüğünde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kendilerini birçok okuryazarlık becerisinde geliştirmesi önem taşımaktadır. Bu kapsamda araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 21. Yüzyıl çoklu okuryazarlık becerilerini çeşitli değişkenlere göre incelemektir.

Araştırmanın çalışma grubu Akdeniz Bölgesi'nde bulunan bir devlet üniversitesinde 2020-2021 eğitim öğretim yılında sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırmada, nicel ve nitel yöntemlerin birlikte kullanıldığı karma yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın nicel boyutunda veri toplama aracı olarak Çevik ve Şentürk (2019) tarafından geliştirilen “21. Yüzyıl Okuryazarlık Becerileri Ölçeği” kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 21 programı ile analiz edilmiştir. Araştırmanın nitel boyutunda ise çoklu okuryazarlık becerileri hakkında görüşlerini almak için araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme formundan yararlanılmıştır Nitel verilerin analizinde ise betimsel analiz yönteminden yararlanılmıştır.

Araştırmanın nicel boyutundan elde edilen sonuçlara göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çoklu okuryazarlık becerileri içerisinde “bilgi ve teknoloji okuryazarlığı, eleştirel düşünme ve problem çözme, sosyal sorumluluk ve liderlik, kariyer bilinci beceri” düzeylerinin yüksek olduğu “girişimcilik ve inovasyon” becerisinin ise diğer becerilere göre daha orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır; çoklu okuryazarlık beceri düzeyinin cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılığın gözlemlenmediği ancak “Kariyer Bilinci” alt boyutunda kadınların lehine anlamlı oranda daha yüksek düzeyde farklılaştığı; sınıf düzeyi ve akademik başarılarına (GANO) göre ise istatistiksel anlamda bir farklılığın olmadığı, öğretmen

adaylarının çoklu okuryazarlık düzeylerinin birbirleriyle aynı orana sahip olduğu görölmüştür. Araştırmanın nitel boyutunun sonuçlarında ise sosyal bilgiler öğretmen adayları sosyal bilgiler öğretmeninde olması gereken en önemli becerilerin iletişim ve eleştirel düşünme becerisi olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca öğretmen adayları kendilerinin eleştirel düşünme ve teknoloji okuryazarlığı becerilerinde iyi; iletişim ve girişimcilik becerilerinde ise diğer becerilere göre daha zayıf olduklarını belirtmişlerdir. Bu sonuçlar doğrultusunda nitel bulgularının nicel bulguları desteklediği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: 21. Yüzyıl becerileri, çoklu okuryazarlık, sosyal bilgiler, sosyal bilgiler öğretmen adayı.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF 21 ST CENTURY SOCIAL STUDY TEACHERS MULTILITERACIES SKILLS

Fatma Beyza AÇIL

Master, Department of Social Studies Education

Thesis Manager: Doç. Dr. Nadire Emel AKHAN

June, 2022, 89 Pages

In the 21st century, individuals need to develop themselves in more than one area to adapt to the developing and changing living conditions. This situation has revealed more than one concept of Multiliteracies. Multiliteracies can be expressed as the ability of an individual to have more than one literacy skill holistically. Considering that the social studies course also has a versatile curriculum, social studies teacher candidates need to develop themselves many literacy skills. In this context, the research aims to examine the 21st-century multi-literacy skills of pre-service social studies teachers according to various variables.

The study group of the research consists of teacher candidates studying in the department of social studies teaching in the 2020-2021 academic year at a state university in the Mediterranean Region. In the research, a mixed method, in which quantitative and qualitative methods are used together, was used "21. Century Literacy Skills Scale", Developed by Çevik and Şentürk (2019), As a data collection tool in the quantitative dimension of the research. The obtained data were analyzed with the SPSS 21 program. In the qualitative dimension of the research, the interview form prepared by the researcher was used to get his views on multiple literacy skills. In the analysis of qualitative data, the descriptive analysis method was used.

According to the results obtained from the quantitative dimension of the research, the "Entrepreneurship and innovation" skill, which has high levels of "information and technology literacy, critical thinking and problem solving, social responsibility and leadership, career awareness skills" among social studies teacher candidates' multiple literacy skills, is higher than other skills. It was concluded that it was at a moderate level; there was no significant difference in the level of multi-literacy skills in terms of gender, but it differed significantly in favor of women in the "Career Consciousness" sub-dimension; It was seen that there was no statistically significant difference according to grade level and academic achievement (GANO), and the multiple literacy levels of teacher candidates had the same ratio with each other. The results of the qualitative dimension of the study indicated that according to the pre-service social studies

teachers, the most important skills that a social studies teacher should have were communication and critical thinking skills. In addition, pre-service teachers stated that they were better at critical thinking and technology literacy skills while they were weaker in communication and entrepreneurship skills compared to other skills. In line with these results, it can be said that the qualitative findings supported the quantitative findings.

Keywords: 21st Century Skills, Multiple Literacy, Social Studies, Social studies teacher candidate

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
KISALTMALAR LİSTESİ	x

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Sayıtlar (Varsayımlar)	6
1.5. Sınırlılıklar	6
1.6. Tanımlar.....	6

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Beceri Nedir?	8
2.2. 21. Yüzyıl Çoklu Okuryazarlık Becerileri	9
2.3. Çoklu Okuryazarlık Becerileri Nelerdir?	14
2.3.1. Bilgi ve Teknoloji Okuryazarlığı Becerisi	15
2.3.1.1. Bilgi Okuryazarlığı	15
2.3.1.2. Teknoloji Okuryazarlığı	17
2.3.2. Eleştirel Düşünme ve Problem Çözme Becerisi	18
2.3.2.1. Eleştirel Düşünme.....	18
2.3.2.2. Problem çözme	21
2.3.3. Girişimcilik ve İnovasyon Becerisi	23
2.3.4. Sosyal Sorumluluk ve Liderlik Becerisi	24
2.3.5. Kariyer Bilinci Becerisi.....	25
2.4. Beceri Öğrenimi Neden Önemlidir?	25

2.5. Beceri Öğretimi Nasıl Yapılır?	27
2.6. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Becerileriler	29
2.7. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Çoklu Okuryazarlık Becerileri.....	31
2.8. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayları Neden Çoklu Okuryazarlık Becerilerine Sahip Olmalıdır?	32
2.9. İlgili Araştırmalar	33
2.9.1. Yurt İçinde Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanında “21. Yüzyıl Becerileri” Konusunda Yapılan Araştırmalar	33
2.9.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	38

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli.....	40
3.2. Çalışma Grubu	41
3.3. Veri Toplama Araçları	42
3.4. Veri Toplama Süreci.....	43
3.5. Verilerin Analizi	44

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Nicel Bulgular.....	47
4.1.1. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çoklu Okuryazarlık Beceri Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	47
4.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çoklu Okuryazarlık Beceri Düzeylerinin Cinsiyete Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine Yönelik Bulgular.....	48
4.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çoklu Okuryazarlık Beceri Düzeylerinin Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına Yönelik Bulgular.....	49
4.1.4. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çoklu Okuryazarlık Düzeylerinin Akademik Başarılarına (GANO) Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular	51
4.2. Nitel Bulgular	53
4.2.1. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Bir Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayında” Bulunması Gereken Beceriler Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular	53

4.2.2. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Okuryazarlık Becerisinin Ne Olduğuna Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular.....	54
4.2.3. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Okuryazarlık Becerilerine Yönelik Öz Değerlendirmelerine İlişkin Bulgular	56
4.2.4. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Lisans Eğitimleri Sırasında Aldıkları Eğitimin Okuryazarlık Becerisini Geliştirme Duruma İlişkin Bulgular	57

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma	59
5.2. Öneriler	64
KAYNAKÇA.....	65
EKLER	79
Ek 1: Etik Kurul İzni.....	79
Ek. 2: Eğitim Fakültesi Bilim Kurulu İzni.....	80
Ek 3: Araştırma İzni.....	81
Ek 4: Ölçme Aracı- I.....	82
Ek 5: Ölçme Aracı- II	84
ÖZGEÇMİŞ	86
BİLDİRİM.....	89

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Farklı Kurum ve Kuruluşların Belirlediği 21. Yüzyıl Becerileri ve Alt Boyutları ...	11
Tablo 2. Beceri Öğretiminde Diğer Değişiklikler.....	28
Tablo 3. 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler	30
Tablo 4. Okuryazarlık becerilerinin 2005 ve 2018 öğretim programındaki yeri.....	32
Tablo 5. Araştırma Grubunun Demografik Özellikleri	41
Tablo 6. Genel Not Ortalamalarının Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı.....	42
Tablo 7. Katılımcıların 21. Yüzyıl Çoklu Okuryazarlık Beceri Düzeylerinin Normallik Değerleri	45
Tablo 8. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çoklu Okuryazarlık Beceri Düzeyleri	47

Tablo 9. Çoklu Okuryazarlık Beceri Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı	48
Tablo 10. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çoklu Okuryazarlık Beceri Düzeylerinin Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları	48
Tablo 11. Çoklu Okuryazarlık Beceri Düzeylerinin Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı.....	49
Tablo 12. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çoklu Okuryazarlık Beceri Düzeylerinin Sınıf Düzeyine Göre Anova Sonuçları.....	50
Tablo 13. Çoklu Okuryazarlık Beceri Düzeylerinin Genel Not Ortalamalarına Göre Dağılımı	51
Tablo 14. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çoklu Okuryazarlık Beceri Düzeylerinin Genel Not Ortalamalarına Göre Anova Sonuçları.....	52
Tablo 15. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının "Bir Sosyal Bilgiler Öğretmen adayında" Bulunması Gereken Beceriler Hakkındaki Görüşleri.....	53
Tablo 16. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Okuryazarlık Becerisinin Ne Olduğuna Yönelik Görüşleri	54
Tablo 17. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Okuryazarlık Becerilerine Yönelik Öz Değerlendirmelerine İlişkin Bulgular.....	56
Tablo 18. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Lisans Eğitiminde Okuryazarlık Becerilerine Yönelik Katkısına İlişkin Görüşleri.....	57

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. 21. Yüzyıl Becerileri Çerçevesi	13
Şekil 2. 21. Yüzyıl Ana ve Alt Becerileri.....	13
Şekil 3. Eleştirel Düşünmede Kullanılabilecek Bazı Teknik ve Stratejiler.....	20
Şekil 4. Problem Çözme Aşamaları	22

KISALTMALAR LİSTESİ

Akt.: Aktaran

BDÖ: Becerilerin Doğrudan Ölçülmesi

BDŞÖ: Becerilerin Dolaylı Şekilde Ölçülmesi

Bknz: Bakınız

Ed.: Editör

GENO: Genel Akademik Not Ortalaması

ISTE: International Society for Technology in Education -Uluslararası Eğitimde Teknoloji Derneği

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

N: Kişi Sayısı

OECD: Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü

S: Standart Sapma

SBÖ: Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

TDK: Türk Dil Kurumu

TPACK: Technological Pedagogical Content Knowledge -Teknolojik Pedagojik İçerik Bilgisi Çerçevesi

TYYÇ: Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

vb.: Ve Benzeri

vd.: Ve Diğerleri

$\bar{X}$: Aritmetik Ortalama

yy.: Yüzyıl

BÖLÜM I

I. GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın dayandığı problem durumu, araştırmanın amacı ve önemi, problem cümlesi, alt problemler, belli başlı tanımlar ile araştırmanın sınırlılıkları belirtilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Sanayinin gelişmesiyle birlikte yaşamımızda da hızlı bir şekilde değişim ve gelişmeler meydana geldi. Dünyamızda yaşanan bu hızlı gelişmeler bizlerin yaşantısını da yeniden şekillendirdi. Bu durumun mimarı ise internet temelli teknolojik aletlerin kullanımı oldu. 20. Yüzyıl'ın ikinci yarısından itibaren internet temelli teknoloji kullanımı insanların vazgeçemeyeceği hatta uzun süre vakit geçirdiği bir yaşam tarzı haline dönüştü. Bu sebepten dolayı insanlar ihtiyacı olmadan daha fazla bilgiye ve çok farklı verilere maruz kaldı. Birçok verinin hayatımıza girişiyle birlikte insanların bir süzgeç görevini görecektir bilişsel becerilere olan ihtiyacı daha da arttı (Bulut ve Çakmak, 2019).

Beceri gerekliliği sadece günümüzle bağlantılı bir kavram değildir. Geçmiş zamanlarda tarım için gerekli becerilere ihtiyaç duyulurken günümüzde ise hızlı küreselleşmeyle birlikte farklılıklar ve ihtiyaçlar değişmiş, gelişmiştir. Bunun sonucunda gereksinim duyulan becerilerde de değişimler meydana gelmiştir. 21. Yüzyıl'a gelindiğinde ise beceriler daha farklı boyutlara ulaşmıştır (Rotherham ve Willingham, 2010). Çağımızda teknolojinin çok hızlı bir şekilde gelişmesiyle birlikte değer anlayışı da döneme uygun olarak şekillenmeye başlamıştır. Değişen bu değerlerle birlikte bunlara uygun olan becerilerde dönüşüme uğramıştır (Akgündüz ve Akpınar, 2018: 2). Günümüz bireylerinden bu hızlı değişim ve gelişmeye adapte olmaları, ulaştıkları yeni bilgileri yaşamları içerisine yerleştirerek işlevsel olmaları ve bunun sayesinde toplumla uyum sağlayabilmeleri, doğru kararlara ulaşabilmeyi, üretici bireyler olmayı son olarak yaşamlarını sürdürebilmeleri için ihtiyaç duyulan becerilere sahip olmaları beklenmektedir. 21. Yüzyıl'da her alanda ortaya çıkan paradigmatik değişimlere insanların uyum sağlayabilmeleri için sahip olması gereken bilgi ve becerilerde değişmiştir (Boyacı ve Özer, 2019). Bu hızlı gelişmeler hayatımızın her alanına yansısıyla bilginin

küreselleşmesine ve bilginin iletim yollarının değişmesine neden oldu. İçinde bulunduğumuz bu çağ; iletişim çağı, bilgi çağı, internet çağı veya teknoloji çağı gibi farklı isimlerle adlandırılmaktadır. Değişen bu teknoloji çağına en iyi bir şekilde uyum sağlayabilmek için beceri ve yeterliklere sahip olunması gerekmektedir (Karaman ve Karataş, 2009).

İnsanlar teknolojinin hızla gelişmekte olduğu bu çağı yakalayabilmeleri ve bununla birlikte oluşan bilgi yığınları içerisinde en doğru bilgiye ulaşp, analiz edip değerlendirerek gündelik yaşamlarının içerisine entegre edebilmeleri ve bunun sonunda bir ürüne dönüştürebilmeleri için temel düzeydeki becerilerden ziyade üst düzey beceri yeterliklerine sahip olmaları gerekmektedir (Anagün, Atalay, Kılıç ve Yaşar, 2016: 161). Sahip olmaları gereken bu beceriler günümüzde 21. Yüzyıl becerileri olarak adlandırılmaktadır. Bu çağa uyum sağlamak ve başarılı olabilmek için 21. Yüzyıl becerileri hem bilginin hem de becerilerin harmanlanmasıyla ortaya çıkar (Dede, 2009).

Günümüzde bilgi- teknoloji çağına uyum sağlayarak gelişmiş ülkeler sadece belirli bir sınıfın değil tüm toplumun okuryazar olmalarını, bilgiye ulaşmalarını, hayatlarında kullanabilmelerini ve değerlendirmelerini de içine alan temel becerileri edinmelerini hedeflemektedir (Önal 2010). Okuryazarlık kavramının tarihi çok eski zamanlara dayanmaktadır. Sanayi devrimiyle birlikte kâğıdın ucuzlaması ve matbaanın icadıyla birlikte insanların kitaplara daha kolay ulaşabilir olmasıyla okuryazarlığı daha yaygın bir hale getirmiştir. Çağımızda teknoloji gelişerek farklı disiplinleri ortaya çıkarması okuryazarlık alanında giderek genişlemesine olanak sağlamıştır (Yerlikaya, 2015). Çevresinde gerçekleşen olayları, durumları ve farklı disiplinleri gözlemleyip inceleyen, sorgulayan, farklı açılardan bakarak eleştirebilen, çağın şartlarına uyum sağlayan okuryazar kişilerden oluşan bir topluma ihtiyaç duyulmuştur (Gedik ve Açıl, 2020).

İnsanlar okuryazar kelimesiyle karşılaştıklarında akıllarına ilk olarak okumak, yazmak ve anlamak gibi tanımlar gelmektedir (Özel, 2018). Okuryazarlık görüldüğü kadar basit bir kelime değildir. İlk bakışta kolay bir şekilde okuma yazma becerisi olarak tanımlanabilir. Okuma yazma okuryazarlığın temel basamakları olsa da günümüzde bu kavram değişime uğramıştır. Okuryazarlık konuşulan sözcüklerin yazıya geçmesi, kişinin burada yazılan şifreyi çözmesi, yazılanları yeterli ve doğru bir hızda yorumlayarak zihinsel süreçleri içerisine katmasıdır (Lewis, 2010). Okuryazarlık kelimesi gündelik yaşamımızda öğrenim görmüş okur yazar ve toplum tarafından bilgi sahibi kişiler olarak adlandırılıyor olsa da okuryazarlık kavramı bu kadar sınırlı düzeyde tutmak doğru sonuçlar vermeyebilir. Okuryazarlık okumanın dışında yaşam boyunca kazanılan becerileri hayata geçirme olanağı sağlayan yetkinliklerdir.

Okuryazarlık becerilerine sahip olan kişilerin sürekli kendilerini geliştirmeleri beklenir (Yılmaz, 1989).

Yazının keşfiyle birlikte okuryazarlık kavramının anlamı olmayan “kargacık, burgacık” harflerin kâğıt üzerinde bir araya gelerek yeni anlamlar oluşturarak sözcükler üretme becerisi olarak tanımlanmıştır (Jolss ve Thoman, 2008: 11). UNESCO ise okuryazarlık kavramını farklı türlerdeki yazılı kaynakları tanımlama, anlamlandırma, yorumlayarak bir araya getirme, iletişim kurma yeteneği olarak tanımlamaktadır. Bu tanım okuryazarlık için yeterli bir tanım değildir. Okuryazarlık belirli amaçlardan oluşan içerisine yeni anlamların yüklendiği; kişilerin bu anlamlara ulaşması için uğraştığı çabadır (Altun, 2013).

21. Yüzyıl’da toplumlar devamlı olarak bir yapılanma ve gelişme halinde olduğundan dolayı sürekli hareketlilik gösteren bir değişim halindedir. Bu da bireylerin sahip olması gereken bilgi ve okuryazarlık becerilerinde değişikliklere yol açmıştır (Balcı,2013). Bireyler bu çağın hızlı değişim ve gelişimlerine ayak uydurabilmeleri, kazandıkları okuryazarlık becerilerini hayatlarında kullanabilmeleri, toplum içerisinde uyum sağlayabilmeleri, doğru kararlara ulaşabilmeleri üretken bireyler olmaları beklenmektedir. Bu becerilere ise büyük ölçüde eğitim yoluyla kazandırılabilir (Boyacı ve Özer, 2019). Eğitimli kişilerin temel özelliği ise karşılaşılan sorunlarla başa çıkabilme, çağın koşullarına uyum sağlayabilme ve daha fazla bilgi ve beceriye sahip okuryazar kişilerden oluşmaktadır (Baysal, Çarıkçı ve Yaşar, 2018). İnsanlar artık salt bilgiye direkt ulaşmalarını istemekten ziyade bilginin başlangıcından itibaren bu serüvene dahil olarak aktif olacağı bu becerilere sahip olmaları istenmektedir. Buna da eğitim sayesinde ulaşılabilir (Balcı, 2013). Verilen eğitim sayesinde bireylerden sürekli artmakta olan bilgi yığınları içerisinde baş edebilmeleri, çevresindeki olayları araştırabilmeleri, incelemeleri, sorgulamaları, yeniliklere uyum sağlamaları, iletişim becerilerini geliştirmeleri, teknolojiden faydalanabilmeleri ve daha birçok problemin üstesinden gelerek yaşam boyu öğrenen kendini geliştirerek okuryazar bireyler olması amaçlanmaktadır (Epçaçan, 2013).

Bilginin çok hızlı geliştiği bu çağda bilim ve teknolojiyi yakından takip ederek uyum sağlamak önemlidir. Teknolojideki ilerlemelere önem verip destekleyen devletler, gençleri bilimi yakından takip eden, değişimlere uyum sağlayabilen, çevresinde olan gelişmeleri takip ederek katkı sağlayan, farkındalık sahibi, okuryazarlık becerileriyle donatılmış bireyler olarak eğitmeyi hedeflemektedir. Almış oldukları eğitim sayesinde toplumsal uygulamalarda yapıcı ve eleştirel bakabilmeyi, çevresindeki durumları, olayları akıcı bir şekilde okuyup anlamlandırabilmeyi sağlayan öğrenci profili oluşturmayı amaçlamışlardır. Bu profile sahip öğrenciler ise okuryazar birey olarak tanımlanmıştır (Özdem, Çavaş, Çavaş, Çakıroğlu ve Ertepinar, 2010).

21. Yüzyıl bireylerinde kazandırılması gereken bilgi ve teknoloji okuryazarlığı, eleştirel düşünme ve problem çözme becerileri, girişimcilik ve inovasyon becerileri, sosyal sorumluluk ve liderlik becerileri, kariyer bilinci becerilerinin kazandırılması gereken 21. Yüzyıl çoklu okuryazarlık becerileri içerisinde yer almaktadır. İnsan haklarını ve sorumluluklarını bilen, çevresine karşı duyarlı, Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, demokratik yaşamı benimseyen, iyi insan iyi vatandaş yetiştirmeyi temel alan sosyal bilgiler dersinde bireylere bu becerilerin kazandırılması beklenmektedir. 21. Yüzyıl çoklu okuryazarlık becerileri ile sosyal bilgiler dersinin hedefleri ve genel özellikleri birbiriyle örtüşmektedir (Peker: 2019: 2). Bundan dolayı 21. Yüzyıl çoklu okuryazarlık becerilerinin bireylere kazandırılması noktasında sosyal bilgiler dersine ve sosyal bilgiler öğretmenlerine büyük görevler düşmektedir. Bu sebeple geleceğin öğretmenleri olacak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 21. Yüzyıl çoklu okuryazarlık beceri düzeyleri incelenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çoklu okuryazarlık beceri düzeylerini belirlemek ve çoklu okuryazarlık hakkındaki görüşlerini tespit etmektir. İlgili amaç doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır:

1. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çoklu okuryazarlık beceri düzeyleri nedir?
2. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çoklu okuryazarlık beceri düzeyleri cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?
3. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çoklu okuryazarlık beceri düzeylerine sınıf düzeylerine göre farklılık göstermekte midir?
4. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çoklu okuryazarlık beceri düzeyleri akademik başarılarına (GANO) göre farklılık göstermekte midir?
5. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çoklu okuryazarlık becerileri hakkındaki görüşleri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

21. Yüzyılda teknolojiye hız değişim ve gelişim insanların yaşam standartlarını arttırmasına bununla birlikte sahip olması gereken beceri boyutları ortaya çıkmıştır (Kalyoncu, 2012: 13). 21. yy. sürekli bir değişim ve gelişim içerisinde olmasından dolayı bireyin, çağın şartlarının gerisinde kalmaması için aktif katılım gösterme, eleştirel düşünme, yenilikçi ve yaratıcı olma, karar verme, iş birliği içerisinde olma gibi çoklu okuryazarlık becerilerine sahip olmaları beklenmektedir.

Çoklu okuryazarlık becerileri içerisinde bulunan bilgi ve teknoloji okuryazarlığı sayesinde karşılaştığımız dijital değişim ve bilgiler karşısında elde edilenleri özümseyerek doğru ve güvenilir bir şekilde kullanmamızı, teknolojiyi yakından takip etmemizi sağlayacak niteliklere ulaşmamıza katkı sağlar. Eleştirel düşünme ve problem çözme okur yazarlık becerisiyle hayatımızın birçok yerinde yaşanan sorunların karşısında düşünüp çözümler üretmemizi, durumlara farklı boyutlarda bakabilmemize katkı sağlamıştır. Girişimcilik ve inovasyon becerisine sahip olunması ile yaratıcı, risk alabilen, yenilikçi, fikirler üreterek hayata geçirme becerilerine sahip olmasını sağlar. Sosyal sorumluluk ve liderlik becerileri sayesinde sergilediği davranışların kendisini, toplumu, ailesini, devleti vb. birçok kurumu da etkilediğinin farkında olan, kendisine düşen görevlerin bilincinde olan; yeri geldiği zaman gruplar arasından uyum sağlayan, verdiği bir kararı uygulamaya geçirebilecek gücü kendisinde bulma becerisine sahip olmasıdır. Kariyer bilinci becerisi sayesinde hayatta nasıl ilerleyeceğini ve kendisinin ne istediğini bilen bu doğrultuda hareket edebilme becerisidir. Bireylerden sayılan tüm bu çoklu okuryazarlık becerilerine sahip olması beklenmektedir.

21. Yüzyılda hayatın birçok alanında; ekonomik, politik ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak ihtiyaç duyulan birey nitelikleri de değişime uğramıştır. Bu değişimler eğitim sistemini etkileyerek bireylerde kazandırılması hedeflenen bilgi, beceri ve yeterlilik alanında değişimlerin oluşmasına neden olmuştur (Cansoy, 2018: 1334). İçinde bulunduğumuz çağda eğitim gereksinimler farklı bir boyuta ulaşmış olması öğrencilerin yaşamsal beceri ve bilgilerin önemini artırmıştır. 21. Yüzyıl becerileri, bireylerin farklı kültürlere saygı duymaları sonucu onlarla iletişim kurmalarına ve bu sayede küresel dünyadaki mesafenin ortadan kalmasına “küresel olarak yetkili bir kişi” olmalarını sağlamıştır (Gülhan ve Şahin, 2016: 605).

Değişen ve gelişen bu dünyamızda 21. Yüzyıl becerilerin kazandırılması için eğitim kurumlarına büyük görevler düşmektedir. Bu becerilerin birçoğu ise sosyal bilgiler dersinde verilmesi gereken beceriler ile örtüşmektedir. Dünyadaki değişimlerle paralel olarak sosyal bilgiler dersi sayesinde bireylerin yenilikçi, girişken, durumları eleştiren, problem çözen, girişken olan ve son olarak millik benlik ve bilincini koruyarak yüceltebilen nesillerin yetişmesini amaçlamıştır. Bu yüzden, araştırma 21. Yüzyıl çoklu okuryazarlık becerilerini sosyal bilgiler dersinde öğrencilere kazandırabilecek olan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının fakültede almış oldukları eğitimle sahip olduğu düşünülmektedir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmen adayları çoklu okuryazarlık becerilerine sahip bir şekilde donatılarak mezun olmaları, gelecek nesillerin ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik bireylerin yetiştirebilmeleri açısından önemlidir.

İlgili alan yazında 21. Yüzyıl çoklu okuryazarlık becerilerine yönelik farklı bölümlerdeki öğretmen adayları üzerinde yapılan çalışmalara rastlanılmıştır. Fakat sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 21. Yüzyıl çoklu okuryazarlık beceri düzeylerine yönelik bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Bundan dolayı yapılan bu çalışma sosyal bilgiler öğretmen adayları üzerinde yapılarak ilgili alan yazında önemli bir eksikliğin doldurulmasına ve bu sayede ileriki süreçlerde bu alanda çalışma yapacak olan araştırmacılar için önemli bir veri kaynağı olacaktır.

1.4. Sayıtlar (Varsayımlar)

Bu araştırmada,

- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının veri toplama sürecinde ölçekte yer alan maddelere ve kendilerine sorulan sorulara samimi, içten ve objektif olarak cevap verdikleri varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma,

- 2020-2021 eğitim öğretim yılında, Akdeniz bölgesinde bulunan bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesinde öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adayları ile sınırlıdır.
- Araştırma kapsamında kullanılan veri toplama araçları ile sınırlıdır.
- Araştırmacının ilgili konu kapsamında ulaşılmış olduğu kaynaklar ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Sosyal Bilgiler: İyi ve sorumluluk sahibi vatandaşlar yetiştirebilmek adına sosyal bilimlerin içerisindeki disiplinler içerisinde seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencileri sorumluluk sahibi, toplumsal yaşamda uyum sağlayabilmeleri için temel düzeyde bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırılmasıdır (Bilgili, 2015: 4).

Beceri: Edinilen bilgiyi yaşamlarında uygulayabilme, sorunları çözebilme, görevleri tamamlayabilmedir. Beceriler bilgiye dayanan (mantık, sezgi düşünce ve uygulamalı (el becerisi, araç-gereç kullanma) şeklindedir (Güneş, 2012: 2).

Okuryazarlık: Okuryazarlık kavramı sanıldığı gibi basit görülecek bir kelime değildir. İlk duyulduğunda kolay bir şekilde okuma yazma becerisi olarak tanımlanabilir. Ama bu yeterli düzeyde açıklama değildir. Okuma yazma okuryazarlığın temel aşaması olsa da günümüzde bu

kavram değişime uğramıştır. Okuryazarlık söylenilen sözcüklerin yazıya geçmesi, bireyin burada yazılan şifreyi çözmesi, çözülen şifreyi ise yeterli ve doğru bir hızda yorumlayarak zihinsel süreçlerin içenisine katmasıdır (Lewis, 2010)

21. Yüzyıl Okuryazarlık Becerisi: 21. Yüzyılda teknolojinin hızla ilerlemesiyle beraber oluşan bilgi yığınları içenisinden en doğru verilere ulaşılması ve analiz edilip değeriendirilmesi, günlük yaşamlarının içenisine yerleştirebilmesi, çevrede, medyada birçok alanda gözüken sembolleri çevirip yorumlayabilme yetisidir (Anagün, Atalay, Kılıç ve Yaşar, 2016: 161).

BÖLÜM II

II. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, becerinin ne olduğu, 21. Yüzyıl çoklu okuryazarlık becerilerinin neler olduğu ve sosyal bilgiler öğretiminde çoklu okuryazarlık becerilerine dair alan yazın taraması yer almaktadır.

2.1. Beceri Nedir?

Küreselleşmenin hız kazanmasıyla birlikte siyasi, toplumsal, kültürel, bireysel, ekonomik vb. birçok alanda değişiklikler meydana gelmiştir (Topkaya, 2016). Bu değişimlerin yaşanmasında, teknoloji ve bilimin çok hızlı ilerlemesi etkili olmuştur. Bu sebeple bilginin güncelliği çabuk eskir bir hal almıştır. Sanayiyle birlikte hız kazanan bilgi temelli teknoloji, toplumların değişim sürecini de hızlandırmıştır. Bireylerin kendisini sürekli olarak eğitmesi, değiştirmesi ve güncellemesi gerekmektedir. Bundan dolayı çağımızda ihtiyaç duyulan birey nitelikleri de yeniden tanımlanmıştır (Ersoy ve Yılmaz, 2009: 805). Farklı boyutlarda düşünebilme, yaratıcı olma, dikkat çekme gibi ögeler bu sürecin bir ürünü haline gelmiştir. Genel olarak bakıldığında ise beceri kavramı bu süreç ile paralel olarak gelişme göstermiştir (Taşkiran, Baş ve Bulut, 2016).

TDK' ye göre beceri kişinin bir şeye yatkın olması veya öğrenmesi sonucunda bir şeyi başarma ya da amacına uygun bir şekilde tamamlama maharetidir (Türk Dil Kurumu, 2022). TYYÇ'ye göre beceri, kendi alanında edindiği bilgiyi kullanarak, yorumlayabilmesi, genel kanıya ulaşması, karşılaştığı sorunları tanımlayarak analiz edebilmesi ve kanıta dayalı çözüm önerileri oluşturabilme yetisidir (Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi, 2010). Lévy-Leboyer'e göre beceri bazı kişilerin diğerlerine göre daha iyi ustalaştığı ve belirli alanlardan onları daha etkili kılan davranışlar bütünüdür. (Bronckart, 2009). Beceri kavramı karmaşık gereksinimlere cevap verme ve sosyal duygu, tutumları harekete geçirme kullanma yetisidir (OECD, 2005: 6). Becerinin tanımı ve sınıflandırılmasıyla ilgili bir fikir birliğine varılamamıştır. Sosyologlar, ekonomistler, psikologlar becerinin farklı boyutlarını ele almışlardır (Green, 2011: 5). Beceri kavramı davranışçılara göre öğrenme sonucu ortaya çıkan gözlemlenebilir ve ölçülebilir davranışlar için kullanılırken; yapılandırmacılara göre beceri ise

bireyler arasında gerçekleşen ortak bir süreç içerisindeki etkileşimler sonucu kapasitelerin inşasını göstermek için kullanılır (Boutin, 2004: 27).

Becerin özellikleri incelendiğinde bu özelliklerden bazıları şunlardır:

- Beceri karmaşıktır: Beceri bir bütünü oluşturur. İç içe geçmiş bilgilerin, uygulamaların, tekniklerin ve tutumların birleşmesiyle oluşur.
- Beceri sürekli geliştirilir: Beceriler yaşam boyu geliştirilebilir. Beceri seviyesi eğitim düzeylerine ve yaşa göre farklılık göstermektedir. Becerin gelişebilmesi için bireyin hazır bulunuşlarına dayanarak ve farklı etkileşimlerde bulunması gerekir. Beceriler harekete geçirilmeli ve sürekli farklı durumlara uygulanarak geliştirilmelidir.
- Beceri güçtür: Beceri ileriye dönüktür. Birey gelecekte karşılaşacağı olaylar karşısında edindiği beceriler sayesinde bir çözüme ulaşabilir. Böyle durumlar karşısında hazır bir güce ulaşmış olmasını sağlar.
- Beceri uygulanır: Beceri sahibi birey bir durum veya işle karşılaştığında kolay bir şekilde yönetebilir. Karşılaştıkları bir durumu değiştirme veya bir durumu kendimizi alıştırmaya gibi farklı durumlarda kullanılabilir. Karmaşık durumları yöneterek uygulamalı bir şekilde gerçekleştirilebilir.
- Beceri kesintisiz bir bütündür: Beceri için yarım veya bir bölümünden bahsedilemez. Beceri bir bütünlük arz eder. Mesela uçağı kaldırma, havada kullanma ve tekrar indirime becerisi bir bütündür. Pilot sadece uçağı kaldırabiliyorsa uçağı kullanma becerisine sahip değildir. Tüm aşamalara sahip olması gerekir.
- Beceri farklı durumlara aktarma: Beceri farklı durum ve olaylara aktarılabilir. Sahip olunan beceriler yeni durumlara aktarılarak sürekli kullanılması sağlanmalıdır. Beceri bir işi yeniden oluşturmak değil, farklı durumlara katarak sürekli kendini geliştirme yetisidir (Bissonnette ve Richard, 2001; Dionnet, 2002; OECD, 2005; akt. Güneş, 2012: 4).

2.2. 21. Yüzyıl Çoklu Okuryazarlık Becerileri

21. Yüzyıl bilgi teknolojilerindeki hızlı değişim ve dönüşüm sayesinde yaşam kalitesini arttırıp bireyler için daha kolay yaşanabilir bir yaşam alanı inşaa edilmeye başlanmıştır. Bu süreçte milenyum kuşağı olarak adlandırılan kuşağın sahip olması gereken becerilere ne düzeyde sahip olduğu konusu ortaya çıkmıştır (Kalyoncu, 2012: 13). Günümüzde bireylerin hızla yayılan bilimsel ve dijital gelişmelere uyum sağlayabilmeleri için kendi değer, inanç ve tutumlarında geliştirmeleri önemlidir. Ayrıca içinde bulunduğu topluma faydalı katkılar

sağlayabilen ve bu süreçte aktif rol alabilecek becerilerini geliştirmeleri gerekmektedir (Külekçi, 2016: 22). Bir diğer ifade ile, 21. Yüzyılda bireylerden beklenen beceriler içerisinde bilgiye erişebilen değil, aynı zamanda bilgi üreten, üretilen bilgiyi teknolojiye dönüştürebilen, gelişmiş teknolojilerden yararlanarak toplumun ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetlerin üretiminde ve dağıtımında aktif rol alabilen, iş birliği ve takım çalışması yapabilen, inisiyatif alabilen, sözlü ve yazılı iletişim becerilerine sahip, düşünen, yaratıcı, esnek, araştırmacı ve problem çözebilecek niteliklere sahip bireylerin yetiştirilmesi hedeflenmektedir (Kalyoncu, 2012: 14).

Teknolojideki bu hızlı değişim bireyleri bilgi yağmuru ile karşı karşıya getirmiştir. Gün geçtikçe öğrenilecek yeni bilgilerin artması sonucu bilgileri özümseyebilen ve verimli bir şekilde öğrenen bireylerin olması hedeflenmiştir (Şahinel, 2003:1). Dünyadaki bu hızlı değişim sonucu bireyin ve toplumun yenilenen ihtiyaçları, kişiye düşen sorumluluklar, değişen yenilik ve gelişmeler, öğrenme ve öğretme yöntemleri de direkt olarak etkilenmiştir. 21. Yüzyılda bireyden bilgiyi kullanarak yeniden üreten, yaşamın içerisinde kullanabilen, karşılaştığı problemlere çözüm bulabilen, eleştirel düşünen, çevresiyle iletişimi iyi olan, kararlı, girişimci, karşısındaki kişilerle empati yapabilen, çevresine katkı sağlayan kişiler yetiştirmesi beklenilmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2018: 3). Ayrıca ortaya çıkan olayları ve durumları araştıran, farklı bakış açılarından bakıp eleştirebilen, sorgulayıcı yetkinliklerine sahip olması beklenmektedir. Tüm bunlar ise 21. Yüzyıl sahip olunması gereken okuryazarlık becerilerine sahip toplumlardan oluşmaktadır (Gedik ve Açıl, 2020: 139). Okuryazarlık kavramının tanımlanmasında ise teknolojik gelişmeler ve değişimler etkili olmuştur

Sanayi Devrimi'yle birlikte dünyamızdaki hızlı değişim ve gelişim ülkelerin birbirleriyle daha etkileşimli ve grift bir ortama sokmuştur. Yaşanan bu hızlı değişimler sonucu internetin yaygınlaşması ile bireylerin yaşantısını da yeniden şekillendirdi. İnternet temelli teknolojinin insanlar arasında yaygınlaşması hatta bırakamayacakları bir unsur olması sonucu ihtiyacından fazla bilgiye ve habere maruz kalmasına sebep oldu. İnternetle birlikte hayatımızın her yerinde evde, okulda birçok yerde iç içe bulunan birey bir süzgeç görevini üstlenecek bilişsel becerilere de daha fazla ihtiyaç duymaya başladı. Bu ihtiyaçların giderilmesinde ise okuryazarlık becerisine ihtiyaç duyulmaya başlandı. Ama bilinen okuryazarlık (okuma-yazma) anlamının tersine anlama, anlamlandırma, gruplama, sentez, tanımla, değerlendirme gibi birçok yerle bağlantılı yepyeni bir misyon ile yaşamımıza girmeye başladı (Bulut ve Çakmak, 2019: 161).

21. Yüzyılda gelişmiş ülkeler sadece belirli bir kısmın okuryazar değil, toplumu oluşturan tüm bireylerin okuryazar olmalarını, bilgiye ulaşan, kullanan ve bunlar üzerinde

değerlendirme yapabilen bireylerden oluşan bir toplum oluşmasını hedeflemiştir (Önal, 2010: 102). Ayrıca hızlı değişim ve gelişimlere uyum sağlayabilen, edindikleri bilgileri yaşamlarında kullanabilen, toplum içerisinde yer edinebilen, doğru kararlar verebilen ve toplumsal ihtiyaçları karşılayabilecek okuryazarlık becerilerine sahip olmalıdır (Boyacı ve Özer, 2019:710).

UNESCO, yazılı tarihin başladığı zamandan günümüze kadar “okuryazarlık” kavramının tanımı olarak tek başına kullanıldığında bir anlam oluşturmeyen “kargacık, burgacık” harflerin kâğıt üzerinde yan yana gelerek anlam oluşturan sözcükler olarak açıklamıştır. Süreç içerisinde bu kavram değişime uğramıştır. 21. Yüzyılda ise okuryazar olmayan kişiler, okuma yazmayı bilmeyen kişilerden değil; öğrenmek için uğraşmayan, öğrendiği bilgiyi unutup yeniden öğrenmeyi beceremeyen kişilerden oluşmuştur (Jolss ve Thoman, 2008: 9-11). 21. Yüzyıla uyum sağlanabilmeleri için bireylerin sahip olması gereken değer, beceri ve yeterlilikler bulunmaktadır (Peker, 2019: 15). Okuryazar bireylerde olması gereken özellikler ise; okuryazarlık hakkında bilgi sahibi olabilmeleri, sahip olduğu becerileri yaşamın içerisine aktararak kullanabilmeleri, sahip oldukları becerileri diğer disiplinlere transfer edebilmeleri ve son olarak her okuryazarlık hakkında değerlendirme yapabilmeleridir (Gedik ve Açıl, 2020: 141).

21. yüzyıl becerileri bireylerin gereksinimlerini karşılayabilecek düzeyde olmalıdır. Bundan dolayı 21. Yüzyıl becerileri dünyada değer kazanarak neler olduğuyla ilgili farklı çerçevelerde tartışılmıştır (Kotluk ve Kocakaya, 2015: 355).

Tablo 1. Farklı Kurum ve Kuruluşların Belirlediği 21. Yüzyıl Becerileri ve Alt Boyutları

ATSC21	NCREL	NRC	ISTE
- Düşünme - İş yapma - Teknoloji temelli düşünme - Dünyayı anlayabilme	- Dijital çağ okuryazarlığı - Yenilikçi düşünme - Etkili iletişim - Yüksek verimlilik	- Bilişsel - Kişiler arası - İçsel	- Yenilik - İletişim ve iş birliği - Araştırma yapma ve bilgi toplama - Dijital vatandaşlık

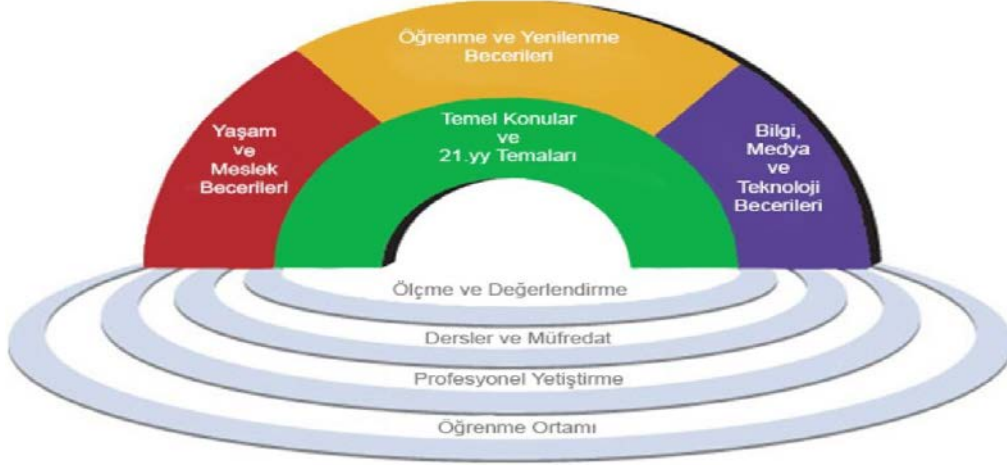
Kaynak: (Cansoy, 2018: 3115-3123).

Bir bireyde olması gereken beceriler Tablo 1’de “21. Yüzyıl becerileri” şeklinde tanımlanmıştır. 21. Yüzyıl becerilerinin ise çeşitli çalışmalarda farklı tanımları bulunmaktadır.

Bu kurum/kuruluş/projeler şeklindedir. Bunlardan bazıları: Uluslararası bir proje olan (Assessment And Teaching Of 21 St Century Skills Framework-ATSC21); 21. Yüzyıl becerilerinin kazandırılması ve değerlendirilmesinde “düşünme, iş yapma, teknoloji temelli düşünme ve dünyayı anlayabilme” olarak dört boyutta toplamıştır. Kuzey Merkez Bölgesi Eğitim Laboratuvarı (The North Central Regional Educational Laboratory-NCREL); dünyada değişime bağlı olarak 21. Yüzyıl becerilerini “dijital çağ okuryazarlığı, yenilikçi düşünme, etkili iletişim ve yüksek verimlilik” şeklinde boyutlandırmıştır. Milli Araştırma Konseyi (National Research Council-NRC); bireylerin yaşama ve iş hayatına hazırlamaya yönelik beceriler ortaya koymuştur. Bunlar “bilişsel, kişiler arası ve içsel” becerilerdir. (National Educational Technology Standards- ISTE) ise beceriler çerçevesinde öğrencilerin sahip olması gereken becerileri “yenilik, iletişim-iş birliği, araştırma yapma-bilgi toplama ve dijital vatandaşlık” şeklinde sınıflandırmıştır. (Cansoy, 2018: 3115-3123).

Başka bir önemli kurum olan OECD 2030 projesinde, toplumlar değişen şartlara uyum sağlayabilmesi için gerekli niteliklere sahip bireylerin oluşmasını hedeflemektedir. Dünyanın değişen şartlarına (iklim değişikliği, ekonomi ve sosyal) uyum sağlayarak gerekli becerilere sahip olmaları gereklidir. Bu amaçla OECD temel yetkinliklerini (DeSeCo projesi: Yetkinliklerin Tanımı ve Seçimi) projesi kapsamında bireylerin yenilikçi, sorumluluk sahibi ve bilinçli olmaları için üç yetkinlik kategorisi oluşturmuştur. Bunlar; değer yaratma, gerilim ve ikilemleri uzaklaştırma ve sorumluluk alma şeklindedir. Yeni değer yaratma becerisi, yeni bilgiler oluşturan, başkalarıyla iş birliği içerisinde olan, meraklı ve açık fikirli olmayı; gerilim ve ikilemleri uzaklaştırma, bireylerin geleceğe hazırlanmaları için çelişkili uyumsuz fikirlerden uzak durması, zorluk ve sorunlar ile başa çıkabilmeyi; sorumluluk alma ise yaptığı davranışların sonuçlarını bilerek davranması, öz yönetim, öz yeterlilik ve problem çözme gibi kavramları özümsemeleridir (OECD, 2018: 3,4).

Çağımızda 21. Yüzyıl becerileriyle alakalı diğer bir sınıflandırmayı ise Amerika merkezli “21. Yüzyıl Becerileri İçin Ortaklık” başlığı altında yapılmıştır. Bu beceriler üç gruptan oluşmaktadır. Bunlar öğrenme ve yenilik becerileri, bilgi, medya ve teknoloji becerileri, yaşam ve kariyer becerileridir (Partnership for 21st Century Learning, 2015).

Kaynak: (P21, 2015).

Şekil 1. 21. Yüzyıl Becerileri Çerçevesi

P21 becerilerinin alt başlıkları bulunmaktadır. Bunlar: Öğrenme ve yenilenme becerileri; yaratıcılık ve yenilik, eleştirel düşünme ve problem çözme, iletişim ve iş birliği becerileridir. Diğer bir sınıflandırmaya göre bilgi, medya ve teknoloji becerileri; bilgi okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, bilgi, iletişim ve teknoloji yeterliğinden oluşmaktadır. Yaşam ve kariyer becerileri ise esneklik ve uyarlanabilirlik, girişim ve özyönetim, sosyal ve kültürlerarası beceriler, verimlilik, liderlik ve sorumluluk becerilerini kapsamaktadır (Web 1, P21, 2015).

Kaynak: (Trilling ve Fadel,2009: 45-86)

Şekil 2. 21. Yüzyıl Ana ve Alt Becerileri

21. Yüzyıl becerilerinde alan yazın değerlendirildiğinde verilen önemin Türkiye ve dünyada git gide arttığı görülmektedir (Engin ve Korucuk, 2021: 1085). Türkiye’de ele alınan çalışmalar içerisinde 21. Yüzyıl becerilerini kategorize eden Çevik ve Şentürk (2019), 21. Yüzyıl becerilerini; bilgi ve teknoloji okuryazarlığı becerileri, eleştirel düşünme ve problem çözme becerileri, girişimcilik ve inovasyon becerileri, sosyal sorumluluk ve liderlik becerileri ile kariyer bilinci başlıkları altında toplamıştır.

2.3. Çoklu Okuryazarlık Becerileri Nelerdir?

Çoklu okuryazarlık, bireylerin küreselleşmiş bir dünyada başarılı olup hayatın içerisinde daha iyi olabilmeleri için kültürel, dilsel, iletişimsel ve teknolojik gelişmeleri de kapsayan pedagojik bir yaklaşımdır. Çoklu okuryazarlık birçok görsel, sözel, interaktif, müzikal ve alfabetik iletişim biçimleri içerisinde anlamlandırma, yorum yapma yeteneğidir. Çoklu okuryazarlığın geleneksel okuryazarlıktan farkı ise dilin basılı ve yazılı şekilleriyle sınırlı olmamasıdır. Müzik, jest, görsel gibi birçok biçimi içerir (Perry, 2012; New London Group, 1996).

21. yüzyıl çoklu okuryazarlık becerileri incelendiğinde birçok okuryazarlık becerisi bulunmaktadır. Dijital ortamlardaki hızlı değişimle birlikte dünyayı anlamlandırabilmek için ihtiyaç duyulan becerilerin değişmesine ve kapsamının genişletilerek farklı okuryazarlıkların doğmasına sebep olmuştur. Bazı okuryazarlık türleri şunlardır: Kurudayıoğlu ve Tüzel (2010) görsel okuryazarlık, medya okuryazarlığı, bilgi okuryazarlığı, e-okuryazarlık gibi okuryazarlıklar. Millî Eğitim Bakanlığı (2020) kültürel, bilgisayar, dijital, okul, sağlık, duygusal, veri ve ahlaki okuryazarlıklar en stratejik okuryazarlıklarındandır.

Literatürdeki çalışmalar incelediğinde diğer 21. Yüzyıl okuryazarlıkları şunlardır: Ağ okuryazarlığı, ahlâk okuryazarlığı, Amerikan okuryazarlığı, anayasa okuryazarlığı, bilgisayar okuryazarlığı, bilimsel okuryazarlık, coğrafya okuryazarlığı, çevre okuryazarlığı, çoklu kültür okuryazarlığı, dans okuryazarlığı, dijital/sayısal okuryazarlık, dünya okuryazarlığı, e-okuryazarlık, ekonomi okuryazarlığı, eleştirel okuryazarlık, enformasyon teknolojisi okuryazarlığı, Eskiçağ okuryazarlığı, gazete okuryazarlığı, görsel okuryazarlık, grafik okuryazarlığı, internet okuryazarlığı, kültür okuryazarlığı, kütüphane okuryazarlığı, matematik okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, meslek okuryazarlığı, politika okuryazarlığı, sinema okuryazarlığı, tarım okuryazarlığı, tarih okuryazarlığı, teknoloji okuryazarlığı, televizyon okuryazarlığı, tüketici okuryazarlığı, yasa okuryazarlığı, yatırım okuryazarlığı, yurttaşlık

okuryazarlığı, web okuryazarlığı (Au, 2006; Bruce, 2003; Grisham ve Wolsey, 2006; Holum ve Gahala, 2006; akt. Önal, 2010).

2.3.1. Bilgi ve Teknoloji Okuryazarlığı Becerisi

2.3.1.1. Bilgi Okuryazarlığı

Yenilenen dünyada değişime yol açan teknolojik gelişmeler insanların her anında etkili olmuş ve toplumsal gelişmelere yol açmıştır. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte bize verdiği olanakların artması ve bilgiye daha kısa sürede ulaşılır olması gibi kolaylıklar sağlamaktadır. Aynı zamanda bizleri sosyal, politik, kültürel, duygusal, maddi ve manevi yönden hayatlarımızı etkilemektedir. Bilgi patlaması yaşadığımız bu dönemde kolay yoldan bilgiye ulaşmayı yeterli görmemeli, bilgiyi eleştirel bir gözle bakabilmeyi, özümseyebilmeyi ve hayatlarımıza yansıtabilmeyi de kendimize kazandırmalıyız (Önal, 2007: 336). Bilgi miktarındaki artış ve küreselleşmeyle birlikte insanlar birçok imkanla karşı karşıya gelirken diğer yandan ise ihtiyaç duyacakları bilgi ve becerilerde farklılıkların oluşmasına neden olmuştur.

Bilgi çağı olarak adlandırılan yaşadığımız dönemin gerekliliklerini yerine getiren toplumlara bilgi toplumu denilmektedir. Bilgi toplumlarında başarılı kişiler kendi özel yaşamlarında ve mesleklerinde yoğun bir bilgi tüketicisidirler. Bilgi toplumu bireylerinde olması gereken özellikler; yaşam boyu öğrenmeye açık olmaları, bireylerin bilgiye ulaşması, değerlendirme ve transfer edebilme becerilerine sahip olmalarıdır. Özetle bilgi okuryazarı olmaları gereklidir (Polat, 2006: 265). İhtiyaç duyulan bilginin araştırılmasında, analiz edilmesinde ve aktif bir şekilde kullanılmasını içerek bilgi okuryazarlığının yelpazesi çok geniştir. Bu yelpazenin içerisinde teknoloji okuryazarlığı, elektronik okuryazarlık, medya okuryazarlığı, bilimsel okuryazarlık gibi birçok okuryazarlığı içinde barındırmaktadır (Baran ve Ata, 2014: 142).

Bilginin yaşamımız içerisindeki hızlı gelişim ve değişimi bireylerin bilgi okuryazarlığı becerisine sahip olmalarını zorunlu hale getirmiştir. Bu durum bireylerin bilgi ile olan ilişkilerinde başarılı bir şekilde yürütebilmelerini sağlar (Özel, 2013: 69). İçinde bulunduğumuz yüzyılda her gün yeni bilgiler ve buluşlar ortaya çıkmaktadır. Bilim adamlarının buluşlarını anlamlandırabilmek ve yeni bilgileri yakından takip edebilmek için bilimsel okuryazar olmak gerekir. Toplumumuzun ve ülkemizin muasır medeniyetler seviyesine ulaşabilmesi için bireylerin bilimsel okuryazarlık becerilerine sahip olmasına bağlıdır. Daha önceki zamanlarda devletlerin gelişmişlik düzeylerine bakmak için temel düzeydeki okuma- yazma oranına

bakmak yeterliyken günümüzde ise gelişmişlik düzeylerini belirlemek için bilgi okuryazarlık düzeylerine bakılmalıdır (Tunç Şahin ve Say, 2010: 224). Çağdaş ülkeler arasında bilgi kaynaklarına ulaşmak önemli bir durum haline gelmiştir. Akademik çalışmalarımızda, kişisel ve mesleki yaşantımız da çok fazla bilgi olasılıkları karşımıza çıkmaktadır. Bilgiye farklı yollar aracılığıyla “kütüphaneler, ilgili kuruluşlar, medya, internet, insanlar, grafik, metinler” aracılığıyla elde edilebilir fakat insanlara filtrelenmemiş bir şekilde geldiği için geçerliği ve güvenilirliği hakkında şüphe oluşmasına sebep olur. Bu yüzden bilgi okuryazarı kişilerin yetişmesi gereklilik arz etmektedir (American Library Association, 2000: 2).

Bilgi okuryazarlığının anlamına bakıldığı zaman Kurbanoglu (2010) bilgi okuryazarlığını; süreç içerisinde işyerimizde verimlilik, yaşantımızda kalite, sosyal haklar, toplum ile bütünleşme ve toplum içerisinde kabul görme gibi konularla ilişkilendirmektedir (Kurbanoglu, 2010: 725). AASUAECT (1998) göre bilgiyi doğru ve yararlı bir şekilde kullanma becerisine sahip olma yetisidir. Bireyin günlük yaşantısında karşılaştığı sorunları edindiği bilgiler sayesinde en doğru bir şekilde kullanabilmesidir (AASUAECT, 1998: 1-2). Ala (2000)’e göre ise bilgi okuryazarı kişiler bilginin nasıl düzenlendiğini, ihtiyaç duyduklarında bilgiye nasıl ulaşacağını ve kullanacağını bilen kişilerdir. Kısacası bilgi okuryazarı kişiler hayat boyu öğrenmeye açık olan kişilerdir (ALA, 2000: 2).

Günümüzde hayat boyu öğrenme becerilerine sahip, kendisini yenileyen, yaşanan değişimlere uyum sağlayarak ayak uydurabilen, bilinçli bilgi tüketicisi ve üreticisi olan bireylere gereksinim duyulmaktadır. Bilgiye ulaşabilen, gerektiği zamanlarda kullanan, transfer edebilen niteliklere sahip toplum yapısı oluşturmak hedeflenmiştir (Akkoyunlu ve Kurbanoglu, 2003: 1). Bilgi okuryazarı kişiler olarak toplumdaki tartışmalara katılmaları beklenmektedir. Bu niteliklerin birçoğu hatta tamamı ise eğitim kurumları sayesinde kazandırılabilir becerilerdendir. Topluma bilimsel bir bakış açısı kazandırmak eğitimin en önemli amaçları arasında bulunmaktadır. Eğitim kurumları bilimsel okuryazarlık becerisine sahip bireyler yetiştirmekle hem ülkenin geleceğini hem de bireyin kendisini ilerletmesine olanak sağlar. Eğitimin önemli amaçlarından biri de bilimsel okuryazar ve gelişen teknolojiye uyum sağlayan bireyler yetiştirmektir. Devletler, eğer bireylerin içerisinde bulunduğu toplumla yabancılaşmış ve içine kapanmış kişiler olmasını istemiyorsa bilimsel okuryazarlığın bir gereklilik olduğunu unutmamalıdır (Tunç Şahin ve Say, 2010: 224-225).

2.3.1.2. Teknoloji Okuryazarlığı

Dünyadaki bilişim ve teknolojinin hızlı artışıyla birlikte her geçen gün çeşitlenen ve yenilenen teknolojik araçların etkili bir şekilde kullanılabilmesi için dijital okuryazarlık kavramı ortaya çıkmıştır. Dijital ortamlar kullanılırken etik kuralların farkında olan, dijital kaynaklara eleştirebilen, kendi ihtiyaçlarını giderirken başkalarına zarar vermeyen, yaptığı paylaşımlarla başkasına örnek olanlar dijital okuryazarlığı becerisi sahip olan kişilerdir. Genel olarak bakıldığında teknolojiyi kullanırken bütün hak ve sorumluluklarının farkında olmasıdır. Günümüzde iyi bir vatandaş olmakla dijital okur yazar olmak arasında paralellik bulunmaktadır. Çünkü insanlar birbirleriyle olan iletişimlerinde ve bilgi aktarımının çoğunda teknolojik araçları kullanmaktadır. Bu sebeple araçları kullanırken bilinçli, doğru, güvenli ve etkin bir şekilde kullanma gerekliliği ortaya çıkmıştır (Çubukçu ve Bayzan, 2013: 148).

Dijital okuryazarlık kavramına bakıldığı zaman bireylerden bilgi ve iletişim teknoloji araçlarını etkin bir şekilde kullanabilmeyi, kendi kişisel gelişimine katkı sağlamayı, karşılaştığı problemleri araçlardan faydalanarak çözebilmeyi, teknolojik araçları kullanarak girişimcilik ve üretkenliği arttırmayı ve son olarak bu araçları yasal, güvenilir, ahlaki bir şekilde kullanılma niteliklerine sahip olması beklenmektedir (Özerbaş ve Kuralbayeva, 2018: 16). Dijital okuryazarlık becerisi, 21. Yüzyılda teknolojik araçlarda, elektronik altyapılarda başarılı olma ve bizlerin etkinleşme merkezidir (Martin, 2005: 131).

Dijital okuryazarlık içerisinde bazı önemli unsurları içermektedir. Bunlar;

1. İş öğrenme, boş zaman ve günlük hayatta diğer yönleri de kapsayan yaşam durumlarının içerisine konumlandırılmış başarılı dijital eylemleri içermektedir.

2. Dijital okuryazarlık kişinin yaşam durumuna göre değişmekte ve hayat boyu devam eden bir süreçtir.

3. Dijital okuryazarlık bilişim okur yazarlığına göre daha geniş kapsamlıdır. Dijital okuryazarlığının içerisinde bilgi okuryazarlığı, medya okuryazarlığı ve görsel okuryazarlık gibi birkaç okur yazarlığı da içerisinde bulundurmaktadır.

4. Dijital okuryazarlık, bilgi, teknik ve kişisel özelliklerin edinilmesinde ve kullanılmasında, sorunların çözümünde, dijital eylemleri planlamada, yürütmede ve değerlendirme de dijital okuryazarlık yeteneği gerekmektedir. Ayrıca bireylerin dijital kaynakları tanımaları, ulaşmaları, yönetmeleri, adapte olmaları, değerlendirmeleri, bilgiyi

analiz ve sentez etmeleri, bilgiyi yeniden oluşturmaları, medyayla ilgili oluşumlarda dijital araçları etkin bir şekilde kullanma yeteneğidir (Martin, 2005: 135).

Dijital okuryazarlık özellikleri genel olarak incelendiğinde, dijital ortamlarda temel becerilere sahip olmaları, bireylerin teknolojik araçları ve uygulamalardan faydalanarak bilgiye ulaşım kullanabilmeleri, değerlendirmeleri, bilgiyi yeniden oluşturmaları ve diğer kişiler ile paylaşım yapmaları gibi birçok boyutu kapsayan teknik ve bilişsel becerilere sahip olmadır (Özel, 2013: 68).

Teknolojini hızla gelişmesi hayatımızın bir parçası olmasından dolayı dijital okuryazar bireylerinde yetişmesi önemli bir durum haline gelmiştir. Bu konuda eğitim kurumlarına büyük görev düşmektedir. Artık geleneksel öğretim yöntemleri kullanarak ezberci bir anlayış yerine, özgün, yaratıcı, bilimsel düşünüp sorgulayabilen, karşılaştığı sorunlara çözüm üreten, karar verme becerisine sahip, bilgi üreten kişilerin yetişmesi için uygun eğitim olanakları sağlanmalıdır. Bundan dolayı günümüzde dijital ve teknolojik araçlarla birlikte paralel olarak ilerleyen bir sisteme girilmiştir. Teknoloji araçlarını kullanarak dijital okuryazar bireylerin yetiştirilmesi hedeflenmiştir (Yavuz ve Coşkun, 2008: 276).

2.3.2. Eleştirel Düşünme ve Problem Çözme Becerisi

2.3.2.1. Eleştirel Düşünme

21. Yüzyıl gereksinimleri, günümüz insanların düşünme becerilerine sahip olmasını zorunluluk haline getirmiştir. Çağımızın şartları artık bilgiyi alıp verme eyleminde bulunmak yerine, bunun üzerinde düşünmeyi gerekli kılmıştır. Bireylerden karşılaştıkları durumlar karşısında eleştirebilmeleri, üretmeleri ve düşünme becerilerine sahip olmaları beklenmektedir (Seferoğlu ve Akbıyık, 2006: 91). Problem çözme, akıl yürütme ve eleştirel bakabilme zihinsel bir aktivitedir. İnsanların sorunlar karşısında düşünerek çözüm üretmeleri gerekmektedir. Düşünme eylemi, zihnimizin bilişsel ve duyuşsal davranışlarını içeren alt basamaktaki “bilgi, kavrama, uygulama” ve üst düzeydeki “analiz, sentez, değerlendirme” basamağına kadar ulaşan çok yönlü bir faaliyet olduğu söylenebilir. Düşünmenin farklı boyutları bulunmaktadır. Yaratıcı düşünme, yansıtıcı düşünme ve eleştirel düşünme gibi (Semerci, 2003: 65).

Paul’a (1988: 114) göre eleştirel düşünme, belirli bir konu veya problem hakkında düşünme amacını rasyonel, disiplinli ve kendi kendini yöneten düşünme şeklidir. Eleştirel düşünme bir durumun derinlemesine bir incelemeyi içermektedir (Golding, 2011: 358).

Eleştirel düşünmenin genel olarak bireyin bir konu hakkında kapsamlı bir bilgiye sahip olabilmesi ve konu ile ilgili tartışma yapabilmesi; kendi eksik yanlarını fark etmesini içerdiğini söylemekte mümkündür (Şentürk, 2009: 19).

Eleştirel düşünme bir zihinsel süreç olarak ele alınarak farklı işlemler sonucu bir araya gelmiştir. Genel olarak eleştirel düşünme eylemi denilse de aslında farklı düşünme işlemlerinin bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Örneğin, bir problemi çözüp sonuca ulaşma eylemi, ile farklı seçenekler oluşturmak için kullanılan işlemler arasında farklılık olacaktır (Gürkaynak, Üstel ve Gülgöz, 2003: 5). Eleştirel düşünmenin oluşmasında üç ana başlıktan bahsedilebilir:

1. Karşılaştıkları sorunları ve konuları düşünmeye dayalı bir şekilde ele alma eğilimi içerisinde olması,
2. Bireylerin mantıksal sorgulama becerilerine sahip olması,
3. Bildikleri yöntem ve teknikleri uygulayabilir olması.

Eleştirel düşünme, bireylerin farkında olarak ve kendi İnisiyatifleri dahilinde yaptıkları, alışagelmış kalıpların dışında olan, önyargılardan uzak, olasılıkların ve karşılaştıkları her türlü bilginin analiz edilip değerlendirildiği, bilginin anlamının münakaşa edildiği ve en sonunda bir fikre, kurama veya davranışa ulaşıldığı bir düşünme biçimidir (Gürkaynak, Üstel ve Gülgöz, 2003: 5-7). Eleştirel düşünme, farklı durum ve şartlara uyarlanabilme, sorunları çözme, eski bilgiler ile yeni bilgileri karşılaştırarak yeni bilgiler oluşturma, kendisindeki hatalı veya eksik yönleri fark edebilme, dinledikleri, gördükleri ve okuduklarından çıkarımlarda bulunabilme niteliklerine sahip olma becerisidir (Özensoy, 2012).

Eleştirel düşünmenin önemine bakıldığı zaman iki önemli başlık üzerinde durulur:

1. Bireyselleşme: Birey kendi hayatında en doğru kararları verebilmesi, doğru çözümlere ulaşabilmesidir. Bağımsız, özgün ve özgür düşünen bireyler olması önemlidir.

2. Toplumsal: Çağdaş toplumun ihtiyaç duyduğu bireyler, toplumun sorunlarına karşı duyarlı, sorumluluklarının farkında, dogmatik düşüncelerden uzak, etkin katılımı başarabilen, kendine ait fikirleri olan, ulaştığı verileri güvenilirlik, doğruluk, tutarlık açısından inceleyip değerlendirebilen, eleştirel düşünen birey, yurttaşlık özelliklerinin farkında olan kişidir (Gürkaynak, Üstel ve Gülgöz, 2003: 11-12). Bireysel ve toplumsal açıdan eleştirel düşünme becerilerin kazandırılması küçük yaşlarda başlar. Eleştirel düşünme becerilerinin kazanılmasında eğitim kurumlarına büyük görevler düşmektedir.

Bu süreçte bazı becerilerin gelişmesinde eğitim kurumları içerisinde öğretmenler bazı sorumlulukları bulunmaktadır. Öncelikle Öğretmenler doğru rol model olmalı, öğrencilerin fikirleri destekleyerek onları cesaretlendirmeli, sınıf içerisinde sorgulayıcı ve açık sözlü bir ortam oluşturmali, onların öz eleştiri yapabilme becerilerini geliştirebilmelidir. Bu şekilde bir sınıf iklimi oluşturmak öğrencilerin en temelden eleştirel düşünme becerilerine sahip olma olanağı sunar (Çelik, 2020: 18-19). Ayrıca öğrencilerin bilgiyi araştırma, eleştirme ve yeniden dönüştürerek yapılandırma becerilerine katkı sağlanmaları onların daha donanımlı bir hale ulaşmalarını sağlar. Çünkü günümüzde teknolojik gelişmeler ile birlikte her belge ve bilgiye kolay ulaşılabilir olması eleştirel düşünme becerisine sahip olmanın gerekliliğini bir kez daha ortaya koymuştur (Arslan, 2022: 2).

Bireylerde eleştirel düşünme becerilerinin kazandırılması için bazı stratejiler ve teknikler kullanılabilir. Bunlar;

(Gürkaynak, Üstel ve Gülgöz, 2013: 27).

Şekil 3. Eleştirel Düşünmede Kullanılabilecek Bazı Teknik ve Stratejiler

Eleştirel düşünme becerisinin kazandırılmasında farklı teknikler kullanılabilir. İlk olarak iş birliği çalışmaları; Tartışma/örnek olay çalışmalarında ise yaş seviyelerine uygun öykü tartışmaları yapmaları; soru hazırlama da bir öykü üzerinden sorular hazırlanması; istasyon, görüş geliştirme, konuşma halkası gibi tekniklerin kullanılması; yazma görevleri (nükleer enerji olmalı mı?) bir konuyu etraflica düşünerek farklı boyutlardan bakabilmeyi; son olarak da drama/rol oynama eleştirel düşünmeye birçok katkı sağlar (Gürkaynak, Üstel, Gülgöz, 2003: 27-28).

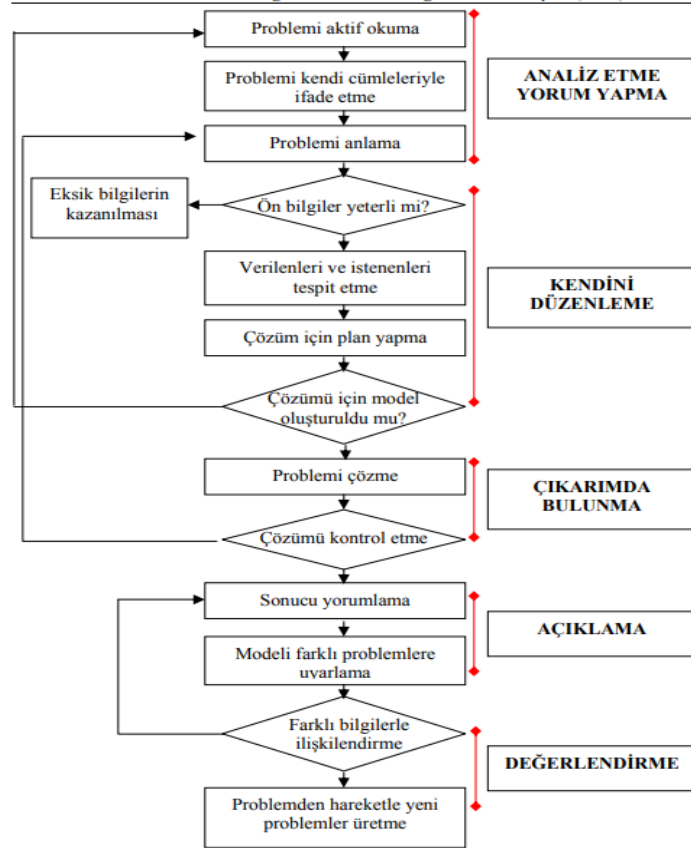
2.3.2.2. Problem çözme

İnsanların çoğu gündelik yaşamlarında bir problem çözücüdür. Bireyler; evlerinde, okullarında, işyerlerinde, gezilerde, eğlenme/dinlenme alanlarında ve daha birçok yerde problem çözmek durumunda kalabilir (Çelik, 2020: 23).

21. Yüzyılda bireylerin çağın şartlarına uyum sağlayabilmesi ve karşılaştığı problemleri çözme becerisine sahip olması beklenmektedir. İnsanlar bu konuda ne kadar yetenekliyse davranışları da bir o kadar uyumlu ve sağlıklı olur. Problem çözmenin başlangıcı, hedefe doğru ilerlerken karşılaştığı sorunları ve güçlükleri çözülmesiyle başlar. Problem çözme, bilişsel, duyuşsal ve davranışsal durumu içinde barındıran karmaşık bir gelişim sürecidir. Karşılaşılan sorunların zorluk dereceleri ve farklı karmaşıklıkta olması çözüm süreçlerinin de farklı olmasına neden olmuştur. Problemlerin çözümünde ise eski tecrübelerden, deneme/yanılma yollarından, bilimsel yaklaşımlardan yararlanılabilir (Çınar, Hatunoğlu ve Hatunoğlu, 2009, 216). Problem çözmekte bazı insanlar sorunları görmezden gelip, kaçma gibi eylemlerde bulunsa da bazıları ise sorunların üstesinden gelmek için harekete geçer. Bu iki durum bizlere şunu göstermektedir: sorunları çözen kişilerin problem çözme becerileri gelişmişken; sorunlardan kaçan kişiler ise bu beceriden yoksun olanlardır. Bu noktada yapılması gereken ise sorunun üzerine giderek problem çözme becerilerini geliştirebilmektir (Web 2: Tezgahçılar, 2022).

Problem çözmek için bazı aşamalar doğrultusunda ilerlemek gerekir. Problem çözme sürecinin ilk aşaması problemi aktif bir şekilde okuma ardından problemi kendi sözleriyle açıklama ve en önemli aşamalardan biri olan problemi fark edip anlamalarıyla başlar. Bu aşamaları gerçekleştirirken analiz ederek ve yorum yaparak ilerlemeleri gerekir. Bu basamakların hepsinin yapılması ile eleştirel düşünme becerilerinden olan analiz etme ve yorum yapma becerileri de gelişir. Problem çözme basamakları içerisinde yer alan netleşmemiş noktaların tartışılması, sorunun farkına varılması ve tanımlanması; eleştirel düşünme becerisinin içerisinde olan analiz etmeyle uyumaktadır. Problem çözme sürecinin devamında birey bilişsel etkinliklerde bulunması ve denetlemesi sonucunda ulaştığı sonucu düzenlemesi eleştirel düşünme becerisiyle de örtüşmektedir. Bu aşamada önemli olan bireyin kendisini sınaması ve düzeltmesidir. Sınanma sonucunda elde edilen veriler yeterli değilse tekrardan tespit edilip çözüm bulmaları gerekmektedir. Ardından sorunun çözümünde model oluşturma yeterli olup olmadığı konusunda yeterli düzeyde değilse tekrar en başa dönmesi gerekmektedir. Bu aşamada kendini düzeltmeleri önemlidir. Diğer bir aşama olan çıkarımda bulunma ise, mantıksal sonuçlara ulaşmak için gerekli tanımlamaları yapma, hipotezleri ve olasılıkları

şekillendirme yaparak sonuca ulaşma aşamasıdır. Aşamalardan biri ise sonucu yorumlama ve başka problemlere transfer ederek bilgileri içselleştirmedir. En son aşamada ise edinilen bilgileri farklı bilgilerle ilişkilendirme yapmaları ve problemlerden hareketle yeni bir problem üretmeleridir. Bu basamakta eleştirel düşünme bileşenleriyle uyum göstermektedir (Türüklü, ve Yeşildere, 2005: 111-112). Bireylerin problemleri çözebilmesi için yukarıda anlatılanlara göre ilerlemesi gerekmektedir. Başarılı bir şekilde problemi çözebilmek için de bu aşamalara hakim olması gerekir.

Kaynak: (Türüklü ve Yeşildere, 2005: 110).

Şekil 4. Problem Çözme Aşamaları

Bireylerde problem çözme becerisinin oluşması için eğitim kurumlarına büyük görevler düşmektedir. 21. Yüzyılın değişen şartlarının farkında olan bireylerin yetiştirilmesi önemlidir. Eğitim, öğrencilerin sorgulama becerilerini, tartışma, liderlik yapabilme ve problem çözme becerilerine katkı sağlar. Eğitim kurumlarında problem çözme becerisinin kazandırılmasının en önemli amaçlarından ilki, aktif, özgür, kendi kendine öğrenen ve sorun çözen bireyler oluşturmak. İkincisi, öğrenmesi gereken bilgiyi sınırlandırıp yüklü bilgiler vermek yerine çözülecek problemleri bir araya getirip bilgi ve tecrübeler kazandıracak becerilere sahip olmalarını sağlamak. Üçüncüsü ise, öğrencilerin problem çözmeleri için uygun ortamın

hazırlanmasına ve birbirleriyle iş birliği yapabilmeleri için imkân sağlanmalıdır (Şahin, 2010:161-164).

2.3.3. Girişimcilik ve İnovasyon Becerisi

21. Yüzyılda bireylerden girişimcilik beceriline sahip olmaları bir zorunluluk haline gelmiştir. Yaşadığımız dönemin ihtiyaçlarından dolayı sadece bilgiyi öğrenip kullanmaları yeterli değildir. Bireylerden edindikleri bilgiyi insanlara ulaştıran, farklı açılardan inceleyip analiz eden, farklı bakış açılarına sahip olan, yeni tasarımlar ve icatlar oluşturmaları istenmektedir. Girişimci kişilerin diğer insanlardan ayıran en önemli özellik ise yaratıcı ve yenilikçi olmalarıdır. Yeni ve özgün fikirler, ürünler üreterek hayata geçirmelidir (Yıldırım ve Bakırcı, 2019: 135).

Girişimci kişilerin özelliklerine bakıldığında zaman çevresiyle olan sosyal ilişkilerinde, iletişim becerilerinde, iş yaşantısında ve daha birçok alanda doğru ve etkili davranışları ortaya koyan veya yeni tasarladığı bir ürünü karşı tarafa iletmek için yeni bir sistem oluşturan kişidir. Girişimcilik becerisine sahip kişiler empati kurabilen, çevresiyle olan ilişkilerinde uyum gösteren, plan oluşturup uygulayabilen, gerektiği zaman ve yerlerde risk alma gibi becerilere sahip olma yetisidir. Girişimci kişiler, farklı pencerelerden bakıp düşünebilen, karşılaştığı sorunları hızlı bir şekilde çözebilen, üretken, kendine uygun imkanlar oluşturabilme yeterliliklerine sahiptir (Akyürek ve Şahin, 2013: 42-48). Başarılı girişimciler için iki önemli beceri bulunmaktadır. Bunlardan biri sorunları doğru bir şekilde çözerek ilerleyen diğeri ise başkalarının bilgilerinden en iyi nasıl yararlanacağını araştırma yaparak öğrenen kişidir (Fisher, Graham ve Compeau, 2008).

Teknolojinin hızla ilerlediği bu dönemde, bilim paradigmalarının farklılığa uğraması ve küçük değişikliklerin büyük değişikliklere dönüştüğü bir çağda yaşamaktayız. Yenilenen ve gelişen 21. Yüzyılda günden güne hızlanan olaylar, durumlar, iletişim bilgiyi de etkilemektedir. Bu süreci hesaba kattığımız zaman bazı riskleri fark etmemiz gerekmektedir. Diğer bir deyişle yenilenen ve gelişen dünyanın şartlarını bekleyip buna göre adım atmak yerine, bunları önceden analiz edip doğru adımları önceden atmamız gerektiği bir çağda yaşamaktayız. Bu nedenle yenilenen ve değişen çağın gerekliliklerine uyum gösteren bireylerin yetiştirilmesi vazgeçilmez bir unsur haline gelmiştir. Bireylerin yaratıcı ve inovatif bir anlayışa sahip olmaları gerekmektedir. Böylece inovasyon kavramı hayatımızın içerisinde yer almaya başlamıştır (Özmuş, 2012: 732).

İnovasyon kavramı bilim ve teknoloji dünyası içerisinde en güncel sözcüklerden biridir. Anlamını tam olarak Türkçede karşılayacak bir sözcük olmaması ama buna yakın olan “yenilenme” kavramı olarak adlandırılmaktadır. İnovasyon kavramı yeni ve değişik bir şey yapma tanımından türemiştir. Bilim ve teknolojiyi kullanarak toplumsal ve ekonomik konularda fayda sağlayacak yeniliklerin yapılmasıdır. İnovasyonun ortaya çıkardığı değişikliğin derecesi ve alanına göre farklılıklar göstermektedir. Yeniliğin meydana geldiği alan olarak ele alındığında, ürün inovasyonu, satış/pazarlama inovasyonu, süreç inovasyonu, hizmet inovasyonu ve sonuç inovasyonu olarak çeşitliliklere ayrıldığı görülmektedir (Sarıdaş ve Araç, 2015: 5). Günümüzde teknoloji firmalarının hızla ilerlemesinde girişimci kişilerin yeteneklerine ve risk alabilme becerilerine bağlı olarak inovasyon yoluyla gerekli teknolojilerin kullanılması yatmaktadır. Bu teknolojilerin ortaya çıkmasında girişimcilerin büyük payı vardır (Işık, Işık ve Kılınç, 2015: 57).

2.3.4. Sosyal Sorumluluk ve Liderlik Becerisi

Eski zamanlardan günümüze kadar sorumluluk kavramı insanoğluyla birlikte var olmuştur. Birey kendi yaptığı tüm davranışların bilincinde olarak bunların sorumluluğunu alması gerekmektedir. Sorumluluk kavramı günümüzde bireyler için kullanılıyor olsa bile aslında tüm toplumu, kurumları ve yönetimi ilgilendiren bir durumdur. Her birey yaşadığı ülkeye, topluma ve kendisine karşı sorumluluk bilincine sahip olmalıdır (Akıncı, Vural ve Coşkun, 2011: 61). Sosyal bir varlık olan insanın davranışları ve sorumluluk anlayışı geçmişten günümüze değişime uğramıştır. Sosyal sorumluluk algısı, farklı zaman dönemlerinde toplumlara, dinlere göre farklılık göstererek günümüze kadar ulaşmıştır (Balkır, 2006: 5).

Sosyal sorumluluk kavramının ortaya çıkarak insanlığın odak noktası haline gelmesi 19. yy. ikinci yarısından itibaren Endüstri Devrimi’ne dayanmaktadır. Sanayi devriminden önce kurumlarda sadece kar etme amacı güderek “her şey mubahtır” anlayışı hakimken sanayi devrimiyle birlikte bu anlayış tersine dönüşerek üretim politikaları değişime uğramaya başlamıştır. Bu durum tüketici haklarını savunma, toplumsal faydayı göz etme ve doğaya katkı sağlama anlayışına dönüşmüştür. Zaman içerisinde tüketicilerin, çalışanların ve toplumun bilinçlenmesine ve sosyal sorumluluk kavramının önem kazanmasını sağlamıştır (Akıncı, Vural ve Coşkun, 2011).

Sosyal sorumluluk kavramı insanın davranışını ve yaşantısını etkileyen bir olgudur. Sosyal sorumluluklarını bilen birey bunun bilinciyle hareket ederek yaptığı davranışların topluma ve çevreye olan etkisinin farkındadır. Sadece toplum ve çevreye karşı değil; ailesine,

arkadaşlarına ve sorumlu olduğunu hissettiği kişilere de aynı hassasiyet ile davranması beklenilir. Bireylerde bu bilincin oluşmasında, yaşama hazırlanmasında ve sorumluluk sahibi olmasında ise eğitim kurumlarının katkısı büyüktür. Bu yüzden eğitim süresince öğrencilerde sosyal sorumluluk bilincinin oluşturulmasında ve geliştirilmesinde katkı sağlanmalıdır (Ergül ve Kurtulmuş, 2014: 224).

2.3.5. Kariyer Bilinci Becerisi

Dünyanın en eski olgularından biri olan liderlik kavramı, bir kişinin diğer kişiler üzerinde etki kurmasıdır. Liderlik kavramının ortaya çıkışı medeniyetlerin ortaya çıkması kadar eski zamanlara uzanmaktadır. Yapılan araştırmalara göre liderliğin ilk ortaya çıktığı yer günümüzden 5000 yıl önce Mısır hiyerogliflerine dayanmaktadır. Onun dışında Çin ve Yunan medeniyetlerinde de liderlik konusunda yöneticilere verilen tavsiyeler gözükmemektedir. Liderlik kavramı eski dönemin eserlerine de konu olmuştur. Örneğin, Platon'un Devlet eserinde liderin özellikleri anlatılırken; Machiavelli'nin Prens eserinde ise liderliğin önemine ve zorunluluğuna değinilmiştir (Brestrich, 1999:40).

Liderlik kavramı incelendiğinde, sahip olunan bireysel özelliklerin ve davranışların diğer insanlar üzerinde kullanarak onları etkileme gücü olarak tanımlanmıştır. Ayrıca etkileme, ikna etme, yönetme, şekillendirme vb. gibi tanımları bulunmaktadır. Özetle bir liderde şunlar görülmektedir:

- Sahip olduğu kişisel özelliklere bağlı olarak elde ettiği bir gücünün olması,
- Karar verme ve verdiği kararları uygulama gücüne sahip olması,
- Gruplar arasında uyum sağlaması,
- Grubu ortak hedefler doğrultusunda etkilemesi,
- Durumlar ve olaylar karşısında kuralları değiştirmesi veya kuralları yönetmesi (Şişman, 2002: 4).

2.4. Beceri Öğrenimi Neden Önlemlidir?

Dünyanın modernleşmesiyle birlikte karşılıklı iletişimin artması sonucu yeni bir ortam oluşmuştur. Bu yeni düzene alışabilmek, içerisinde huzurlu hissedebilmek için gelişen teknolojik gelişmelere uyum sağlamak gerekir. Bu bakımdan bireylerin beceriler konusunda ustalaşması gerekmektedir. Ama sadece belli başlı becerilere sahip olmak yeterli düzeyde değildir. Bu becerilere bağlı olarak bir dizi beceri, bilgi, tutum ve değerlere de sahip olunması

beklenmektedir (OECD, 2005: 6). Günümüz dünyasında bilgi ve beceri sahibi bireylerin yetişmesi büyük önem arz etmektedir. Çünkü sürekli güncellenen yaşam şartlarından dolayı değişen yapıya en etkili şekilde adapte olma, etkin bir vatandaş olma ve yaşam boyu öğrenme becerilerine sahip olunması ancak eğitim ve öğretimle gerçekleşir (Mahiroğlu, 2005; akt. Kara, Topkaya ve Şimşek, 2012: 155).

19. Yüzyılda teknolojik ve kültürel değişikliklerin farkına varılması sonucu eğitim anlayışında değişikliklerin yaşanmasına neden olmuştur. Demokrasi bilincinin ancak eğitilmiş kişiler tarafından kazanılacağına inanılmasıyla toplumdaki tüm bireylerin kendi yetenekleri doğrultusunda gelişmesi, öğrenme konusunda etkin katılım gösterebilen bireylerin yetişmesi hedeflenmiştir. Bilgi çağı olarak adlandırılan yüzyılda kendi gereksinimleri dışında toplumsal ve ekonomik yaşamda ihtiyaç duyulan birçok niteliğe sahip bireylerin yetişmesi amaçlanmaktadır. Bu niteliklere ulaşılabilmesi için temel becerilere sahip olunması beklenir (Önal, 2010: 102).

Beceri bir işi yapabilmek amacıyla gereksinim duyulan; olmakla birlikte elle yapılan işlerden ibaret olmayan, zihinsel işlemin tasarlanması ve davranışa dönüştürülmesinde etkili olan yetenek olmakla birlikte deneyim ve çalışma sonucunda da kazanılabilen kapasite olarak ifade edilmektedir (Gümüş, Akyol, Avcı ve Dikiciğil, 2019).

2015 yılı OECD Evrensel Beceriler Raporunda (Universal Basic Skills: What Countries Stand to Gain) dünyadaki öğrencilerin okula erişimine yönelik önemli notların kaydedildiği raporda okullaşmanın sosyal ve ekonomik kalkınmada beklenen etkiyi yapamadığı belirtilmektedir. Bu raporda kalkınma noktasında eğitimin yeterli bir amaç olmayıp asıl odaklanması gereken konunun okullarda verilen eğitimin içeriği/kalitesi olduğu ifade edilmektedir. Bu noktada temel eksiklik olarak okullarda bazı becerilerden yoksun olarak öğrencilerin eğitimlerini tamamlamaları gösterilmektedir. Rapor dünyada çeşitli ülkelerin kalkınması noktasında doğru becerinin kazandırılmasını ve beceri öğretiminin okullarda ilk sıralarda yer alması gerektiği üzerine odaklanmaktadır (Öztürk, 2022).

Öte yandan eğitim-öğretim etkinliklerinde beceri kavramının ön plana çıkarak önem kazanması, git gide daha karmaşık bir hal alan hayatımızda, eğitilmiş insan sayısının fazla olmasına rağmen beceri boyutu gelişmiş olan nitelikli insan sayısının azalmasına neden olmaktadır. Buna bağlı olarak da demokratik toplumlar ile demokrasinin yaşatılarak eleştirel ve yaratıcı bireye olan ihtiyacın her geçen gün artmasına neden olmaktadır (Mutluer, 2013: 356).

21. Yüzyıl becerilerinin kazandırılması, üst düzey düşünme, eleştirel düşünme, özgün olma, yenilikçi, çevresiyle iş birliği ve iletişim içerisinde olma, bilgi ve teknolojik gelişmeleri yakından takip etme, hayat boyu öğrenme, kişisel ve sosyal sorumluluk gibi becerilere sahip olması gerekmektedir. Çünkü bireyin okul hayatında, günlük yaşamında, iş hayatındaki vb. birçok alanda gelişme ve değişmelere uyum sağlayıp başarılı olabilmesi için 21. Yüzyıl becerilerinin küçük yaşta aktarılmasıyla geleceğe karşı donanımlı kişiler yetiştirilmesine olanak sağlayabilecektir (Gülen, 2013: 20-21).

2.5. Beceri Öğretimi Nasıl Yapılır?

Beceri yaklaşımının köklü bir tarihi bulunmaktadır. Önceleri beceri kavramı sanayi alanında ve işçilerin eğitiminde kullanılan bir kavramken eğitim sisteminin gelişmesiyle birlikte 1960'lı yıllarda eğitim sisteminin içerisine girerek hızla yayılmaya başlamıştır. Günümüzde birçok ülkede öğrenci merkezli anlayışı benimsenmesi eğitim sistemlerinde beceri yaklaşım sistemine geçilmesini sağlamıştır (Güneş, 2012).

Verilen eğitimde öğrencilerin işbirlikçi, üretken, yenilikçi, girişken, rekabetçi olma gibi temel becerilere sahip olmalarına ilaveten farklı bilgi ve becerilerle desteklenmesi gereklidir. Her öğrencinin bu becerileri geliştirmeleri için uygun fırsatlar sunulmalıdır. Eğitim kurumları bu becerilerin öğrencilere aktarıldığı önemli ortamlardır (Şahinel, 2003: 1). Beceri öğretimi, günümüzde düşünen düşündüklerini faaliyete dökabilen bireylerin yetiştirilmesinde önemli bir yere sahiptir. Sosyal bilgiler ise bu noktada temel becerilerin yanı sıra sosyal bilgilere ait becerilerinin de kazandırılmasını sağlayarak hak ve sorumluluklarını bilen ve kullanan, etkin vatandaşların yetiştirilmesine yardımcı olacaktır (Gümüş, Akyol, Avcı ve Dikicigil: 2019).

Güneş (2012) beceri öğretiminde öncelikle becerinin ne olduğu hakkında bilgilendirilip amacı hakkında açıklamalarda bulunulmalı, ardından farklı etkinlikler, ödevler ve projeler verilerek beceriyi teknikler kullanılarak öğretilmesi gerekmektedir. Verilen bilgiler zihinde anlamlandırılmalı, yapılandırılmalı ve uygulamaya dönüştürülerek beceriler geliştirilmelidir (Güneş, 2012). Sosyal bilgiler programında yer alan becerilerin kazandırılması ise özellikle öğretmenlerin yapmış olduğu çeşitli etkinlikler aracılığıyla kazandırılır (Taşkiran, Baş ve Bulut, 2016; Çelikkaya, 2012; Karasu Avcı, 2020; Gedik ve Açıl, 2020). Becerin kazandırılmasında dikkat edilmesi gereken bazı aşamalar bulunmaktadır. Becerileri farklı durumlara transfer ederek kullanmaları için yönlendirip cesaretlendirilmelidir. Beceri öğretiminde üç temel unsurdan bahsedilir. Bunlar:

- Beceri hazırlık: Beceriyle ilgili veriler verilerek amacının ne olduğu açıklanır. Becerinin bir işi yapabilmesi için önemli olduğu vurgulanır.
- Bilgi ve teknik uygulama: Bu aşamada becerilerin öğretiminde bilgilerin tekinleri kullanarak örneklendirmeler ile verilir. Teknikler kullanılırken öğrencilere karşı sadece rehber konumunda yardımcı olunur.
- Beceriye uygulamaya aktarma: Öğrenci artık bu aşamada beceriyi öğrenmiştir. Edindiği beceriyi farklı durumlara transfer ederek uygulaması istenir. Bu süreç bir anda gerçekleşmez. Bireysel farklılıklardan dolayı süreleri değişiklik göstermektedir (Güneş, 2012: 4-5).

Becerileri öğretiminde dikkat edilmesi gereken bazı hususlar bulunmaktadır. Beceri uygulama aşamasında kullanılan etkinliklerde önemlidir. Kullanılan etkinlikler ile öğrenci arasında bir bağlantı yoksa uygulamaya dönüşme de sıkıntılar çıkabilir. Zengin içerikli farklı etkinlikler kullanılmıyorsa bir süre sonra yapılan işlemler tekrara düşebilir. Bunun dışında Beceri öğretiminin etkili olabilmesi için kendini geliştirmiş nitelikli öğretmenler gerekmektedir (Güneş, 2012). Beceri öğretiminde diğer değişiklikler aşağıdaki tabloda görülmektedir:

Tablo 2. Beceri Öğretiminde Diğer Değişiklikler

Beceri öğretimi
Eğitim programı • Dersin içeriklerini beceri gelişimin destekler bir şekilde seçilmeli • Mesleki beceriler ağırlıkta olmalı • Öğrencinin gelişimini destekleyecek açık ve net belirlenmiş beceriler tercih edilmeli
Öğretmen • Öğretmen kolaylaştırıcı olmalıdır -öğrenme sürecine -beceriye uygun içeriği planlamada -uygun ortamın hazırlanmasında -beceri gelişiminin değerlendirilmesinde
Öğrenci • Beceri öğrenimi ön bilgi ve tecrübelerinde etkilidir • Öğrenme sürecinde aktiftir • Kendi öğrenmelerinden kendisi sorumluluk sahibidir.
Değerlendirme • Beceri gelişme durumunu merkeze alarak değerlendirilmeli

-
- Beceri öğrenim gelişiminde süreç değerlendirme kullanılmalı
 - Değerlendirme, öğrenmenin önemli bir aşamasıdır
-

Öğrenme

- Beceri gelişimi zihinde yapılanmalıdır
 - Beceri bir bütün olarak verilmeli
 - Beceri öğretimi basitten karmaşığa doğru olmalı
 - Beceri kullanıldıkça geliştirilmeli
 - Becerilerin uygulamaya aktarılması kısa sürede başlamalı
- Beceri gelişimi için uygun bir ortam hazırlanmalı
-

Kaynak: (Tardif, 1997; akt. Güneş 2012).

2.6. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Beceriler

Çağımızdaki eğitim sistemi anlayışında beceri sahibi, düşünen bireylerin yetişmesi hedeflenmektedir. Bunların gerçekleşmesi için temel becerilerin dışında birçok becerinin kazandırılması önemlidir. Sosyal bilgiler dersi bu becerilerin kazandırılmasında büyük bir yer kaplamaktadır (Çelikkaya, 2011). Becerilerin kazandırılmasında önemli bir yeri olan sosyal bilgiler dersinin yapısı gereği içerisinde bulunan zengin içeriği ve eski zamanlarda günümüze kadar gelen konularıyla düşünme ve daha birçok becerinin gelişmesine olanak sağlamaktadır. Sosyal bilgiler dersi öğretim programı aracılığıyla birçok becerinin öğrenciler tarafından kazandırılması hedeflenmektedir (Mutluer,2013). Öğretim programı beceri öğretiminde önemli bir yere sahiptir. Çünkü geliştirilecek eğitim programlarının öğrencilerin sorun çözme süreçlerinde bulunmalarını sağlayacak yaklaşımlara dayalı olmaları gerekir (Berkant ve Eren, 2013: 1025).

2018 Sosyal bilgiler öğretim programı öğrencilerin gerek okulda gerekse toplumsal hayatta etkin birey olarak yetiştirilmesini sağlayabilmek amacıyla yaratıcı düşünme, araştırma, problem çözme, iletişim gibi birtakım becerilerin öğrenciler tarafından kazandırılmasını amaçlamaktadır. Öte yandan sosyal bilgiler yaşamda gerekli olan becerilerin kazandırılarak bireyin toplumsallaşmasını ve buna bağlı olarak da etkili vatandaş olmasını sağlamaktadır. Bu sebeple sosyal bilgiler içinde bulundurduğu bu amaç sebebi ile bu etkin ve iyi vatandaşın yetiştirilmesini sosyal bilimlere ait beceri, bilgi ve değer kazanımı ile sağlayabilmektedir. Buna bağlı olarak da becerilerin kazanılması öğrencinin yaşamda karşılaşabileceği sorunlarla başa çıkmasında yardımcı olacak etkin bir konumda yer almaktadır (Gümüş, Akyol, Avcı ve Dikicigil, 2019; Öztürk, 2007). Sosyal bilgiler dersindeki öğretim programları sayesinde aktif bireylerin yetişmesinde, çağın şartlarına uyum göstererek geçmiş ve günümüz arasında bağlantı

kurabilmesinde, içinde bulunan dönemin özelliklerine göre hayatını devam ettirmesi gibi temel amaçların gerçekleşmesinde son derece önemli bir yeri bulunmaktadır (Peker, 2019, 13-14).

Yenilenmiş sosyal bilgiler öğretim programı ile eğitim sürecinde birçok beceri sahip olmalarını sağlayarak okul içi ve dışında kendi kendine yeterli ve etkin bireylerin yetişmesi hedeflenmiştir (Çelikkaya, 2011). Günümüzde dünya devletleri ülkesinde ve dünyada olup biten, sorunlara pratik çözümler üretebilen, eleştiren, teknolojiyi uygun şekilde kullanan, yaşam ve zihinsel becerileri etkin olarak kullanan birey yetiştirme amacına yönelmiştir. Bu da öğretim programlarında birtakım değişikliklere gidilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu doğrultuda Türkiye’de bu ihtiyaca karşılık bulabilmek amacı ile 2005-2006 eğitim öğretim yılında uygulamaya geçirerek sosyal bilgiler dersi öğretim programının 9 beceriye yer vermiştir (MEB, 2005). 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında yer alan beceriler Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ’nda Yer Alan Beceriler

2005 Programı	2018 Programı
1. Eleştirel düşünme becerisi	1. Araştırma
2. Yaratıcı düşünme becerisi	2. Gözlem
3. İletişim becerisi	3. Harita Okuryazarlığı
4. Araştırma becerisi	4. Hukuk Okuryazarlığı
5. Problem çözme becerisi	5. İletişim
6. Karar verme becerisi	6. İş Birliği
7. Bilgi teknolojilerini kullanma becerisi	7. Çevre Okuryazarlığı
8. Girişimcilik becerisi	8. Konum Analizi
9. Türkçeyi doğru güzel ve etkili kullanma	9. Dijital Okuryazarlık
	10. Eleştirel Düşünme
	11. Empati
	12. Finansal Okuryazarlık
	13. Girişimcilik
	14. Değişim ve sürekliliği fark etme
	15. Problem Çözme
	16. Sosyal Katılım
	17. Tablo, Grafik ve Diyagram Çizme ve Yorumlama
	18. Türkçeyi doğru, Güzel ve Etkili Kullanma

-
19. Yenilikçi Düşünme
 20. Kanıt Kullanma
 21. Karar Verme
 22. Değişim ve Sürekliliği Algılama
 23. Medya Okuryazarlığı
 24. Mekânı Algılama
 25. Öz Denetim
 26. Politik Okuryazarlık Zaman ve kronolojiyi algılama
-

2.7. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Çoklu Okuryazarlık Becerileri

Bilim ve teknolojiadaki hızlı değişimler toplum yapısını değişikliğe uğratarak ihtiyaç duyulan gereksinimlerin değişmesine bununla birlikte öğretim programlarındaki bireylere kazandırılması gereken becerileri de etkilemiştir. Bu değişimler sonucu yeni bilgiler üreten, yaşamları içerisine alarak kullanabilen, girişimci, kararlı, iletişim becerilene sahip, empati kurabilen, topluma katkı sağlayan bireylerin yetişmesi gerekmektedir (MEB, 2018: 3). Tüm bu niteliklere sahip, içinde bulunduğu yüzyıla uyum sağlayan bireylerin yetişmesinde sosyal bilgiler dersi içerisindeki bilgi, beceri ve yeterliliklerin katkısı büyüktür (Peker, 2019: 15).

Sosyal bilgiler dersi aracılığıyla bireylere pek çok becerinin kazandırıldığı görülmektedir. Bu becerilerden bir kısmı ise sosyal bilgiler dersiyle ilişkisi olan disiplinler ve bu disiplinlerin genel özelliklerini içinde barındıran çeşitli okuryazarlık becerileridir (Ay ve Yavuz, 2016).

Sosyal bilgiler öğretiminde çoklu okuryazarlıkların beceri olarak öğretimi, sosyal bilgiler programında yapılan güncellemeler neticesinde programlara göre farklılık göstermektedir. 2005 sosyal bilgiler öğretim programı ile 2018 sosyal bilgiler öğretim programı karşılaştırıldığında 7 okuryazarlığın 2005 programında yer almazken 2018 öğretim programında olduğu görülmektedir. Bu da çağa ve öğretimdeki gelişim ve beklentilere uygun olarak program içeriklerinin yapılandırıldığını ifade edebilmektedir. Bu noktada Çelikkaya ve Yakar (2020) 2005 ve 2018 sosyal bilgiler öğretim programını okuryazarlık becerisi bakımından Tablo 4'te şu şekilde karşılaştırdığı görülmektedir:

Tablo 4. Okuryazarlık becerilerinin 2005 ve 2018 öğretim programındaki yeri

Beceriler	2005 Öğretim Programı	2018 Öğretim Programı
Çevre Okuryazarlığı Becerisi	-	✓
Dijital Okuryazarlık Becerisi	-	✓
Finansal Okuryazarlık Becerisi	-	✓
Harita Okuryazarlığı Becerisi	-	✓
Hukuk Okuryazarlığı Becerisi	-	✓
Medya Okuryazarlığı Becerisi	-	✓
Politik Okuryazarlık Becerisi	-	✓

2018 yılı sosyal bilgiler öğretim programı içerisine “çevre okuryazarlığı, dijital okuryazarlık, finansal okuryazarlık, harita okuryazarlığı, hukuk okuryazarlığı, medya okuryazarlığı ve politik okuryazarlık” olmak üzere toplamda 7 tane okuryazarlık becerisi eklenmiştir.

2.8. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayları Neden Çoklu Okuryazarlık Becerilerine Sahip Olmalıdır?

21. Yüzyıl teknoloji çağı olduğundan dolayı okuduğunu anlayabilen, bilgi yorumlayarak yeni bir şekilde tekrar kullanabilen, yenilikçi ve yaratıcı bireylerin yetişmesi hedef olmuştur. Dijital ağların artmasıyla farklı bilgi kaynaklarının ortaya çıkması sonucu bireylerin birçok bilgi ve beceriye sahip olma zorunluluğu doğmuştur. Yeni çağın gerekliliklerinden biri olarak var olan bilgiyi depolamak yerine etkili bir şekilde bilgiyi kullanarak özgün bilgiler üretebilmek eğitimin en önemli konusu haline gelmiştir. Bu önemli görev ise öğretmenlere düşmektedir. Öğretmenlerin sorumluluklarından bulunan görevlerinden biri bilgilerini, becerilerini bazı işaretler aracılığıyla yeni kuşaklara aktarım sağlayabilmesinin okuryazarlık becerileriyle ulaşılabileceği söylenebilir (Demirdağ, 2021).

Günümüzde yaşanan hızlı gelişmeler sonucu bireylerden beklenen rollerde etkilenmiştir. Yenilenen dünyamızda bilgiyi üreten, hayatları içerisine transfer edebilen, karşılaştığı sorunları çözebilen, eleştirel düşünen, kültüre katkı sağlayan, empati yapabilen vb. niteliklere sahip bireylerin yetişmesi önemli bir hal almıştır. Bu niteliklere sahip bireylerin yetişmesinde doğrudan bilgiyi aktarmak yerine; bireysel farklılıkları dikkate alarak daha sade ve anlaşılır bir şekilde aktarılması önemlidir (MEB, 2018: 4). Eğitim kurumlarının bu noktalara dikkat etmesi, bireylerin üst düzey düşünmeye yönelik becerilerin kazandırılmasına büyük

katkı sağlar (Çelikkaya, 2011). Bu yüzden artık okullar geleneksel yaklaşımların dışına çıkarak farklı ve yeni görevler üstlenmiştir. Çağın şartları gereği ihtiyaç duyulan niteliklerin kazandırıldığı kurumlar haline dönüşmüştür. Bu sebeple bireyleri geleneksel okuryazarlıkların dışına çıkartıp, güncel okuryazarlık becerileriyle donatmak bir zorunluluk haline gelmiştir (Gömleksiz, Kan ve Bozpolat, 2013:74).

21. Yüzyılda küreselleşen dünya da bireylerin birçok okuryazarlık becerisine sahip olması bakımından önemlidir. Çünkü değişen şartlara uyum gösteren, gelişmeleri yakından takip edebilen, bilgileri zihin süzgecinden geçiren bireylere ihtiyaç vardır. Çoklu okuryazarlık becerilerine sahip bireylerin yetişebilmesinde öğretmenlere büyük görevler düşmektedir. Öğretmenlerin beklenen yeterliliklere sahip olması, öğrencilerinde birçok beceriyi kazanabilmeleri açısından önemlidir (Kestel, 2022: 64).

Sosyal bilgiler eski programlarda vurgulanan demokratik değerler, Atatürkçülük, milli manevi değerlerin yanı sıra günümüzde birçok zihinsel beceriyi de desteklenmektedir (Çelikkaya, 2012). Sosyal bilgiler öğretim programı içerisinde temel beceriler haricinde okuryazarlık becerileri de yer almaktadır. Okuryazarlık becerilerinin öğrencilere kazandırılabilmesi için öncelikle sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bu becerileri kendileri içselleştirerek, donanım sahibi olmaları oldukça önemlidir.

2.9. İlgili Araştırmalar

2.9.1. Yurt İçinde Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanında “21. Yüzyıl Becerileri” Konusunda Yapılan Araştırmalar

Özdemir (2021) tarafından yapılan çalışmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin medya okuryazarlık becerileri ile ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın örneklem grubunu üç ayrı devlet üniversitesinde öğrenim gören 307 sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmuştur. Araştırmanın verileri farklı araştırmacılar tarafından geliştirilen “İletişim Becerileri Ölçeği” ve “Medya Okuryazarlık Ölçeği” ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre iletişim becerileri ile medya okuryazarlığı arasında pozitif anlamda bir korelasyonun olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca iletişim becerileri ve medya okuryazarlık düzeylerinin cinsiyete göre incelendiğinde kadın katılımcılar lehine; iletişim becerileri ve medya okuryazarlık düzeylerinin eğitim görülen üniversiteye göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yordamlı (2020) tarafından yapılan araştırmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının epistemolojik inançları ile bilgi okuryazarlığı düzeylerinin sınıf düzeyi ve cinsiyet gibi değişkenler açısından anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının epistemolojik inanç düzeyleri ile bilgi okuryazarlığı düzeyi arasında ilişki olup olmadığının ortaya koyulması amaçlanmıştır. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Çalışma grubu kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi kullanılarak dört devlet üniversitesinde 2018-2019 eğitim öğretim yılında SBÖ alanında öğrenim görmekte olan 426 öğretmen adayından oluşturulmuştur. Araştırma kapsamında veri toplama sürecinde farklı bir araştırmacı tarafından Türkçeye uyarlanmış “Epistemolojik İnançlar Ölçeği” ve yine farklı bir araştırmacı tarafından geliştirilen “Bilgi Okuryazarlığı Ölçeği” ile araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Araştırma kapsamında, çalışma grubuna uygulanan ölçekler betimsel analiz teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının epistemolojik inançlarının ve bilgi okuryazarlık düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Bununla birlikte epistemolojik inançlar ile bilgi okuryazarlığı arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Güllü (2020) tarafından yapılan araştırmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının teknoloji okuryazarlık durumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nicel ve nitel yöntemlerin birlikte kullanıldığı karma yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın nicel kısmı tarama modeli, nitel kısmında ise fenomenoloji (olgu bilim) deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu amaçlı örnekleme türlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Çalışma grubu 2019-2020 eğitim öğretim yılında üçüncü ve dördüncü sınıfta öğrenim gören 832 sosyal bilgiler öğretmen adayından oluşmaktadır. Nitel bölümünde ise çalışma grubu 19 sosyal bilgiler öğretmen adayından oluşmuştur. Araştırmanın nicel verileri farklı araştırmacı tarafından geliştirilen “Teknoloji Okuryazarlığı Ölçeği” ile toplanmıştır. Nitel veriler ise araştırmacı tarafından ölçekten elde edilen sonuçlara bakılarak hazırlanıp uzman görüşlere başvurularak hazırlanan sorulardan oluşmaktadır. Araştırmadan elde edilen nicel bulgulara göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının teknoloji okuryazarlıklarının orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte nitel verilerin sonuçlarına göre katılımcıların sıklıkla teknolojik aletler kullanarak eğitim verebilecekleri belirtilmiştir.

Yaman (2019) tarafından yapılan çalışmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2018-2019

eğitim öğretim yılında bir devlet üniversitesinde öğrenim gören 192 sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmuştur. Araştırma kapsamında veriler farklı araştırmacılar tarafından Türkçeye uyarlanan “Dijital Okuryazarlık Ölçeği” ve araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” kullanılarak toplanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin cinsiyet, yaş, aile gelir durumu, mezun olunan lise, anne eğitim, baba eğitim, internette geçirilen süre, dijital okuryazarlıkla ilgili bilimsel etkinliklere katılma durumu ve dijital okuryazarlıkla ilgili eğitim alma değişkenine göre ölçeğin genelinde istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte sınıf düzeyi, kişisel bilgisayara sahip olma, sosyal ağları kullanma, takip ettikleri teknoloji haber siteleri ve dergiler, sürekli internete sahip olma durumlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür.

Demir (2017) tarafından yapılan araştırmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı beceri düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi ile seçilen 484 öğretmen adayı oluşturmuştur. Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilgi kaynaklarını ve türlerini tespit ederek, bilginin paylaşılmasına önem verdiği; bilgi teknolojisindeki gelişmeleri yakından takip ederek bilgi okuryazarlığı becerisini kazandığı; öğretmen adaylarının bilgiyi elde ederken ya da paylaşırken etik değerlere ve yasal kurallara önem gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Selanik Ay ve Acar (2016) tarafından yapılan araştırmanın temel amacı sınıf öğretmenlerinin girişimcilik becerisini kazandırmaya yönelik görüşlerinin belirlenmesidir. Yapılan bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımına dayalı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Çalışma grubu ise bir ilde alt, orta ve üst sosyoekonomik düzeyde 7 farklı devlet okulunda görev yapmakta olan 21 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırmanın verileri araştırmacı tarafından oluşturulan görüşme formu kullanılarak yapılmıştır. Verilerin analizinde ise betimsel analiz kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularından elde edilen sonuçlara göre sınıf öğretmenlerinin girişimcilik becerisine sahip olabilmeleri için veliler ve öğrencilerle iletişimlerinin güçlü olması, sınıf mevcudunun yeterli sayıda olması ve sınıf için uygun materyallerle desteklenerek mesleki deneyim kazandırması gerektiğini belirtilmişlerdir. Bu durumdan yola çıkarak sınıf öğretmenlerinin girişimcilik becerilerinin orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Palavan, Genalmaz ve Kurtoglu (2015) tarafından yapılan çalışmada sınıf öğretmenlerinin eleştirel düşünme becerisinin genişletilmesi amaçlanmıştır. Araştırma yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak hazırlanmış, nitel yöntemin kullanıldığı olgubilimsel bir çalışmadır. Bu kapsamda çalışma grubu ise bir ilde görev yapmakta olan 9 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Yapılan çalışma sonunda sınıf öğretmenlerinin kendi bakış açılarına uygun eleştirel düşünme becerisinin olduğu tespit edilmiştir. Empati kurmanın eleştirel düşünmeyi geliştirmede önemli olduğunu savunmuşlardır. Sınıf öğretmenleri kendilerini eleştirel düşünme becerisinde yeterli olmadıklarını, bu beceriyi geliştirmeye yönelik yöntem ve teknikler konusunda eksikliklerinin olduğunu ifade etmişlerdir.

Gezer (2015) tarafından yapılan araştırmanın amacı sosyal bilgiler öğretmenlerinin kariyer bilinci kavramına yönelik görüşlerini belirlemek ve kariyer bilincine yönelik uygulamaların neler olduğunu belirlemektir. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim desenine göre tasarlanmıştır. Çalışma grubu bir il merkezinde alt, orta ve üst sosyoekonomik düzeyde görev yapmakta olan 12 sosyal bilgiler öğretmeninden oluşmaktadır. Çalışmadaki veriler yarı yapılandırılmış görüşme ve katılımcı gözlem teknikleriyle toplanmıştır. Toplanan veriler tümevarımsal analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Çalışmadan elde edilen verilere göre öğretmenler kariyer bilinci becerisinin kendi meslekleri bakımından değerlendirmişlerdir. Kariyer bilincinin gelişmesi bakımından öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu ortaokul döneminin önemli olduğunu söylerken; bazı öğretmenlere göre ise kariyer bilincinin kazandırılmasının ortaokul dönemi için henüz erken bir dönem olduğu belirtilmiştir. Öğretmenlerin kariyer bilinci geliştirme uygulamaları bakımından en sık kullandıkları yöntemlerin ise ders kitabından faydalanma, sözel yollarla bilgi verme, sunumlardan yararlanma şeklinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bağçeci ve Kinay (2013) tarafından yapılan çalışmanın amacı öğretmenlerin problem çözme becerilerini bazı değişkenlere göre incelemektir. Bu çalışmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu ise bir il merkezindeki 159 öğretmenden oluşmaktadır. Çalışmanın verilerini “Kişisel Bilgi Formu” ve Şahin ve Happer tarafından hazırlanan “Problem Çözme Envanteri” kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda ise öğretmenlerin problem çözme envanterinden aldıkları puanların cinsiyete ve branşlara göre anlamlı bir farklılığın olmadığına; öğretmenlerin eğitim düzeyine göre problem çözme becerileri arasındaki alt boyutlarından sadece “değerlendirici” boyutunda anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Lisansüstü eğitim almış öğretmenlerin eleştirel düşünme becerisi bakımından kendilerini daha olumlu algıladıkları söylenebilir. Öğretmenlerin hizmet süresine

göre ise “aceleci yaklaşım ve kendine güvenli yaklaşım” boyutunda anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur. Hizmet süresi fazla olan öğretmenler karşılırlarına çıkan problemlere alışlagelmiş yöntemlerle çözüm bulmaktadır. Bu çözümlerin yeterli gelmemesi kendilerini olumsuz algılamalarına sebep olmuştur.

Özmuşul (2012) tarafından yapılan çalışmanın amacı eğitim içerisinde yaratıcılık ve inovasyon gibi becerilerin teorik temelini oluşturmaktır. Çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. Alinyazından öğretmen eğitiminde kullanılacak yaratıcılık ve inovasyon becerileri hakkında temel bilgiler derlenmiştir. Yapılan çalışmanın sonucunda bireyin yaşadığı çevreyle uyum gösterebilmesi ve değişimlere uyum sağlayabilmesi için yaratıcılık ve inovasyon becerisinin kazandırılmalıdır. Bunu kazandırmanın temel yolu ise öğretmenlerden geçmektedir. Bu yüzden öğretmenlerin yaratıcılık ve inovasyon becerilerini üst düzeye çıkarmaları önemlidir. Öğretmenler bu beceriyi kazandırılmada çağdaş eğitim stratejilerini kullanmaları gerekmektedir. Ülkeler ise öğretmenlerinin yaratıcılık ve inovasyon becerileri bakımından desteklemeli, başka ülkelerin öğretmen eğitimi modellerini almak yerine kendi ülkesinin modelini oluşturmalıdır.

Can (2009)’ın yaptığı çalışmasında ilköğretim ve ortaöğretimdeki, sınıf ve okullardaki etkinliklerde görev yapmakta olan öğretmenlerin liderlik davranış düzeylerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışma grubu 2008 yılında üç farklı ildeki okullarda görev yapmakta olan 65 öğretmen ve 25 okul yöneticisinden oluşmaktadır. Araştırmada veriler literatür taraması yapılarak yüz yüze görüşülerek toplanmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin liderlik davranışlarından olan; hedef belirleme, güven ve vizyon oluşturma, kararlılık ve sınıf hakimiyetinin orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin, öğrencilerdeki problem çözme, yaratıcılık ve girişimcilik yönlerini geliştirmede yeterli düzeyde olmadıklarını söylemek mümkündür.

Dutoğlu ve Tuncel (2008) tarafından yapılan çalışmada öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerilerine yönelik eğilimlerini ve duygusal zeka arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılmıştır. Tarama modeli kullanılan araştırmanın, çalışma grubu ise 2006-2007 yılları arasında öğrenim görmekte olan bir devlet üniversitesindeki 374 öğretmen adayından oluşmaktadır. Araştırmada öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerini ölçmek için “Kişisel Bilgi Formu”, “California Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği” ve duygusal zekayı ölçmek içinse “Bar-on Duygusal Zeka Anketi” kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri ölçeğinde öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu “kısmen katılıyorum” ve “katılıyorum” şeklinde cevaplar; duygusal

zeka anketinin alt boyutunda ise “çoğu zaman bana uygun” seçeneklerinin seçildiği belirlenmiştir. Bu bulgulara göre adayların eleştirel düşünme ve zeka düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir.

2.9.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Rusydiyad, Purwati ve Prabowo (2020) araştırmalarında, öğretmen adaylarının dijital okuryazarlığı öğrenme ortamlarında kullanabilmelerine yönelik algılarını incelemiştir. Çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmanın grubunu yedi üniversiteden toplam 168 öğrenci oluşturmuştur. Çalışmada veriler anket, görüşme ve belgeler kullanılarak toplanmıştır. Çalışmadan elde edilen verilere göre öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin yüksek çıktığı sonucuna ulaşılmıştır.

Blimpo ve Pugatch (2019) araştırmalarını, öğretmen adayları üzerinde kapsamlı bir girişimcilik becerisi eğitim programı uygulamasının etkisi incelenmiştir. Bu çalışma için 207 okuldan oluşan bir örneklem grubu oluşturularak rastgele deney ve kontrol grubu belirlenmiştir. Her iki gruba da devletin standart eğitimi uygulanmıştır. Kontrol grubuna, yalnızca girişimcilik becerisini geliştirmeye dayalı olmayan devlet eğitimi verilirken; deney grubuna ise iki yıl boyunca girişimcilik becerileri üzerine yoğun bir eğitim verilmiştir. Bu çalışmanın sonucunda deney grubundaki öğretmen adaylarının girişimcilik becerisinin arttığını ve girişimcilik ile iş alanı arasında bağlantı kurabildikleri ortaya çıkmıştır. Kontrol grubundaki öğretmen adaylarında ise herhangi bir gelişmenin olmadığını söylemek mümkündür.

Marchis (2013) çalışmasında öğretmen adaylarının problem çözme becerisini ve incelemiştir. Çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Çalışma grubu 51 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Çalışmada veriler anket kullanılarak toplanılmıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre bulduğu çözümleri başkalarına anlatan ve daha farklı problemleri çözmek isteyen öğretmen adaylarının problem çözme becerilerinin geliştiği görülmüştür.

Easter (2012) tarafından Washington Eyalet Üniversitesi'nde yapılan doktora çalışmasında öğretmen adaylarına uygulanan eğitim programının teknoloji okuryazarlığını nasıl öğrettiği incelenmiştir. Çalışmada teknoloji okuryazarlığın nasıl öğretildiğinin derinlemesine incelenmesi nedeniyle durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada veriler fakülte ve lisansüstü öğretim üyeleriyle yapılan görüşmelerden, içerik ve teknoloji derslerine yönelik gözlemlerden ve ders izlencelerinin doküman analizinden toplanmıştır. Elde

edilen veriler, Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi (Technological Pedagogical Content Knowledge -TPACK), Ulusal Eğitim Teknoloji Standartları (International Society for Technology in Education-ISTE) çerçevesi altında incelenmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen veriler öğretim hazırlama programlarının teknolojiyi etkin bir şekilde entegre etmek için TPACK ve ISTE'yi kullanımın yeterli olduğunu göstermiştir.

Smith (2011) tarafından yapılan çalışmada, Kanada'nın Alberta eyaletinde İngilizce ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin bilgi okuryazarlığını nasıl anladıklarını ve bunu nasıl öğrettiklerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik desen kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu amaçlı örneklem yöntemiyle seçilen 8 öğretmen oluşturmuştur. Çalışmada veriler araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Çalışmada öğretmenlerin bilgi okuryazarlığı ile ilgili bilgilerinin yeterli düzeyde olmadığı fakat çalışma grubundaki öğretmenlerin bilgi okuryazarlığı becerilerine değer verdikleri ve bilgi okuryazarlığının öğrencilerin eğitimi için yararlı olacağını düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Kingsley (2010), K-12 eğitim ortamlarında eleştirel okuryazarlık becerisinin, 21. Yüzyıl öğretmen eğitiminin etkilerine yönelik bir çalışma yapmıştır. Çalışmanın amacı öğretmenlerin eğitim öğretim ortamlarında teknoloji kullanımıyla birlikte öğrencilerdeki inanç, turum ve deneyimlerin eleştirel okuryazarlık becerisine olan etkisi incelenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji tercih edilmiştir. Çalışma grubunu toplam 27 öğretmen oluşturmuştur. Çalışmadan elde edilen verilere göre öğretmenler okulların kültürüne uyacak eleştirel yaklaşımları uygulamada rehberliğe ihtiyaçları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ders içeriklerini teknolojiyle birleştirmek hem öğretmenin kendisini yenilemesine hem de öğrencilerin öğrenimine katkı sağlayacaktır. Eleştirel düşünme becerisinin teknolojiyle bütünleşmesi, ilgili becerinin gelişimine katkı sağlayacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Myers ve Dyer (2006) araştırmalarında, üniversite öğrencilerinin öğrenme stillerinin eleştirel düşünme becerisine olan etkisi incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubu liderlik gelişimi dersine kayıt yaptıran 135 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışmanın verilerinde öğrencilerin öğrenme stilleri için "Gregorc Öğrenme Stilleri Envanteri" eleştirel Düşünme becerileri içinse "Cornell Eleştirel Düşünme Testi Düzey X (CEDTDX)" ölçekleri kullanılmıştır. Sonuç olarak öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinin cinsiyet ve genel öğrenme stillerine göre farklılaşmanın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM III

III. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma kapsamında oluşturulan modele, araştırmanın evreni ve örnekleme, araştırma gruplarına, veri toplama araçlarına, veri toplama süreçlerine ve veri analizi neticesinde elde edilen sonuçların yorumlarına yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının 21. Yüzyıl çoklu okuryazarlık beceri düzeylerinin ve söz konusu çoklu okuryazarlık beceri düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını konu edinen bu araştırmada karma yöntem kullanılmıştır. Karma yönteminin amacı, problemin çözümünde nicel ve nitel yöntemleri birlikte kullanarak daha iyi sonuçlara ulaşabilmektir (Creswell, 2012). Araştırmacıya bir probleme yaklaşırken birden fazla bakış açısı sunan karma yöntem (Mix Metod), nicel ve nitel yaklaşımlarının tek başına yaptığından daha fazla delil ortaya koymayı hedeflemektedir (Creswell ve Plano Clark, 2007).

Bu araştırmada karma yöntem desenlerinden “Açıklayıcı Sıralı Desen” kullanılmıştır. Açıklayıcı sıralı desen karma yöntem araştırmalarında araştırmacıların en sık kullandığı altı temel araştırma deseninden birisidir (Creswell ve Plano Clark, 2015). Araştırmada ilk olarak nicel veriler toplanıp çözümlenmiş; ikinci aşamasında ise, nicel araştırma sürecinde elde edilen verileri desteklemek için nitel veriler toplanmıştır. Nicel ve nitel çözümlemelerden elde edilen bulgular birbirleriyle ilişkilendirilerek yorumlanmıştır.

Araştırmanın nicel boyutunda, tarama modeli kullanılmıştır. Tarama yönteminde, araştırmacı bir örneklem belirlemekte ve belirlenen örneklem dâhilinde bir anket uygulaması yapılmaktadır veya veri toplamak için görüşmeler yapılmaktadır. Anketler, eğitim araştırmalarında tutumları, inançları, görüşleri ve diğer bilgi türlerini tanımlamak için sıklıkla kullanılmaktadır. Tarama yöntemi, çok yönlülük, verimlilik ve genellenebilirlik özelliklerinden dolayı sosyal bilimler alanında en çok kullanılan yöntemlerden biridir (McMillan ve Schumacher, 2010: 30).

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu, 2020-2021 eğitim öğretim yılı güz döneminde Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana bilim Dalı'nda öğrenim gören birinci sınıftan 83, ikinci sınıftan 52, üçüncü sınıftan 59 ve dördüncü sınıftan 67 öğrenci olmak üzere toplamda 261 kişiden oluşan sosyal bilgiler öğretmen adayından oluşmuştur. Araştırmanın nitel boyutuna her sınıf seviyesinden toplam 68 öğrenci katılmıştır. Fakat nitel veriler için tüm sorulara cevap veren 40 öğrenci (11: 1. Sınıf, 10: 2. Sınıf, 10: 3. Sınıf, 9: 4. Sınıf) nitel boyutun çalışma grubu olarak kabul edilmiştir. Bu araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde kolay ulaşılabilir örneklem yöntemi kullanılmıştır. Örneklem yönteminin tercih edilmesinin temel sebebi ise örneklem grubuna erişimin kolay ve ulaşılabilir olması, araştırmaya nitelik, hız ve pratiklik kazandırmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Tablo 5. Araştırma Grubunun Demografik Özellikleri

Cinsiyet	n	%	GANO	n	%
Kadın	175	67,0	1,50-1,99	8	3,1
Erkek	84	32,2			
Kayıp Veri	2	0,8	2,00-2,49	12	4,6
Toplam	261	100			
Sınıf	n	%			
1. Sınıf	83	31,8	2,50-2,99	61	23,4
2. Sınıf	52	19,9	3,00-3,49	120	46,0
3. Sınıf	59	22,6	3,50-4,00	52	19,9
4. Sınıf	67	25,7			
Toplam	261	100	Kayıp Veri	8	3,1
			Toplam	261	100

Araştırmanın çalışma grubunun yönelik demografik özellikleri Tablo 5'te verilmiştir. Söz konusu tabloya göre 21. Yüzyıl çoklu okuryazarlık beceri düzeylerinin belirlenmesine yönelik uygulanan araştırma anketine katılan 261 kişilik örneklem grubunun %67'sinin (175 kişi) kadın, %32,2'sinin (84 kişi) ise erkek katılımcılardan oluştuğu, bununla birlikte %0,8'i (2) ise herhangi bir cinsiyet belirtmediği görülmüştür. Cinsiyetini belirtmeyen %0,8'i ise diğer soruları cevapladığı görülmektedir. Ayrıca araştırma anketine katılan örneklem grubunun %31,8'inin 1. sınıf, %25,7'sinin 4. sınıf, %22,6'sının 3. sınıf ve %19,9'unun ise 2. sınıf öğrencisi olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte araştırma anketine katılan öğrencilerin genel not ortalamaları (GANO) incelendiğinde ise söz konusu öğrencilerin %46'sının 3,00-3,49 arasında, %23,4'ünün 2,50-2,99 arasında, %19,9'unun 3,50-4,00 arasında not ortalamasında sahip olduğu görülmüşken, %4,6'sının 2,00-2,49 arasında ve %3,1'inin ise 1,50-1,99 arasında not ortalamasına sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Öğrencilerin %3,1'i ise genel not ortalamalarıyla ilgili herhangi bir bilgi vermekten kaçınmıştır.

Tablo 6. Genel Not Ortalamalarının Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

		Sınıf Düzeyi								Toplam	
		1. Sınıf		2. Sınıf		3.Sınıf		4. Sınıf		N	%
		n	%	N	%	n	%	n	%		
GANO	1,50-1,99	6	75	1	12,5	1	12,5	0	0	8	100
	2,00-2,49	6	50	0	0	1	8,3	5	41,7	12	100
	2,50-2,99	18	29,5	12	19,7	22	36,1	9	14,8	61	100
	3,00-3,49	26	21,7	32	26,7	21	17,5	41	34,2	120	100
	3,50-4,00	20	38,5	7	13,5	14	26,9	11	21,2	52	100

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının genel not ortalamalarının sınıf düzeylerine göre dağılımı Tablo 6’da incelenmiştir. Söz konusu tabloya göre genel not ortalaması 3,50-4,00 arasında olan öğretmen adaylarının %38,5’inin 1. sınıf öğrencisi olduğu, %26,9’unun 3. sınıf öğrencisi olduğu, %21,2’sinin 4. sınıf öğrencisi olduğu ve %13,5’inin ise 2. sınıf öğrencisi olduğu sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte genel not ortalaması 3,00-3,49 arasında olan öğretmen adaylarının %34,2’sinin 4. sınıf öğrencisi olduğu, %26,7’sinin 2. sınıf öğrencisi olduğu, %21,7’sinin 1. sınıf öğrencisi olduğu ve %17,5’inin ise 3. sınıf öğrencisi olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca genel not ortalaması 2,50-2,99 arasında olan öğretmen adaylarının %36,1’inin 3. sınıf öğrencisi olduğu, %29,5’inin 1. sınıf öğrencisi olduğu, %19,7’sinin 2. sınıf öğrencisi olduğu ve %14,8’inin ise 4. sınıf öğrencisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan genel not ortalaması 2,00-2,49 arasında olan öğretmen adaylarının %50’sinin 1. sınıf öğrencisi olduğu, %41,7’sinin 4. sınıf öğrencisi olduğu ve %8,3’ünün 3. sınıf öğrencisi olduğu; genel not ortalaması 1,50-1,99 arasında olan öğretmen adaylarının ise %75’inin 1. sınıf öğrencisi olduğu, %12,5’inin ise 2 ve 3. sınıf öğrencisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Akdeniz Üniversitesinde öğrenim gören Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının 21. Yüzyıl çoklu okuryazarlık beceri düzeylerinin belirlenmesi için Çevik ve Şentürk (2019: 27) tarafından geliştirilen ve güvenilirliği ve geçerliliği test edilen 21. Yüzyıl okuryazarlık becerileri ölçeği ilgili öğretmen adaylarına uygulanmıştır (Bknz. Ek. 4). Söz konusu ölçek bilgi ve teknoloji okuryazarlığı becerileri, eleştirel düşünme ve problem çözme becerileri, girişimcilik ve inovasyon becerileri, sosyal sorumluluk ve liderlik becerileri ve son olarak kariyer bilinci olmak üzere toplamda 5 boyuttan ve 41 ölçek maddesinden oluşmaktadır. İlgili ölçekte bulunan sorular (Kesinlikle Katılmıyorum/1’den Kesinlikle Katılıyorum/5’e kadar) 5’li likert ölçeği kullanılarak hazırlanmıştır.

Çevik ve Şentürk (2019: 11), araştırmanın ilk aşamasında oluşturulan madde havuzundan uzman görüşleri doğrultusunda 146 madde seçmiş ve ölçeğin oluşum aşaması başlamıştır. İlgili ölçeğin geliştirilmesi aşamasında 15-25 yaş grubundaki öğrencilerden 660 lise, ön lisans ve lisans öğrencisi ile anket çalışması gerçekleştirmiştir. Gerçekleştirilen anket çalışması neticesinde elde edilen veriler detaylı bir şekilde incelenmiş ve uygun olmayan 20 adet anket analiz dışında bırakılarak 640 anketin analiz edilmesi aşamasına geçilmiştir. Söz konusu maddelere ilişkin gerçekleştirilen geçerlilik ve güvenilirlik analizi neticesinde elde edilen geçerlik ve güvenilirlik değeri 0,86 olarak bulunmuştur. Elde edilen sonucun oldukça yüksek güvenilirliğe sahip olduğu görülmüştür. Ölçek çalışmaları kapsamında açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda 41 maddelik beş alt faktörlü bir ölçek geliştirilmiştir. Araştırmanın ikinci aşamasında doğrulayıcı faktör analizi ile beş alt faktör yapısı doğrulanmıştır. Bu araştırma için de 261 öğrenciye uygulanan 21. Yüzyıl Çoklu Okuryazarlık Ölçeğinin güvenilirlik değeri tekrardan ölçülmüş ve söz konusu güvenilirlik değerinin (Cronbach Alpha) 0,962 olduğu gözlemlenmiştir. Elde edilen bu değer ise ölçeğin güvenilir olduğunu göstermiştir.

Araştırmanın nitel boyutu için araştırmacı tarafından uzman görüşü alınarak 5'i açık uçlu, biri tercihli (iyiyim- zayıfım şeklinde) soru hazırlanmıştır (Bknz. Ek. 5). Sorular hazırlanırken ilgili alan yazın taranmış, ayrıca nicel sorulara açıklayıcı olmasına dikkat edilmiştir. Sorular hazırlandıktan sonra çalışma grubunun dışında farklı öğretmen adaylarına sorular yöneltilerek soruların okunabilirliği ve anlaşılabilirliği kontrol edilmiştir.

3.4. Veri Toplama Süreci

Tüm dünyada yaşanan pandemi süreci, Türkiye'yi de olumsuz şekilde etkilemiş ve eğitimin yüz yüze değil uzaktan gerçekleşmesine neden olmuştur. Özellikle üniversitelerin uzaktan eğitimle, eğitim ve öğretime devam etme kararı alması sonucunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarından elde edilmesi planlanan verilerin sekteye uğraması söz konusu olmuştur. Bunun sonucunda veriler yüz yüze değil, çevrimiçi olarak Google form üzerinden toplanmıştır.

Veriler toplanmadan önce Akdeniz Üniversitesi etik kurulundan 20.11.2020 tarihli ve 237 karar sayılı izin alınmış ve alınan izin neticesinde veriler toplanmaya başlanmıştır (Bknz. Ek. 2). Öğrencilere sınıf özelinde dâhil olmuş oldukları mesajlaşma grupları vasıtasıyla ulaşılmıştır. Google form üzerinden oluşturulan anket formunun linki söz konusu mesajlaşma gruplarında paylaşılmış ve öğrencilerin anket formunu doldurmaları istenmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında oluşturulan alt problemler, SPSS 21 istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir. Bu doğrultuda 21. Yüzyıl çoklu okuryazarlık beceri düzeylerinin belirlenebilmesi için elde edilen verilerin ortalamaları alınarak, çoklu okuryazarlık beceri düzeyleriyle, cinsiyet, sınıf düzeyi ve genel not ortalamaları gibi değişkenler arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek için de t-testi ve tek yönlü varyans analizi yapılmıştır.

T-testi birbirinden farklı iki örneklem grubu arasındaki cinsiyet, sınıf düzeyi ve genel not ortalamaları gibi çeşitli değişkenler arası farkı bulmaya çalışan ve söz konusu birbirinden farklı iki örneklem grubunun ortalamalarını karşılaştıran bir yöntemdir (Köse ve Öztemur, 2014: 04). Tek yönlü varyans analizi ise iki adet değişkenin var olduğu ve bu iki değişkenin ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını analiz eden bir yöntemdir. Söz konusu iki değişkenden biri metrik özellik gösteren bağımlı değişken, diğeri ise kategorik özellik gösteren bağımsız değişkendir (Kalaycı, 2014: 133).

Sosyal bilgiler öğretmen adayı olan 1. 2. 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin çoklu okuryazarlık becerilerinin analiz edilmesini konu edinen bu çalışmada, araştırma kapsamında oluşturulan alt problemlerden olan öğretmen adaylarının çoklu okuryazarlık becerilerinin hangi düzeyde olduğunun belirlenmesine yönelik birinci alt problem doğrultusunda analizler yapılmıştır. Söz konusu alt problemin analizi aşamasında okuryazarlık beceri düzeylerinin boyut bazında aritmetik ortalamaları alınarak çoklu okuryazarlık beceri düzeyleri bulunmuştur.

Sosyal bilgiler öğretmen adayı olan 1. 2. 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin 21. Yüzyıl çoklu okuryazarlık beceri düzeylerinin cinsiyet, sınıf düzeyi ve genel not ortalamaları gibi çeşitli değişkenlere göre değerlendirilmesi aşamasında cinsiyet, sınıf düzeyi ve genel not ortalamaları gibi çeşitli değişkenler araştırmanın bağımsız değişkenlerini oluşturmaktadır. Bu doğrultuda araştırmanın ikinci alt probleminde sosyal bilgiler öğretmen adayı olan 1. 2. 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin çoklu okuryazarlık becerilerinin cinsiyet değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine yönelik analizler yapılmıştır. İlgili alt problemin analizinde bağımsız t-testinden faydalanılmıştır.

Araştırmanın üçüncü alt probleminde sosyal bilgiler öğretmen adayı olan 1. 2. 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin 21. Yüzyıl çoklu okuryazarlık becerilerinin sınıf düzeyi değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine yönelik analizler yapılmıştır. İlgili alt problemin analizinde tek yönlü varyans (Anova) analizinden yararlanılmıştır.

Araştırmanın dördüncü alt probleminde sosyal bilgiler öğretmen adayı olan 1. 2. 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin 21. Yüzyıl çoklu okuryazarlık becerilerinin genel not ortalamaları değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine yönelik analizler yapılmıştır. İlgili alt problemin analizinde tek yönlü varyans (Anova) analizinden yararlanılmıştır.

21. Yüzyıl Çoklu Okuryazarlık Beceri Düzeyi Ölçeğinin uygulanması sonrasında elde edilen verilerin istatistiksel analizler neticesinde elde edilen bulgulara geçmeden önce sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 21. Yüzyıl çoklu okuryazarlık beceri düzeylerine ait verilerinin normallik değerleri analiz edilmiştir. Normallik dağılımlarının hesaplanmasında puan dağılımlarının normal dağılım gösterip göstermediklerini kontrol etmek için çıktıdaki çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılması gerekmektedir. Çarpıklığın pozitif değerleri, dağılımda çok fazla düşük puan olduğunu, negatif değerler ise yüksek puanların olduğunu göstermektedir. Basıklığın pozitif değerleri sivri ve ağır kuyruklu bir dağılıma işaret ederken, negatif değerleri ise düz ve hafif kuyruklu bir dağılıma işaret etmektedir (Field, 2013: 246). Katılımcılara ait çoklu okuryazarlık beceri düzeylerinin normallik değerleri Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Katılımcıların 21. Yüzyıl Çoklu Okuryazarlık Beceri Düzeylerinin Normallik Değerleri

Beceri Düzeyleri	Kolmogorov-Smirnov	Çarpıklık	Basıklık
Bilgi ve Teknoloji Okuryazarlığı Becerileri	,000	-1,027	1,937
Eleştirel Düşünme ve Problem Çözme Becerileri	,000	1,225	1,080
Girişimcilik ve İnovasyon Becerileri	,000	-,847	,855
Sosyal Sorumluluk ve Liderlik Becerileri	,000	-,439	,249
Kariyer Bilinci	,000	-1,042	1,989

Normallik değerlerinin hesaplanmasında değer sıfırdan ne kadar uzaksa, verilerin normal dağılmamış olma olasılığı o kadar yüksektir (Field, 2013: 247). Ancak psikometrik amaçlar için -2 ila +2 arasındaki çarpıklık ve basıklık değerleri kabul edilebilmektedir (George ve Mallery, 2019: 114). Çarpıklık ve basıklık değerlerinin kabul edilebilir -2 ila +2 aralığında olduğu Tablo 4.1’de görülmektedir. Bu da verilerin oldukça normal olduğunu ve parametrik testin temel varsayımının karşılandığını göstermektedir.

Araştırmanın nitel verileri ise araştırmacının dışında iki farklı araştırmacı yardımı alınarak betimsel analiz ile analiz edilmiştir. Betimsel analizde amaç “elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır.” (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Araştırmada betimsel analizde elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenmiş ve yorumlanmıştır. Bulguların sunumunda öğretmen adaylarının görüşlerinden (ÖA 1: 1. Öğretmen Adayı, ÖA 2: 2. Öğretmen Adayı gibi) şeklinde kısaltma kullanarak doğrudan alıntılar yapılmıştır.

Araştırmacılar arasındaki güvenilirlik hesaplaması için Miles ve Huberman’ın (1994), önerdiği “R (Güvenirlik) = 100 x [Na (Görüş Birliği) / Na (Görüş Birliği) + Nd (Görüş Ayrılığı)]” güvenilirlik formülü kullanılmıştır. Elde edilen verilerin sayısallaştırılması yoluna gidilerek veriler frekans verilerek sunulmuştur. Hesaplama sonucunda kodlamaların güvenilirliği yüzde 92 olarak hesaplanmış ve araştırmanın analizinin güvenilir olduğu kabul edilmiştir.

BÖLÜM IV

IV. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın alt problemleri doğrultusunda ölçme araçlarından elde edilen bulgular, nicel ve nitel bulgular başlıklarında tablolar eşliğinde sunulmuştur.

4.1. Nicel Bulgular

4.1.1. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çoklu Okuryazarlık Beceri Düzeylerine İlişkin Bulgular

Tablo 8. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çoklu Okuryazarlık Beceri Düzeyleri

Çoklu Okuryazarlık Beceri Düzeyleri	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Bilgi ve Teknoloji Okuryazarlığı Becerileri	3,99	,92	1	5
Eleştirel Düşünme ve Problem Çözme Becerileri	4,05	,92	1	5
Girişimcilik ve İnovasyon Becerileri	3,50	,91	1	5
Sosyal Sorumluluk ve Liderlik Becerileri	3,63	,76	1	5
Kariyer Bilinci	4,23	1,03	1	5

Sosyal bilgiler öğretmen adayı olan 1. 2. 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin çoklu okuryazarlık becerilerinin hangi düzeyde olduğunun belirlenmesine yönelik birinci alt problemin analizinde, okuryazarlık beceri düzeylerinin boyut bazında aritmetik ortalamaları alınarak çoklu okuryazarlık beceri düzeyleri bulunmuştur. Söz konusu değerler Tablo 8’de verilmiştir. İlgili tabloya göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 21. Yüzyıl çoklu okuryazarlık beceri düzeylerinin yüksek bir ortalama sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle kariyer bilinci ($\bar{x}$ =4,23), eleştirel düşünme ve problem çözme ($\bar{x}$ =4,05) becerileri ve bilgi ve teknoloji okuryazarlığı ($\bar{x}$ =3,99) becerilerinin, sosyal sorumluluk ve liderlik ($\bar{x}$ =3,63) becerileriyle girişimcilik ve inovasyon ($\bar{x}$ =3,50) becerilerinden daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

4.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çoklu Okuryazarlık Beceri Düzeylerinin Cinsiyete Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine Yönelik Bulgular

Tablo 9. Çoklu Okuryazarlık Beceri Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S
Bilgi ve Teknoloji Okuryazarlığı Becerileri	Kadın	154	4,04	,837
	Erkek	70	3,86	1,084
Eleştirel Düşünme ve Problem Çözme Becerileri	Kadın	167	4,06	,936
	Erkek	78	4,04	,887
Girişimcilik ve İnovasyon Becerileri	Kadın	162	3,56	,840
	Erkek	79	3,38	1,044
Sosyal Sorumluluk ve Liderlik Becerileri	Kadın	170	3,68	,745
	Erkek	82	3,55	,814
Kariyer Bilinci	Kadın	166	4,4	,863
	Erkek	80	3,88	1,243

Sosyal bilgiler öğretmen adayı olan 1. 2. 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin 21. Yüzyıl çoklu okuryazarlık beceri düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine yönelik bağımsız örneklem grupları için t-testi analizi yapılmıştır. Yapılan analizler neticesinde elde edilen betimsel istatistik sonuçları Tablo 9’da verilmiştir. Söz konusu tabloya göre çoklu okuryazarlık becerileri düzeylerinin kadınlarda daha yüksek seyrettiği gözlemlenmiştir.

Tablo 10. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çoklu Okuryazarlık Beceri Düzeylerinin Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları

		Varyansların Eşitliği Levene Testi		Ortalamaların Eşitliği t Testi	
		f	Anlamlılık	t	Anlamlılık
Bilgi ve Teknoloji Okuryazarlığı Becerileri	Eşit Varyans	3,787	,053	1,395	,165
	Eşit Olmayan Varyans			1,267	,208
Eleştirel Düşünme ve Problem Çözme Becerileri	Eşit Varyans	,211	,646	,209	,835
	Eşit Olmayan Varyans			,213	,831
Girişimcilik ve İnovasyon Becerileri	Eşit Varyans	7,659	,006	1,415	,158
	Eşit Olmayan Varyans			1,314	,191
Sosyal Sorumluluk ve Liderlik Becerileri	Eşit Varyans	1,470	,227	1,337	,182
	Eşit Olmayan Varyans			1,297	,197
Kariyer Bilinci	Eşit Varyans	14,466	,000	3,756	,000
	Eşit Olmayan Varyans			3,320	,001

İkinci alt problem doğrultusunda yapılan t-testi analizi sonuçları Tablo 10’da verilmiş olup, söz konusu tabloya göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilgi ve teknoloji okuryazarlığı becerileri [$t= 1,395$; $p \geq 0,05$], eleştirel düşünme ve problem çözme becerileri [$t= 0,209$; $p \geq 0,05$], girişimcilik ve inovasyon becerileri [$t= 1,415$; $p \geq 0,05$] ve sosyal sorumluluk ve liderlik becerinin [$t= 1,337$; $p \geq 0,05$] anlamlılık (Çift Kuyruk) değerlerinin 0,05’den yüksek çıktığı görülmüştür. Dolayısıyla söz konusu çoklu okuryazarlık beceri boyutlarıyla cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık gözlemlenememiştir. Bunun yanında çoklu okuryazarlık beceri boyutlarından olan kariyer bilinci [$t= 3,756$; $p \leq 0,05$] boyutuyla cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından kadın öğrencilerin kariyer bilinci noktasında daha iyi oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

4.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çoklu Okuryazarlık Beceri Düzeylerinin Sınıf Düzeyine Göre Farklaşıp Farklaşmadığına Yönelik Bulgular

Tablo 11. Çoklu Okuryazarlık Beceri Düzeylerinin Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı

	Sınıf Düzeyi	N	$\bar{X}$	S
Bilgi ve Teknoloji Okuryazarlığı Becerileri	1. Sınıf	72	4,045	,826
	2. Sınıf	46	4,007	1,085
	3. Sınıf	53	3,893	,872
	4. Sınıf	55	4,001	,951
Eleştirel Düşünme ve Problem Çözme Becerileri	1. Sınıf	79	4,049	,886
	2. Sınıf	48	4,031	,999
	3. Sınıf	57	3,871	1,054
	4. Sınıf	63	4,241	,732
Girişimcilik ve İnovasyon Becerileri	1. Sınıf	79	3,414	,877
	2. Sınıf	48	3,554	,906
	3. Sınıf	53	3,664	,867
	4. Sınıf	63	3,446	,994
Sosyal Sorumluluk ve Liderlik Becerileri	1. Sınıf	82	3,570	,787
	2. Sınıf	49	3,694	,709
	3. Sınıf	57	3,601	,675
	4. Sınıf	66	3,716	,857
Kariyer Bilinci	1. Sınıf	81	4,288	,998

2. Sınıf	46	4,149	1,185
3. Sınıf	56	4,205	,906
4. Sınıf	65	4,246	1,053

Sosyal bilgiler öğretmen adayı olan 1. 2. 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin 21. Yüzyıl çoklu okuryazarlık beceri düzeylerinin, sınıf düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediğine yönelik geliştirilen üçüncü alt problem kapsamında tek faktörlü varyans analizinden yararlanılmıştır. Analizler neticesinde elde edilen betimsel istatistikler Tablo 11’de verilmiştir. Söz konusu tabloya göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kariyer bilinçleri, bilgi ve teknoloji okuryazarlığı becerileri ve eleştirel düşünme ve problem çözme becerileri 1. 2. 3. ve 4. sınıf seviyelerinde yüksek ortalama ile birbirine yakın düzeyde çıkmıştır. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmen adaylarının girişimcilik ve inovasyon becerileri ve sosyal sorumluluk ve liderlik becerileri 1. 2. 3. ve 4. sınıf seviyelerinde orta düzey bir ortalama ile birbirine yakın düzeyde çıkmıştır. Elde edilen sonuçlar neticesinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kariyer hedeflerine önem verdiği, bilgi ve teknoloji okuryazarlığı becerilerinin ve eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerinin iyi seviyede olduğu; bunun yanında girişimcilik ve inovasyon becerilerinin ve sosyal sorumluluk ve liderlik becerilerinin geliştirilmeye açık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 12. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çoklu Okuryazarlık Beceri Düzeylerinin Sınıf Düzeyine Göre Anova Sonuçları

		Kareler Toplamı	df	Karelerin Ortalaması	f	p	Anlamlı Fark (Tukey)
Bilgi ve Teknoloji Okuryazarlığı Becerileri	Gruplar Arası	,739	3	,246	,288	,834	-
	Grup İçi	189,750	222	,855			
	Toplam	190,489	225				
Eleştirel Düşünme ve Problem Çözme Becerileri	Gruplar Arası	4,126	3	1,375	1,641	,180	-
	Grup İçi	203,589	243	,838			
	Toplam	207,715	246				
Girişimcilik ve İnovasyon Becerileri	Gruplar Arası	2,333	3	,778	,934	,425	-
	Grup İçi	198,912	239	,832			
	Toplam	201,245	242				
Sosyal Sorumluluk ve	Gruplar Arası	1,010	3	,337	,570	,635	-
	Grup İçi	147,536	250	,590			

Liderlik Becerileri	Toplam	148,546	253				
Kariyer Bilinci	Gruplar Arası	,628	3	,209	,197	,898	-
	Grup İçi	258,963	244	1,061			
	Toplam	259,591	247				

Üçüncü alt problem doğrultusunda yapılan Anova analizi sonrasında sonuçlar Tablo 12’de verilmiştir. Söz konusu tabloya göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 21. Yüzyıl çoklu okuryazarlık beceri düzeyleriyle, sınıf düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlemlenememiştir. Elde edilen sonuçlar neticesinde sınıf düzeyinin artmasıyla beceri düzeylerinin de artacağı beklentisi gerçekleşmemiş, bunun aksine bütün sınıf düzeylerinde çoklu okuryazarlık beceri düzeyleri birbirine yakın değerlerde gerçekleşmiştir.

4.1.4. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çoklu Okuryazarlık Düzeylerinin Akademik Başarılarına (GANO) Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Tablo 13. Çoklu Okuryazarlık Beceri Düzeylerinin Genel Not Ortalamalarına Göre Dağılımı

	GANO	N	$\bar{X}$	S
Bilgi ve Teknoloji Okuryazarlığı Becerileri	1,50-1,99	6	3,567	1,097
	2,00-2,49	10	4,360	,385
	2,50-2,99	51	3,695	1,042
	3,00-3,49	107	4,087	,921
	3,50-4,00	46	4,049	,810
Eleştirel Düşünme ve Problem Çözme Becerileri	1,50-1,99	7	3,714	1,301
	2,00-2,49	11	4,197	,678
	2,50-2,99	55	4,094	,838
	3,00-3,49	114	3,983	,971
	3,50-4,00	52	4,147	,925
Girişimcilik ve İnovasyon Becerileri	1,50-1,99	7	3,600	1,088
	2,00-2,49	12	3,392	,610
	2,50-2,99	55	3,229	,926
	3,00-3,49	110	3,600	,931
	3,50-4,00	51	3,618	,865
Sosyal Sorumluluk ve Liderlik Becerileri	1,50-1,99	7	3,464	,684
	2,00-2,49	12	3,833	,907
	2,50-2,99	58	3,483	,705
	3,00-3,49	117	3,716	,811
	3,50-4,00	52	3,630	,713
Kariyer Bilinci	1,50-1,99	7	4,071	1,045
	2,00-2,49	11	4,485	,444

2,50-2,99	55	3,973	1,214
3,00-3,49	115	4,303	1,006
3,50-4,00	52	4,314	,925

Sosyal bilgiler öğretmen adayı olan 1. 2. 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin 21. Yüzyıl çoklu okuryazarlık beceri düzeylerinin, genel not ortalamalarına göre farklılık gösterip göstermediğine yönelik geliştirilen dördüncü alt problem kapsamında tek faktörlü varyans analizinden yararlanılmıştır. Analizler neticesinde elde edilen betimsel istatistikler Tablo 13'te verilmiştir. Söz konusu tabloya göre genel not ortalamaları en düşük 1,50, en yüksek 4,00 olan bütün sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kariyer bilinçleri, bilgi ve teknoloji okuryazarlığı becerileri ve eleştirel düşünme ve problem çözme becerileri yüksek ortalama ile birbirine yakın düzeyde çıkmıştır. Ayrıca genel not ortalamaları en düşük 1,50, en yüksek 4,00 olan bütün sosyal bilgiler öğretmen adaylarının girişimcilik ve inovasyon becerileri ve sosyal sorumluluk ve liderlik becerileri orta düzey bir ortalama ile birbirine yakın düzeyde çıkmıştır. Elde edilen sonuçlar neticesinde genel not ortalamaları en düşük 1,50, en yüksek 4,00 olan bütün sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kariyer hedeflerine önem verdiği, bilgi ve teknoloji okuryazarlığı becerilerinin ve eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerinin iyi seviyede olduğu; bunun yanında girişimcilik ve inovasyon becerilerinin ve sosyal sorumluluk ve liderlik becerilerinin geliştirilmeye açık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 14. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çoklu Okuryazarlık Beceri Düzeylerinin Genel Not Ortalamalarına Göre Anova Sonuçları

		Kareler Toplamı	df	Karelerin Ortalaması	f	p	Anlamlı Fark (Tukey)
Bilgi ve Teknoloji Okuryazarlığı Becerileri	Gruplar Arası	8,027	4	2,007	2,384	,052	-
	Grup İçi	180,976	215	,842			
	Toplam	189,004	219				
Eleştirel Düşünme ve Problem Çözme Becerileri	Gruplar Arası	2,143	4	,536	,618	,650	-
	Grup İçi	202,907	234	,867			
	Toplam	205,049	238				
Girişimcilik ve İnovasyon Becerileri	Gruplar Arası	6,044	4	1,511	1,836	,123	-
	Grup İçi	189,297	230	,823			
	Toplam	195,340	234				
Sosyal Sorumluluk	Gruplar Arası	2,776	4	,694	1,175	,323	-
	Grup İçi	142,378	241	,591			

ve Liderlik Becerileri	Toplam	145,154	245				
	Gruplar Arası	5,509	4	1,377	1,310	,267	-
Kariyer Bilinci	Grup İçi	247,128	235	1,052			
	Toplam	252,638	239				

Dördüncü alt problem doğrultusunda yapılan Anova analizi sonrasında sonuçlar Tablo 14'te verilmiştir. Söz konusu tabloya göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 21. Yüzyıl çoklu okuryazarlık beceri düzeyleriyle, genel not ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlemlenememiştir. Elde edilen sonuçlar neticesinde genel not ortalamasının artmasıyla beceri düzeylerinin de artacağı beklentisi gerçekleşmemiş, bunun aksine bütün genel not ortalaması düzeylerinde çoklu okuryazarlık beceri düzeyleri birbirine yakın değerlerde gerçekleşmiştir.

4.2. Nitel Bulgular

4.2.1. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının “Bir Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayında” Bulunması Gereken Beceriler Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Tablo 15. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının "Bir Sosyal Bilgiler Öğretmen adayında" Bulunması Gereken Beceriler Hakkındaki Görüşleri

Temalar	Beceriler	f
Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Becerileri	İletişim	16
	Eleştirel düşünme	12
	Empati	9
	Dijital okuryazarlık	9
	Yenilikçi düşünme	7
	Problem çözme	4
	Bilgi becerisi	4
	Gözlem	4
	Girişimcilik	4
	Zaman ve kronolojiyi algılama	3
	Sosyal katılım	2
	Araştırma	2
	Değişim ve sürekliliği algılama	2
	Karar verme	1
	Sınıf yönetim becerisi	4
Diğer Beceriler	Anlatım becerisi	3
	Alan Becerisi	2
	Plan ve Organizasyon	2
	Liderlik	2
	Yansıtıcı düşünme	1
	Çok yönlü düşünme beceresi	1

Tablo 15 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarında öncelikle olması gereken becerilerin ne olması gerektiği hakkında verdikleri cevaplar “sosyal bilgiler öğretim programındaki beceriler ve diğer beceriler” temalarında toplandığı belirlenmiştir. Sosyal bilgiler öğretim programı becerileri temasında öne çıkan cevaplar iletişim, eleştirel düşünme, empati ve dijital okuryazarlık becerilerinden oluşurken; diğer beceriler temasında ise öncelikle sınıf yönetimi, anlatım becerisi ve alan becerilerine sahip olması gerektiği yönünde görüşlere sahip olduklarını söylemek mümkündür. Öğretmen adaylarının cevapları genel olarak değerlendirildiğinde, katılımcıların 21. Yüzyıl becerilerini tanıdıkları, bu becerilere kendilerinin bir öğretmen adayı olarak hakim olmaları gerekliliğinin farkında oldukları söylenebilir. Çalışmaya katılan bazı öğretmen adaylarının cevapları ise şu şekildedir:

“Empati, iletişim, farklılıkları gözlemleyim saygı duyma ve gözlem becerilerine sahip olmalı çünkü bir öğretmen öğrencisini tanır ve onu anlarsa aralarındaki sevgi saygı ve bilgi alışverişinin kolaylığı sağlana bilir.” (ÖA5).

“Hitabet, anlayışlı, gelişime açık, teknolojiyi doğru kullanabilen, olaylara objektif yaklaşım olumlu olumsuz yorumlayabilen biri olup bu becerilere sahip olması gerekir. Nedeni ise daha iyi bir eğitim için.” (ÖA25).

“Teknolojik okuryazarlık, eleştirel düşünme ve liderlik becerilerine sahip olmalıdır çünkü eğitimde teknolojiyi kullanmak son derece faydalı ve bir ihtiyaç haline gelmeye başladı. Bunun yanı sıra hedef kazanımları kazandırmak için eleştirel düşünme bilgiyi anlamlandırma sürecini kuvvetlendirirken, liderlik ise bu süreci koordine etmeye yarayacaktır.” (ÖA27).

“Gözlem, problem çözme, sosyal katılım, empati becerilerine sahip olmalıdır. Çünkü sınıfta etkili ders yapmak ve öğrencilerin aktif katılımını desteklemek açısından önemli olduğunu düşünüyorum.” (ÖA32).

“Günümüz dünyasına ayak uydurabilmeli ve güncel bilgiler hakkında bilgi sahibi olmalı. Öğrencilerine karşı hoşgörülü ve anlayışlı aynı zamanda öğrenciye uygun anlatma düzeyine ve bilgiye sahip olmalı.” (ÖA37).

4.2.2. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Okuryazarlık Becerisinin Ne Olduğuna Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular

Tablo 16. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Okuryazarlık Becerisinin Ne Olduğuna Yönelik Görüşleri

Görüşler	f
Okuduğunu anlama/yorumlama	13

Okuduklarını günlük hayata uyarlama	10
Temel bilgi ve becerilerin öğrenilmesi	8
Sosyal katılım sağlaması	5
İletişim kurabilme	3
Okuyup yazabilme	3
Eleştirel düşünme	2
Yazılı kaynakları okuyabilme	1
Problem çözme	1
Yaratıcı düşünme	1
Detaylı kaynak tarama	1
Çevredeki sembolleri anlamlandırabilme	1
Bilgi birikimine sahip olma	1
Çok yönlülük	1
Topluma faydalı olabilme	1
Kendini ifade edebilme	1
Yenilikleri takip edebilme	1

Tablo 16 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının okuryazarlık becerisinin ne olduğu hakkında düşüncelerine bakıldığı zaman, öğretmen adaylarının öne çıkan cevapları okuduğunu anlama/yorumlama, günlük hayata uyarlama ve temel bilgi ve becerilerin öğrenilmesi gerektiği yönünde görüşlere sahip olduğunu söylemek mümkündür. 4 katılımcı ise sorunun yanıtını boş bıraktığı için o katılımcının verisi dahil edilmemiştir. Genel olarak incelendiğinde okuryazarlığın kişisel açıdan; eleştirel düşünme, çok yönlülük, kendini ifade edebilme, yaratıcı düşünme, akademik açıdan ise; yazılı kaynakları okuyabilme, detaylı kaynak tarama, çevredeki sembolleri anlamlandırabilme, bilgi birikimine sahip olma, toplumsal açıdan ise; iletişim kurabilme, topluma faydalı olabilme ve yenilikleri takip edebilme becerilerinin olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde, adayların okuryazarlık becerisiyle ilgili bilgi sahibi olduğunu söylemek mümkündür. Çalışmaya katılan bazı öğretmen adaylarının cevapları ise şu şekildedir:

“Okuma yazma hakkındaki genel bilgileri hayatın içinde aktif kullanabilme yetisidir.”
(ÖA6).

“Bir bireyin merak ettiği veya bilgi edinmek istediği bir konuda herhangi bir kaynağa girip detaylı bilgi sahibi olması ve ek olarak bununla ilgili yazılı olarak fikir beyan edebilmesidir.” (ÖA).

“Okuryazarlıkta ağırlık, okuma-yazma ile ilgili temel bilgi ve becerilerin öğrenilmesi ve bunların günlük yaşamda kullanılmasıdır.” (ÖA10).

“İşlevsel okuryazarlıkta ağırlık, okuma yazma ve aritmetikle ilgili temel bilgi ve becerilerin öğrenilmesi ve bunların günlük yaşamda kullanılmasıdır. Bireyin sahip olduğu

okuryazarlık becerileri yardımıyla içinde yaşadığı toplumda mesleki, sosyal, politik ve kültürel alanlarda, etkinliklerde bulunabilmesini hedefler.” (ÖA20).

“Okuryazarlık becerisi okuduğunu anlama, yorumlama, değerlendirme ve çağımızdaki finansal okuryazarlıkta ve dijital okuryazarlıkta olan değişimleri takip etmeli ve gereken bilgiyi edinmedi.” (ÖA36).

4.2.3. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Okuryazarlık Becerilerine Yönelik Öz Değerlendirmelerine İlişkin Bulgular

Tablo 17. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Okuryazarlık Becerilerine Yönelik Öz Değerlendirmelerine İlişkin Bulgular

Okuryazarlık becerileri	İyiyim		Zayıfım	
	f	%	f	%
Bilgi	34	85	6	15
Eleştirel düşünme	37	92,5	3	7,5
Problem çözme	33	82,5	7	17,5
Teknoloji okuryazarlığı	36	90	4	10
Girişimcilik	16	40	24	60
Liderlik	27	67,5	13	32,5
Kariyer planlama	28	70	12	30
İletişim	16	40	24	60
İş Birliği	34	85	6	15
Medya okuryazarlığı	27	67,5	13	32,5

Tablo 17 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmen adayları kendilerini okuryazarlık becerilerini iyi ve zayıf olarak değerlendirdiklerinde bilgi okuryazarlığında 34 kişi kendini bu beceride güçlü görürken 6 kişi ise kendisini yetersiz olduğunu, eleştirel düşünme becerisinde 37 kişi güçlü 3 kişi ise yetersiz, problem çözme becerisinde 33 kişi güçlü 7 kişi ise yetersiz, teknoloji okuryazarlığında 36 kişi güçlü, 4 kişi ise yetersiz, girişimcilik becerisinde 16 güçlü 24 kişi ise yetersiz, liderlik becerisinde 27 kişi güçlü 13 kişi yetersiz, kariyer planlama becerisinde 28 kişi güçlü 12 kişi yetersiz, iletişim becerisinde 16 kişi güçlü 24 kişi yetersiz, iş birliği becerisinde 34 güçlü iyi 6 kişi ise yetersiz ve medya okuryazarlığı becerisinde 27 kişi güçlü 13 kişi ise kendisini yetersiz bulmuştur. Genel olarak bakıldığında öğretmen adaylarının kendilerinde güçlü olduğunu düşündüğü beceriler içerisinde eleştirel düşünme ve teknoloji okuryazarlığı becerileri bulunmaktadır. Öğretmen adaylarının kendilerinde daha yetersiz gördükleri beceriler içerisinde ise iletişim ve girişimcilik becerisi bulunmaktadır. Çalışmaya katılan bazı öğretmen adaylarının iyi olduğunu düşündükleri becerilere yönelik cevapları ise şu şekildedir:

“Teknoloji okur yazarlığında iyiyim. Çünkü küçük yaşlardan beri teknoloji içerisindeyim. Ayrıca internet vasıtasıyla birçok araştırma yaparak doğru bilgiye ulaşabildiğimi söyleyebilirim.” (ÖA9).

“Eleştirel düşünme becerisinde iyiyim çünkü olayları tek boyutlu ele almanın yanlış olduğunu ve sağlıklı değerlendirebilmek için her açıdan bakmak gerektiğini düşünür karşılaştığım durumları bu şekilde eleştirir doğru noktayı bulurum.” (ÖA20).

“İş birliğinde iyiyim çünkü, bir problemin çözümünde ya da ortak yapılması gereken bir konuda iş bölümüne önem veririm.” (ÖA31).

“Bilgide iyiyim çünkü çok kitap okuyup yeni şeyler öğreniyorum. Öğrendikçe mutlu olup bunu etrafımla paylaşıyorum.” (ÖA37).

Çalışmaya katılan bazı öğretmen adaylarının zayıf olduğunu düşündükleri becerilere cevapları şu şekildedir:

“Girişimcilik becerisinde zayıf sayılırım çünkü yeterince araştırma yapan biri olmadığımı düşünüyorum ve girişimcilik üzerine deneyimim olmadığımı biliyorum.” (ÖA4).

“Girişimcilikte zayıfım çünkü sıfırdan bir işe girmekten çekiniyorum ve yeterince sosyal değilim.” (ÖA22).

“Bilgi becerisinde zayıfım. Çünkü edinmem gereken daha çok fazla bilgi olduğunu düşünüyorum en önemlisi ise fazla unutkan bir yapım olduğu için edindiğim bilgileri tekrarlamadığım zamanlarda kaybolabiliyor.” (ÖA10).

“Liderlik becerisinde zayıfım çünkü “ben liderlik vasfımın olduğunu düşünmüyorum ve kendimi daha çok bir liderin kurduğu sistemdeki önemli bir parça olarak görüyorum.” (ÖA13).

4.2.4. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Lisans Eğitimleri Sırasında Aldıkları Eğitimin Okuryazarlık Becerisini Geliştirme Duruma İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının lisans eğitimleri sırasında aldıkları eğitimin okuryazarlık becerilerini geliştirme durumları incelendiğinde, adaylardan 31’i “Evet. Geliştirdi.”, 7’si “Kısmen geliştirdi” 2’si ise “Hayır. Geliştirmede.” cevabını vermiştir. Adayların aldıkları lisans eğitimlerinin okuryazarlık becerisine hangi yönde katkı sağladığına yönelik görüşlerine ise Tablo 18’de yer verilmiştir.

Tablo 18. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Lisans Eğitiminde Okuryazarlık Becerilerine Yönelik Katkısına İlişkin Görüşleri

Lisans Eğitiminin Becerilere Katkısı	f
Mesleki gelişme katkı sağlama	10

Kısmen bazı becerileri geliştirmesi	9
Gelişime katkı sağlama	7
Gelişimime katkı sağlamadı	3
Sosyal katılım	3
Farklı bakış açısı sağlama	2
Günlük hayatta kullanabilme	1
Farklılıklara saygı gösterebilme	1
Araştırma yapmaya teşvik etmesi	1
Becerileri içselleştirmeyi sağladı	1
Eleştirel düşünebilme	1
Ekip alışması	1
Teknoloji okuryazarlığını geliştirmesi	1

Tablo 18 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının lisans eğitimleri sürecinde okuryazarlık becerisine nasıl bir katkısı olduğuna yönelik düşüncelerine bakıldığı zaman, öğretmen adaylarının öne çıkan cevapları mesleki gelişime katkı sağlama, bazı becerilerinin gelişmesi, kendi kişisel gelişimine katkı sağlaması, çevresiyle sosyal katılımını arttırması ve farklı bakış açısı sağlama yönünde görüşlere sahip olduklarını söylemek mümkündür. Adaylardan bazıları ise gelişimine katkı sağlamadığına yönelik görüşlerini belirtmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde ise öğretmen adaylarının lisans eğitimlerinin okuryazarlık becerilerine yönelik katkı sağladığı yönünde görüş bildirdiklerini söylemek mümkündür. Çalışmaya katılan bazı öğretmen adaylarının cevapları ise şu şekildedir:

“Geliştirdiğini düşünüyorum. Çünkü öğrendiğimiz bilgileri gerçek hayatımızda da kullanabiliyoruz. Ya da yaşanmış olan şeyleri öğreniyoruz.” (ÖA2).

“Evet, programımızın sahip olduğu çeşitli bilim dalları öğrenciye farklı bakış açısı sunmasına imkân tanımaktadır. Ayrıca öğretim elemanının etkisi de söz konusudur.” (ÖA9).

“Evet lisans eğitimimde becerileri geliştirdiğimi düşünüyorum. Becerilerin kavram tanımlarını daha da özümseyip içselleştirdim. Eksik yönlerimi fark edip geliştirmeye çalıştım.” (ÖA15).

“Hayır düşünmüyorum. Eğer bir gün bir yerlere gelip meslek sahibi olursam bunda okulun ve eğitimin çok bir etkisi olacağını düşünmüyorum. (ÖA19).

“Kısmen düşünüyorum. Bazı becerilere katkı yaparken bazılarına etkisi olmadı.” (ÖA21).

BÖLÜM V

V. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın bulguları sonrasında elde edilen sonuçlara yer verilmiştir. Söz konusu sonuçlar literatürdeki diğer araştırmalarla karşılaştırılıp, birtakım öneriler geliştirilmiştir.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 21. Yüzyıl çoklu okuryazarlık beceri düzeylerinin incelenmesinin amaçlandığı bu araştırmanın nicel boyutundan elde edilen sonuçlara göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 21. Yüzyıl çoklu okuryazarlık becerilerinden olan “bilgi ve teknoloji okuryazarlığı, eleştirel düşünme ve problem çözme, sosyal sorumluluk ve liderlik, kariyer bilinci beceri” düzeylerinin yüksek bir ortalamaya sahip olduğu sonucuna ulaşılırken, “girişimcilik ve inovasyon” becerisinin ise diğer becerilere göre orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Değişkenler açısından incelendiğinde ise 21. Yüzyıl çoklu okuryazarlık beceri düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermediği, sadece “Kariyer Bilinci” alt boyutunda ise kadınların lehine anlamlı oranda farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çoklu okuryazarlık beceri düzeylerinin sınıf düzeylerine göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Kariyer bilinci, bilgi ve teknoloji okuryazarlığı, eleştirel düşünme ve problem çözme becerileri sınıf düzeyleri bakımından yüksek ortalama ile birbirine yakın düzeye sahip olduğu sonucuna ulaşılırken, girişimcilik ve inovasyon becerileri ile sosyal sorumluluk ve liderlik becerileri sınıf seviyelerinde orta düzey bir ortalama ile birbirine yakın seviyede olduğu tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 21. Yüzyıl çoklu okuryazarlık beceri düzeylerinin akademik başarıya (GANO) göre ise istatistiksel anlamda bir farklılığın olmadığı, öğretmen adaylarının çoklu okuryazarlık düzeylerinin birbirleriyle aynı orana sahip olduğu görülmüştür.

Araştırmanın nitel sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde ise sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 21. Yüzyıl becerilerini tanıdıkları, bu becerilere kendilerinin bir öğretmen adayı olarak hâkim olmaları gerektiğinin farkında oldukları söylenebilir. Sosyal bilgiler öğretmen adayları sosyal bilgiler öğretmeninde olması gereken en önemli becerilerin iletişim

ve eleştirel düşünme becerisi olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmen adayları ayrıca okuryazarlık becerisinin ne olduğuyla ilgili “okuduğunu anlama/yorumlama şeklinde görüş bildirmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kendilerini en çok eleştirel düşünme ve teknoloji okuryazarlığı becerilerinde iyi; iletişim ve girişimcilik becerilerinde ise diğer becerilere göre daha zayıf olduklarını belirttikleri görülmüştür. Bu sonuçlar doğrultusunda öğretmen adaylarının 21. Yüzyıl becerilerini sosyal bilgiler öğretmeninde olması gereken önemli beceriler altında söyleyebildikleri ve nitel bulguların nicel bulguları desteklediğini söylemek mümkündür.

Çalışmanın bulgularından yola çıkarak birinci alt probleme göre, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 21. Yüzyıl çoklu okuryazarlık becerilerinin hangi düzeyde olduğunun belirlenmesine yönelik analizler yapılmıştır. Yapılan analizler neticesinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kariyer bilinci, eleştirel düşünme ve problem çözme, bilgi ve teknoloji okuryazarlığı becerilerinin oldukça yüksek bir ortalamaya sahip olduğu, bunun yanında sosyal sorumluluk ve liderlik becerileri ile girişimcilik ve inovasyon becerilerinin yüksek bir ortalamaya sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Genel olarak 21. Yüzyıl çoklu okuryazarlık beceri düzeylerinin yüksek bir ortalamaya sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bu araştırmayla benzerlik gösteren Engin ve Korucuk (2021) ve Erten (2019)’in yapmış oldukları çalışmalarında, 21. Yüzyıl okuryazarlık beceri düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen adaylarının 21. Yüzyıl çoklu okuryazarlık becerileri kapsamında kendilerini yeterli gördükleri, çağın gereklerine göre yetiştirdiklerini ve yeterli vasıflara sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

İkinci alt probleme göre, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 21. Yüzyıl çoklu okuryazarlık beceri düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğine yönelik yapılan analizlere göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilgi ve teknoloji okuryazarlığı becerileri, eleştirel düşünme ve problem çözme becerileri, girişimcilik ve inovasyon becerileri, sosyal sorumluluk ve liderlik becerileriyle cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılığın gözlemlenmiştir. Alan yazında benzer olarak Şad ve Nalçaçı (2015) tarafından yürütülen araştırmada, öğretmen adaylarının eğitimde bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanmaya yönelik yeterlilik algılarının cinsiyete göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Erten (2019) ve Eğmir ve Erdem (2021)’in çalışmalarında da öğretmen adaylarının 21. yüzyıl becerileri cinsiyet değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada ayrıca 21. Yüzyıl çoklu okuryazarlık beceri boyutlarından olan kariyer bilinci boyutunda cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık görülmüş kadın öğretmen

adaylarının kariyer bilinci noktasında daha iyi oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Kariyer bilinci boyutunda özellikle kadın öğretmen adaylarının, erkek öğretmen adaylarına göre daha ön planda olması, kadın öğretmen adaylarının gelecek ile ilgili daha net kararlar aldığını ve kendilerini bu konuda daha yeterli gördüklerini söylemek mümkündür. Kariyer bilinci boyutunda, cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermesi bakımından yapılan çalışmayla benzerlik gösteren Engin ve Korucuk (2021)'un yapmış olduğu çalışmada kariyer bilinci becerisinin, kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özdemir Özden, Karakuş Tayşi, Kılıç Şahin, Demir Kaya ve Bayram (2018) yapmış olduğu çalışmada öğretmen adaylarının 21. Yüzyıl okuryazarlık becerilerinde cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılığın olmamasına rağmen yaşam ve kariyer bilinci becerisinde kadın öğretmen adaylarının lehine anlamlı bir farklılığın olduğunu söylemek mümkündür.

Üçüncü alt probleme göre, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 21. Yüzyıl çoklu okuryazarlık beceri düzeylerinin, sınıf düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediğine yönelik yapılan analizlerde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilgi ve teknoloji okuryazarlığı becerileri, eleştirel düşünme ve problem çözme becerileri, girişimcilik ve inovasyon becerileri, sosyal sorumluluk ve liderlik becerileri ve kariyer bilinci becerileri ve sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir. Elde edilen sonuçlar sınıf düzeyi arttıkça beceri düzeylerinin de artacağı beklentisini karşılamamıştır. Sınıf düzeyine göre farklılığın olmamasının nedeni olarak, okuryazarlık becerilerinin hayat boyu öğrenmenin bir parçası olmasından kaynaklı olabileceği düşünülebilir. İlgili literatür incelendiğinde bu çalışmanın bulgularıyla örtüşen çalışmaların olduğu görülmektedir. Örneğin Gömleksiz, Sinan ve Doğan (2019) tarafından yapılan çalışma da öğretmen adaylarının 21. Yüzyıl becerilerinin sınıf değişkeni bakımından anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte ilgili alan yazın incelendiğinde bu çalışmanın bulgularıyla örtüşmeyen çalışmalarında olduğu da görülmektedir. Örneğin Özdemir Özden, Karakuş Tayşi, Kılıç Şahin, Demir Kaya ve Bayram (2018) tarafından yapılan çalışmada 21. Yüzyıl okuryazarlık becerilerinde sınıf düzeylerine göre anlamlı farklılıkların olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 3. Sınıf öğretmen adaylarının yaşam ve kariyer becerilerinin 2. Sınıfa göre anlamlı biçimde daha yüksek olduğu belirtilmiştir.

Dördüncü alt probleme göre, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 21. Yüzyıl çoklu okuryazarlık beceri düzeylerinin genel not ortalamalarına göre farklılık gösterip göstermediğine yönelik yapılan analizlere göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 21. Yüzyıl çoklu

okuryazarlık beceri düzeyleriyle, genel not ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir. Alan yazında benzer olarak Engin ve Korucuk (2021)'un çalışmasında da 21. Yüzyıl becerilerinde tüm sınıf düzeylerinde genel not ortalamaları arasında bir farklılığın olmaması bu çalışmanın sonuçlarını destekler niteliktedir.

Araştırmanın nitel boyutunda ise ilk olarak, sosyal bilgiler öğretmen adayları bir sosyal bilgiler öğretmen adayında bulunması gereken en önemli becerinin iletişim olduğunu, ardından eleştirel düşünme becerisinin geldiğini belirtmiştir. Öğretmenlerin, öğrenciler ve veliler ile yoğun iletişim halinde olması; öğrenciyle sağlıklı bir empati kurabilmesi ve onu anlayabilmesi için iletişim becerilerinin gerekliliği sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bu beceriye sıklıkla vurgu yapmasına yol açmış olabilir. İlgili literatür incelendiğinde bu araştırmayla benzerlik gösteren Kozikoğlu ve Altunova (2018)'nın yapmış olduğu çalışmada, öğretmen adaylarının sahip olması gereken beceriler incelendiğinde iletişim becerilerine sahip olmaları, grup içerisinde uyumlu bir şekilde iş birliği yapabilmesi, bilgi, medya ve teknoloji okuryazarlık becerisine sahip olması, yaratıcı, eleştirel ve problem çözme, sosyal alanlarını geliştirme, öz düzenleme yapma becerilerine sahip olması gerektiğini söylemiştir. Bu bulgular elde edilen araştırmayı destekler niteliktedir. Ancak yapılan çalışmayla farklılık gösteren çalışmalar da mevcuttur. Örneğin Kaya ve Akpunar (2018)'ın yaptığı çalışmada öğretmen adaylarının 21. Yüzyılda olması gereken beceriler incelendiğinde dijital hikâye anlatıcılığı becerisinin öncelikle olması gereken beceriler içerisinde olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının okuryazarlık becerisinin ne olduğuna yönelik görüşlerine bakıldığında, araştırmaya katılan öğretmen adaylarının okuryazarlık becerisini okuduğunu anlama/yorumlama ve okuduklarını günlük hayata uyarlama şeklinde görüş belirttikleri görülmüştür. İlgili görüşler değerlendirildiğinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının okuryazarlık becerisi kapsamında bireye pratiklik kazandıracak temel okuryazarlık becerilerine vurgu yaptıkları söylenebilir.

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının okuryazarlık becerilerinde kendilerini iyi ve zayıf olarak açıklamalarına yönelik bulgulara bakıldığında, öğretmen adaylarının kendilerinde diğer becerilere göre daha güçlü olduklarını düşündükleri beceriler içerisinde eleştirel düşünme ve teknoloji okuryazarlığı becerileri bulunmaktadır. Araştırmanın bu sonuçları ile alan yazında benzerlik gösteren çalışmalara baktığımızda örneğin Erten (2020) öğretmen adaylarının 21. Yüzyıl becerileri içerisinde teknoloji okuryazarlığı becerilerinin yüksek olduğu sonucunu ortaya koymuştur. Benzer şekilde Bakioğlu, Küçükaydın ve Karamustafaoğlu (2015)'nin öğretmen adaylarıyla yapmış olduğu çalışmada teknoloji

okuryazarlığı, bilişsel farkındalık ve problem çözme becerilinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gürültü, Aslan ve Bülent (2019) de ortaöğretim öğretmenlerinin 21. Yüzyıl becerileri içerisinde teknoloji okuryazarlığı becerileri yüksek çıktığını ortaya koymuşlardır.

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının okuryazarlık becerilerinde kendilerini diğer becerilere göre daha yetersiz gördükleri beceriler içerisinde ise iletişim ve girişimcilik becerisi bulunmaktadır. Araştırmanın bu sonuçlarına benzer olarak İnaltekin, Samancı ve Bilgin (2019) fen bilimleri öğretmen adaylarının girişimcilik becerisinde yeterli bilgiye sahip olmadıkları sonucuna ulaşmışlardır. Selanik Ay ve Acar (2016)'da sınıf öğretmenlerinin girişimcilik düzeylerinin orta düzeyde olduğunu tespit etmişlerdir. Geçgel, Kana, Vatansever ve Çalık (2020) ise Türkçe öğretmen adaylarının eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerinin en yüksek ortalamaya sahip olduğunu; iletişim becerilerini ise geliştirmeye çalıştıkları sonucuna ulaşmışlardır.

Alan yazında araştırmanın bu sonuçları ile örtüşmeyen çalışmaları da görmek mümkündür. Örneğin Uygun ve Arıkan (2019) çalışmalarında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının iletişim beceri düzeylerinin yüksek olduğu sonucunu ortaya koymuşlardır. Anagün ve Atalay (2017) sınıf öğretmeni adaylarının girişimcilik becerisi algılarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çuhadar, Özgür, Akgün ve Gündüz (2014) ise öğretmen adaylarıyla yapmış olduğu çalışmada öğretmen adaylarının kendilerini iletişim becerileri bakımından ileri düzeyde yeterli gördükleri sonucuna ulaşmışlardır. Semerci (2010) de çalışmasında sınıf öğretmenlerinin eleştirel düşünme konusunda kendilerini yetersiz gördüklerini ortaya koymuştur.

Araştırmanın diğer bir nitel bulgusuna göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının lisans eğitimlerinin okuryazarlık becerilerine yönelik katkı sağladığı yönünde görüş belirttikleri görülmüştür. İlgili alan yazın incelendiğinde lisans programının öğretmen adayları için yeterli olduğunu gösteren benzer çalışmalardan, Akengin, Tuncel ve Cendek (2016)'ın sosyal bilgiler öğretmen adaylarıyla yapmış olduğu çalışmada, sosyal bilgiler lisans öğretim programının 21. Yüzyıl becerilerini kazandırması konusunda iyi ve çok iyi düzeyde olduğunu, iş birliği ve iletişim becerisini kazandırma konusunda ise yeterli olmadığını ortaya koymuşlardır. Araştırmacıların bu tespitinin öğretmen adaylarının kendilerini iletişim becerisinde daha zayıf görmelerinin nedeni olarak da düşünülebilir. Alan yazında ayrıca Gömleksiz ve Kan (2009)'ın yapmış olduğu çalışmada sosyal bilgiler öğretim programlarının eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerini kazandırmada etkili olduğu sonucunu görmek mümkündür.

5.2. Öneriler

- Çalışma grubundaki sosyal bilgiler öğretmen adaylarının girişimcilik ve inovasyon beceri ortalamalarının diğer beceri ortalamalarından daha düşük çıkması, öğrencilerin söz konusu beceri düzeylerini geliştirebilecek faaliyet ve eğitimlere odaklanması gerekliliğini göstermektedir. Bu doğrultuda öğretmen adaylarının özellikle bu becerilerdeki yetkinliğinin artması üzerine deneysel araştırmalar yapılması önerilebilir.
- Öğretmen adaylarının kariyer bilincinin geliştirilmesi için kariyer günleri kapsamında alanlarında uzman bireylerin öğrencilerle bir araya gelmelerini sağlayabilecek etkinlikler düzenlenebilir.
- Öğretmen adaylarının sosyal sorumluluk ve liderlik becerilerinin geliştirilmesi noktasında sosyal sorumluluk projelerine ve eğitim programlarına katılmaları sağlanarak söz konusu becerilerinin geliştirilmesi sağlanabilir.
- Öğretmen adayları için 21. Yüzyıl beceri düzeylerinin geliştirilmesi hususunda lisans programlarına seçmeli dersler eklenebilir ve sınıf içi etkinlikler yapılabilir. Öğretmen adaylarının ayrıca kişisel gelişim kurslarını takip etmeleri sağlanabilir.
- Sosyal bilgiler öğretmen adayları diğer becerilere göre daha zayıf oldukları becerilerin iletişim ve girişimcilik becerileri olduğunu belirtmişlerdir. Bu bulgu doğrultusunda sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında iletişim ve girişimcilik üzerine uygulamalı atölyeler, seminerler yapılması önerilebilir.
- Araştırma kapsamında cinsiyet, sınıf düzeyi, genel not ortalaması gibi demografik değişkenler baz alınarak herhangi bir farklılaşmanın olup olmadığı yönünde analizler yapılmıştır. Bağımsız değişkenler daha da detaylandırılıp tekrardan analizler yapılabilir.
- Araştırma 2020-2021 eğitim öğretim yılında Akdeniz Üniversitesinde öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adaylarıyla sınırlıdır. Araştırmanın evreni ve örneklemi daha da genişletilip yeni çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- AASUAECT (American Association of School Librarians and Association for Educational Communications and Technology). (1998). Information literacy standards for student learning. Chicago: American Library Association.
- Akengin, H., Tuncel, G. ve Cendek, M.E. (2016). Öğrencilerde harita okuryazarlığının geliştirilmesine ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (34), 61-69.
- Akgündüz, D. ve Akpınar, B. C. (2018). Okul öncesi eğitiminde fen eğitimi temelinde gerçekleştirilen STEM uygulamalarının öğrenci, öğretmen ve veli açısından değerlendirilmesi. *Yaşadıkça Eğitim*, 32(1), 1-26.
- Akıncı Vural, Z. B. ve Coşkun, G. (2011). Kurumsal sosyal sorumluluk ve etik. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 1(1), 61-87.
- Akkoyunlu, B. ve Kurbanoglu, S. (2003). Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı ve bilgisayar öz-yeterlik algıları üzerine bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 24, s.1-10.
- Aksoy, N. C., Karabay, E., ve Aksoy, E. (2021). Sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk İletişim*, 14(2), 859-894.
- Akyürek, Ç. ve Şahin, Ç. (2013). İlkokul öğretmenlerinin girişimcilik becerisine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Ekev Akademi Dergisi*, 1(57), 51-68.
- ALA (American Library Association). (2000). Information literacy competency standards for higher education.
- Altun, A. (2013). Kil tabletten- tablet bilgisayara okuryazarlık. E. Öztürk ve K. Karatekin (Ed.). *Sosyal Bilgiler İçin Çoklu Okuryazarlık* (İçinde s. 2-20). Ankara: Pegem Akademi.
- Anagün, Ş. S., Atalay, N., Kılıç, Z. ve Yaşar, S. (2016). Öğretmen adaylarına yönelik 21. yüzyıl becerileri yeterlilik algıları ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 40, s.160-175.
- Arslan, A. (2022). İlkokul ve Ortaokul Öğretmenlerinin Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin İncelenmesi. *Muallim Rifat Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 1-21.

- Ataly, N. ve Anagün, Ş. S. (2017). Sınıf öğretmeni adaylarının girişimcilik becerisine ilişkin yeterlik algıları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(41), 298-313.
- Ay, S. ve Yavuz, Ü. (2016). Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde okuryazarlık becerilerini kazandırmaya yönelik gerçekleştirdikleri uygulamalar. *Anadolu Journal of Educational Sciences International (AJESI)*, 6 (2), 31-63.
- Aydın, E., ve Öner, G. (2016). Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmeni adaylarının girişimcilik düzeylerinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3), 497-515.
- Bağçeci, B. ve Kinay, İ. (2013). Öğretmenlerin problem çözme becerilerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(44), 335-347.
- Bakioğlu, B., Küçükaydın, M. A. ve Karamustafaoğlu, O. (2015). Öğretmen adaylarının bilişötesi farkındalık düzeyi, problem çözme becerileri ve teknoloji tutumlarının incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 22-33.
- Balcı, K. (2013). *Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlık başarısı, bilgisayar öz yeterlik ve bilgi okuryazarlık öz yeterlik düzeyleri arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Balkır, G. (2006). STK’larda Sosyal Performans Değerlendirmesi ve Çağdaş Topluma Katkı: ÇYDD Örneği. 3. STK Kongresi, Çanakkale-Biga.
- Baran, B. ve Ata, F. (2014). Üniversite öğrencilerinin bilgi okuryazarlık öz-yeterlik algısının karar ağacı analizi ile incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 47(2), s.137-160.
- Baysal, Z. N., Çarıkçı, S. ve Yaşar, B. (2018). Öğretim elemanı/üyelerinin düşünme becerileri öğretimine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19 (2), 174-188.
- Berkant, H.G. ve Eren, İ. (2013). İlköğretim Matematik Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Problem Çözme Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, *The Journal of Academic Social Science Studies, International Journal of Social Science*, 6 (3), 1021-1041.

- Bilgili, A.S. (2015). Geçmişten günümüze sosyal bilimler ve sosyal bilgiler. A. S. Bilgili (Ed.) *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. (İçinde s.2-29). Ankara: Pegem Akademi.
- Blimpo, M. P. ve Pugatch, T. (2019). Entrepreneurship education and teacher training in Rwanda. *Journal of Development Economics*, 140, 186-202.
- Boutin, G. (2004). L'approche par compétences en éducation: un amalgame paradigmatique. *Connexions*, (1), 25-41.
- Boyacı, Ş. D. B. ve Özer, M. G. (2019). Öğrenmenin geleceği: 21. yüzyıl becerileri perspektifiyle Türkçe dersi öğretim programları. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 9(2), 708-738.
- Brestrich, E. T. (1999). *Yönetim düşüncesinin evriminde liderliğin gelişimi ve dönüşümcü liderlik ve bir uygulama örneği*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bulut, B. ve Çakmak, Z. (2019). Sosyal bilgiler perspektifinden küresel okuryazarlık becerisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (51), 160-180.
- Can, N. (2009). Öğretmenlerin sınıfta ve okulda liderlik davranışları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 385-399.
- Cansoy, R. (2018). Uluslararası çerçevelere göre 21.yüzyıl becerileri ve eğitim sisteminde kazandırılması. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(4), 3112-3134.
- Creswell, J. W. ve Plano Clark, V. L. (2015). *Karma Yöntem Araştırmaları Tasarımı ve Yürütülmesi*. (Y. Dede ve S. B. Demir, Çev.) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Creswell, J. W. ve Plano-Clark, V. L. (2007). *Designing and conducting mixed methods Research*. London: Sage Publications.
- Creswell, J. W. (2012). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. (4th Edition). Boston: Pearson Education.
- Çakmak, E. E. (2019). Öğretmenlerin medya okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 4(3), 300-316.
- Çalhan, R. (2012). *İş birliğine dayalı öğrenme yönteminin okul öncesi öğretmen adaylarının konuşma becerileri üzerine etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

- Çelik, S. (2020). *Öğretmenlerin beceri öğretimi yeterlik algıları ile ölçme ve değerlendirme yeterlik algıları arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çelikkaya, T. (2011). Sosyal bilgiler programında yer alan becerilerin kazandırılma düzeyi: öğretmen görüşleri. *Kastamonu eğitim dergisi*, 19(3), 969-990.
- Çelikkaya, T. (2012). Sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek için öğretmenlerin yaptıkları etkinlikler. *The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science*, 5(5), 57-74.
- Çelikkaya, T. ve Yakar, H. (2020). *Konu ve Beceri Temelli Sosyal Bilgiler öğretimi*. Ankara: Nobel Akademi.
- Çevik, M. ve Şentürk, C. (2019). Multidimensional 21th century skills scale: Validity and reliability study. *Cypriot Journal of Educational Science*, 14(1), 11-28.
- Çınar, O., Hatunoğlu, A. Ve Hatunoğlu, Y. (2009). Öğretmenlerin problem çözme becerileri. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (2), 212-226.
- Çubukçu, A. ve Bayzan, Ş. (2013). Türkiye’de dijital vatandaşlık algısı ve bu algıyı internetin bilinçli, güvenli ve etkin kullanımı ile artırma yöntemleri. *Middle Eastern And African Journal Of Education*, 5, 148-174.
- Çuhadar, C., Özgür, H., Akgün, F., ve Gündüz, Ş. (2014). Öğretmen adaylarının iletişim becerileri ve iletişimci biçimleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 295-311.
- Dede, C. (2009). Comparing frameworks for 21st century skills. 21st century skills. Erişim adresi: http://www.watertown.k12.ma.us/dept/ed_tech/research/pdf/ChrisDede.pdf adresinden 01.06.2022 tarihinde alınmıştır.
- Demir, A. (2017). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Demirdağ, M. (2021). *Öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeyleri ile araştırma okuryazarlık becerileri arasındaki* (yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk üniversitesi eğitim bilimleri enstitüsü, Erzurum.

- Dutoğlu, G. ve Tuncel, M. (2008). Aday öğretmenlerin eleştirel düşünme eğilimleri ile duygusal zeka düzeyleri arasındaki ilişki. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 11-32.
- Easter, T. N. (2012). *Preparing pre-service teachers and technology literacy*. Washington State University.
- Eğmir, E. ve Erdem, C. (2021). Öğretmen adaylarının meslek öncesi öğretmen kimliklerinin yordayıcısı olarak 21. yüzyıl öğrenen becerileri. *Trakya Eğitim Dergisi*, 11(2), 953-968.
- Engin, A. O. ve Korucuk, M. (2021). Öğrencilerin 21. yüzyıl becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(2), 1081-1119.
- Epçaçan, C. (2013). Yaşam boyu öğrenme becerilerinin ders kitaplarında yer alma düzeyine örnek bir inceleme. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11).
- Erbudak, K. C. (2021). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilimsel okuryazarlık düzeyleri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ergül, H.F. ve Kurtulmuş, M. (2014). Sosyal sorumluluk anlayışının geliştirilmesinde topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin öğretim elemanlarının görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(49), 221-232.
- Ersoy, A. ve Yılmaz, B. (2009). Yaşam boyu öğrenme ve Türkiye’de halk kütüphaneleri. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(4), 803-834.
- Erten, P. (2019). Öğretmen adaylarının 21. yüzyıl becerileri yeterlilik algıları ve bu becerilerin kazandırılmasına yönelik görüşleri. *Milli Eğitim*, 49(227), 33-64.
- Erten, P. (2020). Öğretmen adaylarının 21. Yüzyıl becerileri yeterlilik algıları ve bu becerilerin kazandırılmasına yönelik görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(227), 33-64.
- Evrekli, E., İnel, D. ve Türkmen, L. (2011). Sınıf öğretmeni adaylarının problem çözme becerilerinin araştırılması. *Pamukkale üniversitesi eğitim fakültesi dergisi*, 29(29), 167-178.
- Field, A. (2013). *Discovering Statistics Using SPSS: Introducing Statistical Method* (4rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

- Fisher, S. L., Graham, M. E., ve Compeau, M. (2008). Starting from scratch: Understanding the learning outcomes of undergraduate entrepreneurship education. In *Entrepreneurial Learning* (pp. 335-362). Routledge.
- Geçgel, H., Fatih, Kana., Vatansever, Y. Y. ve Çalık, F. (2020). Türkçe öğretmeni adaylarının çok boyutlu 21. yüzyıl becerilerinin belirlenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 9(4), 1646-1669.
- Gedik, H. ve Açıl, F.B. (2020). 21. yüzyıl'da sosyal bilgiler için farklı okuryazarlıklara bakış. N.E. Akhan ve S. Demirezen, (Ed.) *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Alternatif Konular*. (İçinde s.137-1176), Ankara: Nobel Akademi.
- George, D. ve Mallery, M. (2019). IBM SPSS statistics 25 Step by Step: A Simple Guide and Reference, (15th ed.). New York, NY: Routledge.
- Gezer, U. (2016). *Sosyal Bilgiler dersinde kariyer bilincini geliştirme: öğretmen görüş ve uygulamaları* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Golding, C. (2011). Educating for critical thinking: Thought-encouraging questions in a community of inquiry. *Higher Education Research & Development*, 30(3), 357-370.
- Gömlüksiz, M. N., Kan, A. Ü. ve Bozpolat, E. (2013). Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığına ilişkin görüşleri. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 1(18), 71-87.
- Gömlüksiz, M. N., Sinan, A. T. ve Doğan, F. D. (2019). Türkçe, Türk dili ve edebiyatı ile çağdaş Türk lehçeleri öğretmen adaylarının 21. yüzyıl becerileri yeterlik algıları. *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(19), 163-185.
- Gömlüksiz, M. N., ve Kan, A. Ü. (2009). Sosyal bilgiler dersi öğretim programının eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme ve girişimcilik becerilerini kazandırmadaki etkililiğinin belirlenmesi (Diyarbakır ili örneği). *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 39-49.
- Green, F. (2011). What is skill? an İnter-disciplinary synthesis. *Published by the Centre for Learning and Life Chances in Knowledge Economies and Societies*.
- Gülen, Ş. B. (2013). *Ortaokul öğrencilerinin 21. yüzyıl öğrenme becerileri ve bilişim teknolojileri ile destekleme düzeylerinin cinsiyet ve sınıf seviyesine göre incelenmesi*.

- (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gülhan, F. ve Şahin, F. (2016). Fen-teknoloji-mühendislik-matematik entegrasyonunun (STEM) 5. sınıf öğrencilerinin bu alanlarla ilgili algı ve tutumlarına etkisi. *International Journal of Human Sciences*, 13(1), s.602-620
- Güllü, A. (2020). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının teknoloji okuryazarlık durumları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Gümüş, N., Akyol, C., Avcı, G. ve Dikicigil, Ö. (2019). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Becerilerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Etkinlikler Kapsamında İncelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 77, 219-229.
- Güneş, F. (2012). Bologna Süreci ile yükseköğretimde öngörülen beceri ve yetkinlikler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2(1), 1-9.
- Gürkaynak, İ., Üstel, F., ve Gülgöz, S. (2009). *Eleştirel düşünme*. Sabancı Üniversitesi Eğitim Reformu Girişimi.
- Gürültü, E., Aslan, M. ve Alcı, B. (2019). Ortaöğretim öğretmenlerinin 21. Yüzyıl becerileri kullanım yeterlikleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(4), 780-798.
- Güven, M. ve Kürüm, D. (2007). Teacher Candidates' Learning Styles And Critical Thinking Dispositions. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(21), 60-90.
- Işık, N., Işık, H. B. ve Kılınç, E. C. (2015). Girişimcilik ve inovasyon ilişkisi: Teorik bir değerlendirme. *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 1(2), 57-90.
- İnaltekin, T., Samancı, B., ve Bilgin, A.K. (2019). Fen bilimleri öğretmen adaylarının girişimcilik becerisine yönelik mesleki bilgilerinin tespit edilmesi. *OPUS International Journal Of Society Researches*, 14(20), 1025-1054.
- Jolss, T. ve Thoman, E. (2008). *21. yüzyıl okuryazarlığı: Medya okuryazarlığına genel bir bakış ve sınıf içi etkinlikler*. (C. Elma ve A. Kesten, Çev.) Ankara: Ekinoks Yayın Evi.
- Kalaycı, Ş. (2014). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayıncılık.

- Kalyoncu, A. T. (2012). *Yirmi birinci yüzyılda öğrencilerin sahip olması gereken bazı temel becerilere ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kara, C., Topkaya, Y. ve Şimşek, U. (2012). Aktif Vatandaşlık Eğitiminin Sosyal Bilgiler Programındaki Yeri. *Journal of World of Turks/Zeitschrift für die Welt der Türken*, 4(3), 147-159.
- Karaman, M. K. ve Karataş, A. (2009). Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri. *İlköğretim online*, 8 (3), 798-808
- Karasu Avcı, E. (2020). Sosyal Bilgiler dersinde beceri öğretimi. Hafife Bozdemir Yüzbaşıoğlu ve Selahattin Kaymakçı (Ed.), *İlkokulda beceri öğretimi içinde* (s.301-319). Ankara: Pegem Akademi.
- Kaya, D. ve Akpunar, B. (2018). An investigation of prospective teachers' 21st century skills effect about digital storytelling events. *MANAS Journal of Social Studies*, 7(4), 1-10.
- Kestel, M. (2022). *Eleştirel düşünme becerisi: bir meta analiz çalışması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Kingsley, K. V. (2010). Technology-mediated critical literacy in K-12 contexts: Implications for 21st century teacher education. *Journal of Literacy and Technology*, 11(3), 2-39.
- Korkmaz, Ö. (2009). Öğretmenlerin eleştirel düşünme eğilim ve düzeyleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 1-13.
- Kotluk, N. ve Kocakaya, S. (2015). 21. yüzyıl becerilerinin gelişiminde dijital öyküler: Ortaöğretim öğrencilerinin görüşlerinin incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(2).
- Kozikoğlu, İ. ve Altunova, N. (2018). Öğretmen adaylarının 21. yüzyıl becerilerine ilişkin öz-yeterlik algılarının yaşam boyu öğrenme eğilimlerini yordama gücü. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 8(3), 522-531.
- Köse, İ. A. ve Öztemur, B. (2014). Kayıp veri ele alma yöntemlerinin t-testi ve anova parametreleri üzerine etkisinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 400-412.
- Kurbanoğlu, S. S. (2010). Bilgi okuryazarlığı: kavramsal bir analiz. *Türk Kütüphaneciliği*, 24(4), s.723-747.

- Kurudayıoğlu, M., ve Tüzel, S. (2010). 21. yüzyıl okuryazarlık türleri, değişen metin algısı ve türkçe eğitimi. *Journal of Türklük Bilimi Araştırmaları*, 15(28). 283-194
- Külekçi, E. (2016). Üniversite öğrencilerinin sosyal sorumluluk temelli liderlik becerilerinin geliştirilmesine yönelik deneysel bir çalışma. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 7(22), 56-80.
- Lewis, Y. E. (2010). *Literacy in elementary school in Jamaica: The case of the grade four literacy test* (Doctoral dissertation, The University of Iowa).
- Marchiş, I. (2013). Relation between students' attitude towards mathematics and their problem solving skills. *PedActa*, 3(2), 59-66.
- Martin, A. (2005). DigEulit a european Framework for Digital Literacy: a progress Report. *Journal of e literacy*, 2, 133-137.
- McMillan, J. H. ve Schumacher, S. (2010). *Research in education: Evidence-based inquiry* (7th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Education.
- MEB (2005). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. Ankara: TTKB
- MEB (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. Ankara: TTKB.
- MEB (2020). *Uzaktan eğitimde çoklu okuryazarlık*. Ankara
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Mutluer, C. (2013). Sosyal bilgiler programlarında yer alan beceriler hakkında sosyal bilgiler öğretmen görüşleri (İzmir Menemen örneği). *Turkish Studies*, 8 (7), 355-362.
- Myers, B. E. ve Dyer, J. E. (2006). The Influence of Student Learning Style on Critical Thinking Skill, *Journal of Agricultural Education*, 47(1), 43-52.
- New London Group. (1996). A pedagogy of multiliteracies: Designing social futures. *Harvard Educational Review*, 66, 60-92
- OECD (2005). La définition et la sélection des compétences clés, Résumé, Mep_int_French.
- OECD. (2018). The future of education and skills: Education 2030. Retrieved from <https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20>

- Önal, H. İ. (2007). Medya okuryazarlığı: Kütüphanelerde yeni çalışma alanı. *Türk Kütüphaneciliği*, 21(3), 335-359.
- Önal, İ. (2010). Tarihsel değişim sürecinde yaşam boyu öğrenme ve okuryazarlık: Türkiye deneyimi. *Bilgi Dünyası*, 11(1), 101-121.
- Özdem, Y., Çavaş, P., Çavaş, B., Çakıroğlu, J., ve Ertepinar, H. (2010). An investigation of elementary students' scientific literacy levels. *Journal of Baltic Science Education*, 9(1), 6-19.
- Özdemir Özden, D., Karakuş Tayşi, E., Kılıç Şahin, H., Demir Kaya, S., ve Bayram, F. Ö. (2018). Öğretmen adaylarının 21. yüzyıl becerilerine yönelik yeterlik algıları: kütahya örneği. *Electronic Turkish Studies*, 13(27), 1163-1184.
- Özdemir, M. (2021). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile medya okuryazarlık becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elâzığ.
- Özel, A. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı algılarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Özel, N. (2013). *Araştırma görevlilerine bilgi ve iletişim teknolojileri bağlamında bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılması*, (Doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özensoy, A. U. (2012). Eleştirel okumaya göre düzenlenmiş sosyal bilgiler dersiyle ilgili öğrencilerin görüşler. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(1), 187-202.
- Özerbaş, M. ve Kuralbayeva, A. (2018). Türkiye ve Kazakistan öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin değerlendirilmesi. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5 (1), 16-25.
- Özmuş, M. (2012). Öğretmen eğitiminde yaratıcılık ve inovasyon. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(3), 731-746.
- Öztürk, C. (2007). Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. C. Öztürk (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi-yapılandırmacı bir yaklaşım içinde* (s. 21-50). Ankara: Pegem Akademi.

- Öztürk, M. (2022). Farklılaştırılmış, Beceri ve Değer Temelli Sosyal Bilgiler ve Tarih Öğretimi: Sosyal Bilgiler ve Tarih Öğretmen ve Öğretmen Adaylarının Eğitimine Yönelik Etkinlik Rehberi.
- Palavan, Ö., Gemalmaz, N. ve Kurtoglu, D. (2015). Sınıf öğretmenlerinin eleştirel düşünme becerisine ve eleştirel düşünme becerisinin geliştirilmesine yönelik görüşleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(30), 26-49.
- Partnership for 21 st. Century Learning. (2015). P21 Framework Definitions. Temmuz 2022 tarihinde http://www.p21.org/storage/documents/docs/P21_Framework_Definitions_New_Logo_2015.pdf. adresinden alındı.
- Paul, R. (1988). Critical Thinking and Learning: A Maximalist versus Minimalist Approach. *Journal of College Reading and Learning*, 21(1), 113-130.
- Pehlivan, Z., ve Konukman, F. (2004). Beden eğitimi öğretmenleri ile diğer branş öğretmenlerinin problem çözme becerisi açısından karşılaştırılması. *Sporometre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 2(2), 55-60.
- Peker, B. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 21. yüzyıl öğrenen becerilerini kullanım düzeylerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Perry, K. H. (2012). What is literacy? – A critical overview of sociocultural perspectives. *Journal of Language & Literacy Education*, 8(1), 50-71.
- Polat, C. (2006). Bilgi çağında üniversite eğitimi için bir açılım: Bilgi okuryazarlığı öğretimi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 29, s.249-266.
- Rotherham, A. J., ve Willingham, D. T. (2010). 21st-century” skills. *American Educator*, 17 (1), 17-20.
- Rusydiyah, E. F., Purwati, E., ve Prabowo, A. (2020). How to use digital literacy as a learning resource for teacher candidates in Indonesia. *Cakrawala Pendidikan*, 39(2), 305-318.
- Sarıdaş, G. ve Araç, İ. (2015). Eğitimde inovasyon. Marmara Üniversitesi, *Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul. Erişim adresi: <http://docplayer.biz.tr/5980760-Egitimde-inovasyon-gurkan-saridas-ipek-arac.html> adresinden 05.06.2022 tarihinde alındı.

- Seferoğlu, S. S. ve Akbıyık, C. (2006). Eleştirel düşünme eğilimleri ve akademik başarı. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(32), 90-99.
- Seferoğlu, S. ve Akbıyık, C. (2006). Eleştirel Düşünme ve Öğretimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 193-200.
- Selanik Ay, T. ve Acar, Ş. (2016). Sınıf Öğretmenlerinin Girişimcilik Becerisi Kazandırmaya Yönelik Görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi (elektronik)*, 15(58), 960-976.
- Semerci, Ç. (2003). Eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 28(127), 64-70.
- Semerci, N. (2010). Sınıf öğretmenlerinin ilköğretim programında yer alan temel becerilerden eleştirel düşünmenin geliştirilmesine yönelik görüşleri. *Education Sciences*, 5(3), 1070-1091.
- Smith, J. (2011). Examining secondary school teacher understanding of information literacy.
- Şad, S. N. ve Nalçacı, Ö. İ. (2015). Öğretmen adaylarının eğitimde bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanmaya ilişkin yeterlilik algıları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 177- 197.
- Şahin, Ç. (2010). Problem çözme becerisinin temel felsefesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 0 (10).
- Şahinel, M. G. (2003). *Etkin Öğrenme*. (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Şentürk, M. (2009). İlköğretim programının eleştirel düşünmeyi geliştirmesine ilişkin öğretmen görüşlerinin belirlenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Şişman, M. (2002). *Öğretim Liderliği*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Talan, S. (2021) *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlığa yönelik görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Taşkıran, C., Baş, K. ve Bulut, B. (2016). Sosyal bilgiler dersinin kendine özgü becerilerinin kazandırılma düzeyi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 1-19.

- Topkaya, Y. (2016). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer aktarım yaklaşımları hakkındaki görüşlerine ait nitel bir çalışma. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 637-652.
- Trilling, B., ve Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. John Wiley & Sons.
- Tunç Şahin, C. ve Say, Ö. (2010). İlköğretim öğrencilerinin bilimsel okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), s.223-240.
- Türk Dil Kurumu (2022). <http://www.tdk.org.tr> adresinden 09. 04. 2022 tarihinde alındı.
- Türnüklü, E. B. ve Yeşildere, S. (2005). Problem, problem çözme ve eleştirel düşünme. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(3), 107-123.
- TYYÇ (2010). <http://tyyc.yok.gov.tr/?pid=33> adresinden 12.02.22 tarihinden alındı.
- Uygun, K. ve Arıkan, A. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 8(4), 2256-2281.
- Yaman, C. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi (Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi). Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Yavuz, S. ve Coşkun, E. (2008). Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin eğitimde teknoloji kullanımına ilişkin tutum ve düşünceleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34 (34), 276-286.
- Yerlikaya, M. (2015). *Güzel sanatlar eğitimi bölümü resim-iş eğitimi anabilim dalı öğrencilerinin görsel okuryazarlıkları*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). On dokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Yıldırım, I. ve Bakırcı, H. (2019). The effect of common knowledge construction model based science education on entrepreneurship skills of secondary school students. *International Journal of Progressive Education*, 15(6), 134-150.

- Yılmaz, B. (1989). Okuryazarlık ve okuma alışkanlığı üzerine. *Türk Kütüphaneciliği*, 3(1), 48-53.
- Yiğit, Y., Doğan, S., ve Uğurlu, C. T. (2013). Öğretmenlerin öğretmen liderliği davranışlarına ilişkin görüşleri. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 2(2), 93-105.
- Yordamlı, D. (2020). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının epistemolojik inançları ve bilgi okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.

WEB KAYNAKLARI

- Web 1. Partnership For 21st Century Skills, (P21). (2009). Framework For 21st Century Learning. <https://www.battelleforkids.org/networks/p21> 25.05.2022 tarihinde alındı.
- Web 2. <https://tezgahcilar.com/problem-cozme-becerisi-nedir/> 24.05.2022 tarihinde alındı.
- Web 3. Bronckart, J. (2009). La notion de compétences est-elle pertinente en éducation?, L'école démocratique, n°39, Retrived from <http://www.skolo.org>. <https://www.skolo.org/2009/11/17/la-notion-de-competences-est-elle-pertinente-en-education/#:~:text=Dans%20ce%20domaine%20de%20la,cadre%20des%20dispositifs%20d'analyse> adresinden 01.06. 2022 tarihinde alındı.

EKLER

Ek 1: Etik Kurul İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 23/11/2020-123679

T.C
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu
KURUL KARARI

TOPLANTI TARİHİ : 20/11/2020
TOPLANTI SAYISI : 19
KARAR SAYISI : 237

Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü öğretim üyesi **Doç. Dr. Nadire Emel AKHAN**'ın danışmanlığını, **Fatma Beyza AÇIL**'ın araştırmacılığını üstlendiği, "*Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının 21. Yüzyıl Çoklu Okuryazarlık Becerilerinin İncelenmesi*" konulu çalışmanın, fikri hukuki ve telif hakları bakımından metot ve ölçeğine ilişkin sorumluluğun başvurucuya ait olmak üzere, proje süresince uygulanmasının etik olarak **uygun olduğuna** oy birliği ile karar verilmiştir.

e-imzalıdır

Prof. Dr. Osman ERAVŞAR
Kurul Başkanı

Başkan
Prof. Dr.
Osman ERAVŞAR

Başkan Yrd.
Prof. Dr.
Bahattin ÖZDEMİR

Üye
Prof. Dr.
Hilmi DEMİRKAYA

Üye
Prof. Dr.
Mustafa ŞEKER

Üye
Prof. Dr.
Adnan DÖNMEZ

Üye
Prof. Dr.
Abdullah KARAÇAĞ

Üye
Prof. Dr.
Eyyup YARAŞ

Ek. 2: Eğitim Fakültesi Bilim Kurulu İzni

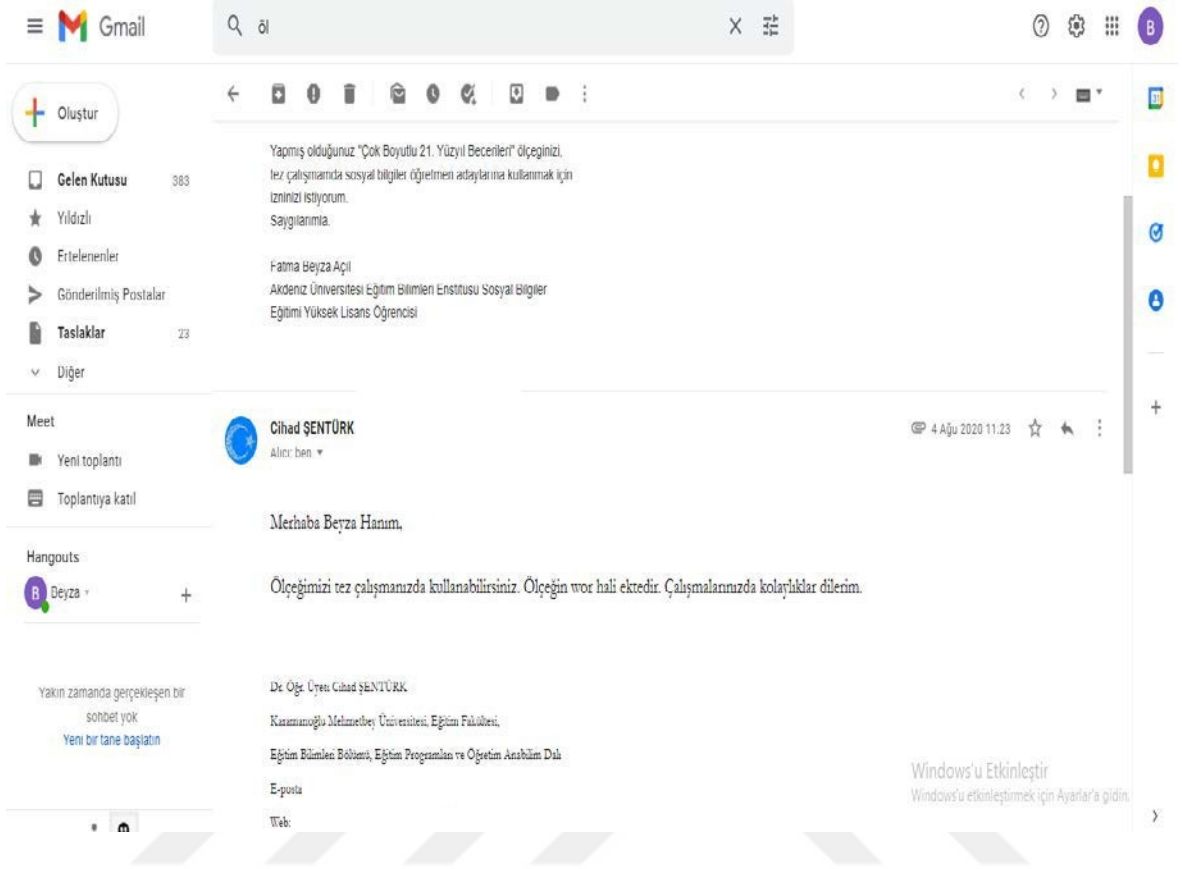
T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM FAKÜLTESİ
BİLİM KURULU KARARLARI

TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI	KARAR TARİHİ
122	1	11.06.2021

KARAR 1: Enstitümüz Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı Doç. Dr. Nadire Emel AKHAN danışmanlığındaki 20195419008 numaralı öğrencisi Fatma Beyza AÇIL' ın "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının 21. Yüzyıl Çoklu Okuryazarlık Becerilerinin İncelenmesi" isimli tez konusu kapsamında Fakültemizde Sosyal Bilgiler Eğitimi Lisans Programı öğrencilerine ekte belirtilen formu uygulayabilmesi istediğine ilişkin, eğitim ve öğretimi aksatmayacak ve gönüllülük esasına dayalı olarak yapmasının uygunluğuna

Mevcutun oy birliğiyle/oy çokluğuyla kabulüne karar verilmiştir.

Ek 3: Araştırma İzni

Ek 4: Ölçme Aracı- I

ÇOK BOYUTLU 21. YÜZYIL BECERİLERİ ÖLÇEĞİ

Boyutlar		Madd e No	Ölçek Maddeleri	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim Yok	Katılmıyorum	Kesinlikle
Bilgi ve Teknoloji Okuryazarlığı Becerileri	1	Öğrenmeye karşı meraklıyım.						
	2	Yeni ve farklı fikirleri dinlemeyi severim.						
	3	Mevcut bilgiler dışında yeni bilgiler edinmeye yönelik çaba gösteririm.						
	4	Ülkemizde ve dünyada meydana gelen yenilikleri takip ederim.						
	5	Dünyadaki değişim ve yeniliklere yönelik fikir sahibiyim.						
	6	Çeşitli kaynakları takip ederek farklı bilgiler ve fikirler edinirim.						
	7	Güvenilir kaynaklardan araştırma yaparak yeni bilgiler edinmeyi severim.						
	8	Günlük hayatta ne tür bilgilere ihtiyaç duyduğumu fark ederim.						
	9	İhtiyaç duyduğum bilgiye doğru kaynaklardan ulaşıyorum.						
	10	Elde ettiğim bilgilerin doğruluğunu farklı kaynaklardan araştırırım.						
	11	Edindiğim ve doğruluğuna emin olduğum bilgileri günlük hayatımda etkili bir şekilde kullanırım.						
	12	Doğruluğuna emin olduğum bilgileri çevremdekilere aktarırım.						
	13	Yazılı, işitsel ve görsel kaynakları düzenli takip ederim.						
	14	TV programlarının öncesinde programın hangi kitleye hitap ettiğini belirten akıllı işaret sembollerinin anlamlarını bilirim.						
	15	Teknolojide meydana gelen gelişmeleri yakından takip ederim.						
Eleştirel Düşünme ve Problem	16*	Bana anlatılan her bilginin doğru olduğuna inanırım.						
	17*	Benim gibi düşünmeyen kişilerle arkadaşlık yapmak istemem.						
	18*	Beni eleştiren insanlardan hoşlanmam.						

	19*	Okuduğum her bilginin doğru olduğunu kabul ederim.					
	20*	Öğrendiğim konular üzerinde hiç düşünmeden konuşurum.					
	21*	Karşılaştığım sorunlarla mücadele etmek yerine sorunu görmezden gelirim.					
Girişimcilik ve İnovasyon Becerileri	22	Çalışmalarımı genellikle istekli, coşkulu ve enerjik bir şekilde sürdürürüm.					
	23	Karşılaştığım olumsuz durumları fırsata dönüştürürüm.					
	24	Zamanı iyi planlar ve yönetirim.					
	25	Yaptığım çalışmalarda farklı ürünler ortaya koyarım.					
	26	Karmaşık ve zor işlerle uğraşmayı severim.					
	27	Yoğun bir merak duygusuyla her şeyi gözlemler ve incelerim.					
	28	İnsanların hayatını kolaylaştıracak yöntem ve teknikler üzerine düşünürüm.					
	29	Alışılmışın dışında, yeni ve yararlı fikirleri üretir ve uygulamam.					
	30	Gelecekte dünyada ortaya çıkabilecek ihtiyaçlar hakkında düşünür ve buna yönelik araştırmalar yaparım.					
	31	Geliştirdiğim ürünleri çevremdekilere rahatlıkla sunarım.					
Sosyal Sorumluluk ve Liderlik	32	Farklı kültürlerden insanlarla iletişim kurmaya çalışırım.					
	33	Grup çalışmalarında genellikle grubun lideri olarak görev yaparım.					
	34	Kendimle birlikte çevremdeki kişilerin yeteneklerini geliştirmelerini katkıda bulunurum.					
	35*	Grup çalışmalarının zaman kaybı olduğunu düşünürüm.					
Kariyer Bilinci	36	Bana verilen görevi başarıyla yerine getirmek için gayret gösteririm.					
	37	Gelecekte sahip olmak istediğim mesleğe ilişkin bir kararım vardır.					
	38	Mesleklerin özelliklerini araştırarak kendime en uygun mesleği belirlemeye çalışırım.					
	39	Gelecekte yapacağım meslekte başarılı olmayı isterim.					
	40	Hayatımın bu evresinde aldığım kararların, geleceğime yöne vereceğinin farkındayım					
	41	Kişisel gelişimime ve gelecekteki kariyerime katkı sağlayacak fırsatları değerlendiririm. (staj, kurs, kongre, seminer, eğitim vb.)					

“Çok Boyutlu 21. Yüzyıl Becerileri Ölçeğinin” Google formu

<https://docs.google.com/forms/d/1jTxl8WbEaB4MaViC4yRPE3nrPcl8dr7UiX3h2uPqizo/edit?ts=602d5e48>

Ek 5: Ölçme Aracı- II

Çok Boyutlu 21. Yüzyıl Becerileri Görüşme Formu

Sevgili öğretmen adayları,

Aşağıda yer alan sorulara vereceğiniz cevaplarla sizlerin sosyal bilgilerin öğretim aşamasında zorluk yaşadığınız konuları tespit etmek istiyoruz. Vereceğiniz cevaplar sadece akademik çalışmamızda veri olarak kullanılacaktır. Katılımlarınızdan dolayı şimdiden teşekkür ederiz.

Cinsiyet

Kadın:

Erkek:

Sınıf

1. Sınıf:

2. Sınıf:

3. Sınıf:

4. Sınıf:

Bir sosyal bilgiler öğretmen adayı hangi becerilere sahip olmalıdır? Neden?

Okuryazarlık becerisi nedir?

Aşağıdaki okuryazarlık becerilerinden hangisinde iyi, hangisinde zayıf olduğunuzu düşünüyorsanız o kısmı işaretleyiniz?

İyiyim

Zayıfım

Bilgi

Eleştirel düşünme

Problem çözme

Teknoloji okuryazarlığı

Girişimcilik

Liderlik

Kariyer planlama

İletişim

İş birliği

Medya okuryazarlığı

Yukarıdaki soruda "iyiyim" şeklinde belirttiğiniz becerileri açıklayabilir misiniz? Örneğin "bilgi beceresinde iyiyim. Çünkü....."

Yukarıdaki soruda "zayıfım" şeklinde belirttiğiniz becerileri açıklayabilir misiniz? Örneğin "bilgi beceresinde zayıfım. Çünkü....."

Lisans eğitiminizin yukarıda yer alan becerileri geliştirdiğini düşünüyor musunuz? Lütfen açıklayınız.

“Çok Boyutlu 21. Yüzyıl Becerileri Görüşme Formu” Google formu

[tps://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSeqnpLhQU0uEKtF78Yc2QHLxoeOiKgXRsWh_OimFN5zs_p_uQ/viewform](https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSeqnpLhQU0uEKtF78Yc2QHLxoeOiKgXRsWh_OimFN5zs_p_uQ/viewform)

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

İsim: Fatma Beyza AÇIL

Doğum Yeri:

Doğum Tarihi:

Uyruğu: TC. Vatandaşı

Medeni Durumu: Bekâr

Ehliyet: B sınıfı

ÖĞRENİM DURUMU

Lise: ANTALYA Toros Kız Teknik ve Meslek Lisesi (2010-2014)

Lisans: Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği lisans (2015-2019)

Yüksek Lisans: Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi.

YABANCI DİL VE DÜZEYİ

İngilizce: A2 Düzeyi

İŞ TECRÜBELERİ

- Antalya – Kepez Bilim ve Sanat Merkezi – Drama Eğitmenliği
- Antalya Okyanus Okulları- Drama Öğretmenliği (Lara/Konyaaltı)
- Antalya- Türkiye Eğitim Gönülleri Vakfı – Gönüllü Hizmet
- Antalya – Mecdude Başakıncı Ortaokulu – Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

Makale

- ✓ Öztürk, A. ve Açıl, F. B. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Üst Bilişsel Farkındalıklarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Journal of Innovative Research in Social Studies. 3(1), 54-69.
- ✓ Akhan, N. E., Subaşı, E., ve Açıl, F. B. (2020). Öğretmen Adaylarının Kök Değerlere İlişkin Görüşleri. Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi, 3(2), 115-134.
- ✓ Demirezen, S., ve Açıl, F. B. (2020). Ortaokul Kaynaştırma Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersi Hakkındaki Görüşleri. ANADOLU KÜLTÜREL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ, 4(3), 278-294.

Kitap Bölümü

- ✓ Gedik, H., ve Açıl, F. B. (2020). 21. Yüzyılda Sosyal Bilgiler İçin Farklı Okuryazarlıklara Bakış. N. E. Akhan, ve S. Demirezen içinde, Sosyal Bilgiler Öğretiminde Alternatif Konular (s. 137-176). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- ✓ Alaca, E. ve Açıl, F.B. (2021). Geçmişimi Eğlenerek Öğreniyorum: Oyunlarla Tarih Öğretimi. R. Turan ve O. Akhan (Ed.), Kuramdan Uygulamaya Ortaokullar İçin Tarih Öğretimi içinde (s. 208-230). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

BİLGİSAYAR BECERİLERİ

- Office programları
- Web 2.0 araçları

KURS, EĞİTİM VE SERTİFİKALAR

Sertifikalar:

- ❖ Yaratıcı Drama Liderliği sertifikası
- ❖ Sosyal Bilgilerde Hafıza Mekanları Katılım Kursu belgesi
- ❖ Kişisel Gelişim Zirvesinin ‘Bilginin Gücü’ konulu, Prof. Dr. İlber Ortaylı tarafından sunulan seminer
- ❖ Kişisel Gelişim Zirvesi ‘Motivasyon ve Yönetim Teknikleri’ konulu, Öğretmen Ahmet Naç tarafından sunulan seminer
- ❖ Kişisel Gelişim Zirvesinin ‘İletişimde Sadelik: Etkin Dinleme ve Doğru Yorumlama’ konulu, TV sunucusu Deniz Bayramoğlu tarafından sunulan seminer
- ❖ Yenilikçi Eğitimde Yaratıcı Materyal Yarışması Belgesi
- ❖ Dof. Robotics Yöm. Kur. Baş. Mustafa Mertcan tarafından sunulan ‘Girişimcilik ve Teknoloji’ semineri

İNTİHAL RAPORU

BEYZA AÇIL TURNİTİN

ORJİNALLİK RAPORU

% 16	% 15	% 7	% 6
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	% 2
2	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	% 1
3	dspace.akdeniz.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	% 1
4	acikerisim.ohu.edu.tr İnternet Kaynağı	% 1
5	dspace.gazi.edu.tr İnternet Kaynağı	% 1
6	Submitted to Canakkale Onsekiz Mart University Öğrenci Ödevi	% 1
7	acikerisim.nigde.edu.tr İnternet Kaynağı	% 1
8	acikerisim.uludag.edu.tr İnternet Kaynağı	% 1
9	earsiv.kastamonu.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Akdeniz Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

24.07.2022

Fatma Beyza AÇIL